

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ**

ЧАС. СУСПІЛЬСТВО. БІБЛІОТЕКА

**МАТЕРІАЛИ
IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

24 – 25 листопада 2011 р.

Луганськ

УДК 02
ББК 78
Ч-24

Ч-24 **Час.** Суспільство. Бібліотека : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Луганськ, 24 – 25 листоп. 2011 р.). – Луганськ : Вид-во ЛДІМК, 2011. – 144 с.

У матеріалах збірника висвітлюються актуальні проблеми діяльності бібліотек в умовах нової соціальної реальності, використання нових технологій у сфері культури тощо.

Для викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів старших курсів ВНЗ культури і мистецтв.

УДК 02
ББК 78

Відповідальний редактор:

В. Л. Філіппов

Редакційна колегія:

І. М. Цой,
О. В. Бобришева,
Н. В. Колотовкіна,
К. В. Токар

Рекомендовано до друку Вченою радою
Луганського державного інституту культури і мистецтв
(протокол № 2 від 26 жовтня 2011 р.)

Матеріали доповідей та повідомлень, уміщені до збірника,
друкуються мовою оригіналу.

Відповідальний за випуск:

О. В. Бобришева

© Луганський державний
інститут культури і мистецтв,
2011

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНІ ДОПОВІДІ

Григорьева И. В. Луганщина библиотечная. Тенденции. Перспективы.....	6
Загуменна В. В. Адвокаційна діяльність бібліотек: представлення та захист інтересів.....	9
Бобрішева О. В. Сучасна бібліотека в інформаційному просторі: стратегії безпеки.....	12

**КНИГА ТА КНИГОВИДАННЯ ЯК СКЛАДОВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ**

Горайнова Ю. В. Твори представників меліки в жестовому напрямі.....	19
Дудко Т. В. Книговидання в Донецькій області 2000 – 2010 рр.: проблеми та сучасний стан.....	28
Зенцева А. Ю. «Мы сурового времени дети...».....	30
Лагутіна К. Е. Періодичні видання Донбасу дорадянського періоду.....	33
Литвиненко Н. К. Деякі аспекти історії бібліотек Луганщини (кінець XIX – початок XX ст.).....	37
Лукьянченко О. Г. Из истории школьных библиотек Луганщины в годы первых пятилеток.....	39
Морозова Т. П., Морозова Є. В. Книга як об'єкт культурологічних акцій бібліотечно-інформаційної діяльності.....	42
Шепелева Л. К. Библиография в новых информационных реалиях.....	47

**СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ,
НАУКИ, ПРАКТИКИ**

Бондаренко Н. О. Інноваційна діяльність бібліотек: сутність та значення.....	52
Говорова І. А. АІБС як інструмент забезпечення розвитку електронних послуг.....	54
Голуб Л. Д. Інноваційні підходи в підготовці та перепідготовці кадрів бібліотечно-інформаційної галузі.....	56

Кириченко Е. В. Наставництво как эффективная форма обучения персонала библиотеки.....	59
Костичева І. А. Нові технології популяризації краєзнавчої літератури у творчих проектах студентів.....	63
Семак Г. В. Організаційні засади координаційної діяльності бібліотек вищих навчальних закладів.....	68
Юшковец В. Г. Критерии комплектования традиционного библиотечного фонда и фонда электронных изданий в единой системе формирования библиотечно-информационного фонда библиотеки (на примере Донецкой ОУНБ им. Н. К. Крупской).....	75

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Кваша С. Д. Публічна бібліотека як соціально-комунікаційний інститут: трансформація та сучасне бачення.....	79
Кириченкова Ю. Е. Некоторые аспекты организации библиотечного фонда.....	83
Кулик О. М. Краєзнавчі клуби в публічних бібліотеках: сучасний стан та перспективи розвитку.....	85
Куценко С. В. Краєзнавча діяльність центральної районної бібліотеки: традиції і новації.....	87
Озерна Ю. С. Маркетинг у бібліотечній справі.....	92
Сергеева М. В. Культурно-просветительская краеведческая деятельность как одно из ведущих направлений в работе современной библиотеки.....	95
Сікора Г. Л. Імідж бібліотеки, який він?.....	97
Хрипко О. Б. Інноваційні форми поширення краєзнавчих знань у дитячих бібліотеках.....	103

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

Адамчук А. В. Веб-сайт Луганської обласної наукової медичної бібліотеки як елемент маркетингу продуктів та послуг.....	110
Дишлова Ю. Г. Проблеми нормативно-правового забезпечення процесу формування електронних фондів.....	112
Добродомова А. А. Критерии отбора документов для оцифровки в процессе создания электронной библиотеки.....	115
Кайряк Д. М. Електронне видання: поняття, класифікація.....	119

Семененко Л. П., Главчев М. И., Главчева Ю. Н. Комплексные решения – ключевое направление внедрения ИТ в учреждениях культуры.....	124
Товкес О. О. Историчні, теоретичні та практичні аспекти використання Інтернет-технологій у бібліографічному обслуговуванні.....	129
Шиліна О. О. Проблеми вибору автоматизованих бібліотечно- інформаційних систем (АБІС) бібліотек ВНЗ.....	133
Varlagina M. V. Developing E-Libraries on Ukrainian Studies in Canadian Multicultural Context.....	136
Відомості про авторів	140

ПЛЕНАРНІ ДОПОВІДІ

УДК 02:908(477.6)

*И. В. Григорьева,
г. Луганск*

ЛУГАНЩИНА БИБЛИОТЕЧНАЯ. ТЕНДЕНЦИИ. ПЕРСПЕКТИВЫ

Современный этап развития общества все чаще определяется как информационный. И в этом нет ничего удивительного, ведь информация, которую сегодня человечество накапливает в течение одного месяца, условно равна объему информации, которая ранее создавалась в течение одного-двух столетий.

Значительную роль в этих процессах играют библиотеки. ИФЛА считает, что существующая в мире сеть библиотек – это наиболее подготовленная, а потому эффективная и экономичная инфраструктура, которая способна значительно интенсифицировать процессы информатизации общества. И в связи с этим роль библиотек, которые собирают, хранят и предоставляют доступ к информации, возрастает с каждым днем.

Коренным образом изменив свой облик и механизмы работы, современная публичная библиотека превратилась в одно из наиболее востребованных учреждений культуры, поскольку является и самым большим хранителем информационных ресурсов, и самым доступным центром информации.

На сегодня библиотечно-информационное обслуживание населения Луганской области осуществляют 1500 библиотек всех систем и ведомств, из которых 746 специализированных учебных, 578 государственных публичных систем Министерства культуры Украины и 575 библиотек, которые содержатся за счет местных бюджетов. Ежегодно публичные библиотеки области обслуживают свыше 600 тыс. пользователей, треть из которых сельские жители и свыше 170 тыс. – читатели-дети. Совокупный фонд государственных публичных библиотек Луганской области составляет свыше 10 млн единиц хранения. В публичных библиотеках области работает 1396 библиотекарей, из них 93,1% имеют специальное образование.

Современные информационные технологии не обошли и библиотеки Луганской области. Если в 2004 году 23 ЦБС имели 38 компьютеров, то по состоянию на 1 января 2011 года все ЦБС области компьютеризированы, подключены к Интернету, создают и развивают собственные веб-ресурсы. Несмотря на вышеуказанные позитивные моменты, 2010 год был годом потерь. Впервые за последние 10 лет сеть библиотек области сократилась на 9 учреждений.

Во исполнение Указа Президента Украины от 16.09.2010 года за № 1-1/2169, с целью оптимизации сети бюджетных учреждений, финансируемых за счет местных бюджетов, в начале 2011 года было принято распоряжение главы госадминистрации «Об утверждении мероприятий по увеличению поступлений в местные бюджеты, экономному и рациональному использованию бюджетных средств». В рамках данного распоряжения предусмотрены мероприятия местных органов исполнительной власти и местного самоуправления по оптимизации сети подведомственных бюджетных учреждений и численности их работников.

Для реализации положений данного распоряжения в области осуществляется приведение в соответствие с действующим законодательством штатных расписаний бюджетных учреждений, сокращение должностей, введенных сверх штатных расписаний. Для оптимизации расходов на содержание учреждений культуры органы местного самоуправления и исполнительной власти иногда вынуждены прибегать к объединению, или слиянию, данных учреждений. На сегодня управлением культуры облгосадминистрации ведется текущий мониторинг сети учреждений культуры и ситуации по оптимизации в районах области.

Понимая, что вектор дальнейшего развития библиотек лежит во взаимодействии и в работе на интересы местной громады, сегодня они активно внедряют маркетинговые механизмы, участвуют в разного рода грантах, внедряют новейшие информационные технологии, развивают сферу платных услуг, при этом сохраняя свои базовые функции: комплектование, сохранение и предоставление в пользование своих фондов. И это одна из причин, по которой библиотечная Луганщина на карте Украины имеет стабильно высокий рейтинг.

Еще в 2008 году Луганская облгосадминистрация подписала договор о намерениях с Советом Международных научных исследований и обменов (IREX), тем самым подтвердив свою готовность к

сотрудничеству, и с 2009 года в Луганской области реализуется международный проект «Библиомост». Для реализации данного проекта благотворительный фонд Билла и Мелинды Гейтс предоставил Украине грант на сумму 25 млн долларов США, а корпорация Microsoft – бесплатное программное обеспечение на сумму около 4,4 млн долларов США.

Основной задачей программы «Библиомост» является оснащение более 1000 библиотек Украины компьютерной техникой для обеспечения доступа пользователей к Интернету, и в частности в сельской местности, обучение библиотекарей использованию новейших информационных технологий.

В первом раунде гранта победила Луганская областная универсальная научная библиотека им. А. М. Горького, получившая оборудование для создания регионального учебного центра: 10 компьютеров с программным обеспечением, мультимедийный проектор, сетевое оборудование, принтер, сканер, а также 20 тыс. долларов США на программную деятельность.

В середине 2010 года 10 ЦБС области выиграли гранты второго тура проекта, в результате чего было получено 150 компьютеров с полным программным обеспечением, 50 сканеров, 50 наборов сетевого оборудования и около 768,3 тыс. гривен.

Кроме того, следует отметить, что на региональном уровне хотя бы частично решена проблема развития публичных библиотек. Так, в нынешнем году была принята региональная целевая программа развития публичных библиотек в Луганской области на 2011 – 2015 гг. Данная программа призвана содействовать динамичному развитию библиотечного дела на Луганщине, повышению научного, образовательного, информационного потенциала публичных библиотек области, созданию условий для укрепления материально-технической базы библиотек, качественного обновления библиотечных фондов, компьютеризации и технического оснащения библиотек.

Реализация данной программы предусматривает активное участие в ней органов местного самоуправления и принятие аналогичных программ на местном уровне. Ежегодный объем финансирования Программы определяется при утверждении областного бюджета и бюджетов городов и районов из расчета количества библиотек в библиотечной системе района, города или децентрализованной системы.

УДК 021

*В. В. Загуменна,
м. Київ*

АДВОКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК: ПРЕДСТАВЛЕННЯ ТА ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ

Якщо ми звернемося до «Вікіпедії», то в українській версії ми прочитаємо, що адвокація, адвокати – термін з практики діяльності громадських організацій, який означає кампанію, спрямовану на представництво й захист прав та інтересів певної соціальної групи.

Об'єктом впливу кампанії є державні установи; метою впливу – здійснення певних структурних змін (наприклад, законів) стосовно до групи, інтереси якої відстоюються. Слід відрізнити адвокацію від пропаганди. Мета адвокації – захист прав, а не розповсюдження відомостей і поглядів.

«Бібліотека – на порядку денному» – так називається кампанія Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА), мета якої – підвищення обізнаності суспільства та урядовців щодо значення й ролі бібліотек. Питання щодо захисту та представлення інтересів бібліотек в Україні сьогодні назріло як ніколи. Для того, щоб народ України мав вільний і відкритий доступ до інформації, важливо переконати місцевих і національних лідерів, громадян України у важливості бібліотек і бібліотекарів у цьому процесі. Фахівцям бібліотечної галузі треба об'єднатися навколо вирішення проблем фінансування бібліотечних установ, доступності їхніх ресурсів, інформатизації бібліотечного сервісу та інших питань. Рішення, які приймаються урядом на всіх рівнях щодо фінансування, авторського права, телекомунікацій, інтелектуальної свободи та книговидання, безпосередньо стосуються діяльності бібліотек і доступу до інформації.

Як просувати та представляти інтереси бібліотек і читачів перед тими, хто вповноважений приймати рішення? Як на загальнодержавному та місцевому рівнях впливати на прийняття позитивних рішень щодо розвитку бібліотек і покращання доступу до інформації? Як покращити імідж бібліотеки в суспільстві? Чим і як ми можемо довести, що бібліотеки дійсно важливі й варті підтримки? Хто може бути партнером бібліотекарів у цьому? Для цього необхідні системні дії і знання з адвокаційної діяльності бібліотек.

Адвокація – це спланована, ретельно розроблена й послідовна діяльність щодо підвищення обізнаності урядовців, потенційних партнерів, грантодавців, суспільства в цілому в певній важливій для бібліотек проблемі. Це – конкретні сплановані зусилля, спрямовані на отримання бібліотекою підтримки та розуміння. Такі зусилля необхідно докладати протягом тривалого часу, використовуючи різноманітні засоби й форми роботи.

Поняття «адвокація» походить від грецьких *ad* – «тут, в даний момент» і *voca* – закликати. Цей термін охоплює принципи роботи багатьох організацій – відстоювання інтересів конкретної групи осіб, просування актуальних ідей або прав, лобювання окремих питань тощо.

Слово «адвокасі» чи «адвокація» з англійської можна перекласти як «рекомендація, підтримка, аргументація, просування чогось». Поряд із використанням в англійській мові слова у його прямому значенні (*to advocate for increasing library funding* – просувати ідею збільшення фінансування бібліотек), за ним закріпилося й специфічне понятійне значення, яке трактує адвокацію як особливий рід занять із характерними рисами, як правило, спрямований на соціальну проблематику. Найзагальніше визначення поняття «адвокація» – це діяльність, що має на меті захист і просування прав та інтересів громад чи окремих груп населення. На сьогоднішній день заходи з адвокації є невід’ємною частиною роботи будь-якої організації, що турбується про свій статус, організаційну спроможність і стійкість. Адвокація – це робота із забезпечення перспективи розвитку.

У посібнику «Адвокасі у бібліотечній сфері» пропонується дотримуватися такого розуміння адвокації: адвокація (адвокасі) – це процес, спрямований на зміну політики, законів і практики, що використовують впливові люди, групи та заклади. Мета адвокації – «просунути» певний погляд, ідею, точку зору, групу людей чи певну справу шляхом трансформації чи впровадження певної публічної практики. Адвокація – це побудова продуктивних відносин між урядовцями та тими, кому вони служать (громадянами).

У широкому значенні «захист громадських інтересів» – це система взаємопов’язаних дій або кроків, спрямованих на довгострокові зміни в суспільстві, або способів ухвалення та прийняття політичних рішень через активізацію громадян.

Явище адвокатури виникло в результаті необхідності реагувати на гострі соціальні проблеми чи вироблення комплексної відповіді на систематичні негаразди чи кризи. Особа, яка потрапила в скрутне становище чи усвідомлює існування певної проблеми, не завжди має змогу цю проблему вирішити. Тому виникає необхідність пошуку й впливу на того, кому підвладне вирішення проблеми. Звідси й визначальна риса адвокатури – вплив на особу, яка приймає рішення.

Захист громадських інтересів передбачає індивідуальні стратегії і дії, найбільш адекватні в кожній конкретній ситуації. В одному випадку будуть потрібні зустрічі з представниками виконавчої або законодавчої влади і серія освітніх заходів, у другому – мобілізація громадян співтовариства (асоціації), активне спілкування з журналістами, у третьому – подачі позову й ведення судового процесу.

Сутність адвокатури полягає в тому, щоб людям, що прийматимуть рішення, потенційним партнерам, спонсорам і зацікавленим сторонам сказати таке: «Те, що ми Вам можемо запропонувати, може дуже допомогти в здійсненні Ваших планів».

Цілями адвокатури є визначення та озвучення потреб громадян, вирішення їхніх проблем, сприяння поширенню різнобічних поглядів, вплив на визначення політики, на структуру, що визначає політику. Адвокатура є посередником та єдиною ланкою між громадянами, бізнес-сектором та урядом. Адвокатура дає можливість брати участь у прийнятті рішень, зосереджує увагу на особистостях та їхніх правах, надає право вибору. Вона передбачає системні дії, спрямовані на захист інтересів бібліотек, бібліотечних фахівців і користувачів.

Як віддзеркалення існуючої потреби громади в більш інтенсивному захисті її інтересів у певній сфері в суспільстві створюються відповідні некомерційні організації на користь певних груп людей. У бібліотечному середовищі громадою, що покликана захищати права бібліотек і бібліотекарів, є Українська бібліотечна асоціація (УБА). Вона опікується інтересами своєї громади, намагається вибудувати кроки своїх дій у цьому напрямку.

Адвокатська діяльність – важливий напрям діяльності Української бібліотечної асоціації. Асоціація завжди приділяла увагу формуванню іміджу бібліотеки в суспільстві, підвищенню престижу бібліотечної професії, захисту прав та інтересів бібліотекарів і читачів. Ці питання знайшли відображення в Стратегії Української бібліотечної асоціації

«Зробимо бібліотеку символом демократії», у роботі президії та Центру неперервної інформаційно-бібліотечної освіти асоціації. Однак лише у 2008 році адвокаційна діяльність набула більш системного характеру: була створена робоча група з адвокаційної діяльності й за підтримки проекту «Бібліоміст» розроблена програма Української бібліотечної асоціації з адвокації «Через бібліотеки – до знань!», яка поступово втілюється в роботу українських бібліотек.

Зокрема, за період дії програми створено блог секції УБА з адвокації; ініційовано розробку концепції державних програм «Поповнення бібліотечних фондів» і «Мобільні бібліотеки»; розроблено концепцію проведення громадських слухань «Бібліотека – центр громади» в областях України; підготовлено «Методичні рекомендації Української бібліотечної асоціації» до Всеукраїнського дня бібліотек у новому форматі; розроблено навчальну програму з підвищення кваліфікації працівників бібліотек «Адвокація: представлення та захист інтересів бібліотек», на основі якої проводяться тренінги в Головному тренінговому центрі при Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв та багато інших акцій та заходів. Сьогодні робота з розвитку та просування кампанії з адвокаційної діяльності триває.

УДК 021.21

*О. В. Бобришева,
м. Луганськ*

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ: СТРАТЕГІЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні зміни, що відбуваються у сфері соціальних комунікацій, найбільшою мірою пов'язані з розвитком нового етапу існування людства – глобальним інформаційним суспільством. Проблематика інформаційного суспільства як характеристики сучасності почала розглядатися на початку 60-х років ХХ століття. У 80-і роки отримала розвиток «теорія інформаційного суспільства», згідно з якою інформаційне суспільство розглядається як особливий вид суспільної формації пізніх різновидів постіндустріального суспільства та нового етапу розвитку людської цивілізації. Серед найбільш відомих дослідників цієї

проблематики можна назвати А. Турена, Д. Белла, А. Тоффлера, Д. Масуду та ін. Прихильник скептичного погляду на існування інформаційного суспільства К. Мей виділяє три періоди дослідження цієї проблематики:

1) з 1962 року до середини 1970-х років, коли дослідження стосувалися лише США;

2) з кінця 70-х років до початку 90-х, коли інформаційно-комунікаційні технології активно впроваджувалися в багатьох розвинених країнах та дослідження поширилися й на них;

3) сучасний етап, пов'язаний з появою Інтернету як засобу масової комунікації, що призвело до зацікавленості ідеями глобального інформаційного суспільства [3, с. 4].

Протягом цих періодів було висловлення чимало поглядів щодо визначення поняття «інформаційне суспільство». При цьому єдиною є думка, що інформація є найважливішим ресурсом, а її вироблення та споживання – найважливішим видом діяльності.

Важливу роль у розвитку інформаційного суспільства відіграють бібліотеки. Як частина інформаційно-комунікаційної інфраструктури, вони мають неабиякий вплив на розвиток суспільства, науки, культури. Значення інформаційної діяльності бібліотечних закладів визначено в офіційних документах міжнародного та вітчизняного рівнів. Зокрема, у Плані дій із побудови інформаційного суспільства, який було вироблено на Всесвітній зустрічі на найвищому рівні з питань інформаційного суспільства (WSIS) (Женева, 2003 р., Туніс, 2005 р.). Женевський план дій є платформою для сприяння інформаційному суспільству на національному, регіональному й міжнародному рівнях. У п. 6 д цього документа вказується, що одним з контрольних показників із виконання завдань, яких слід досягнути до 2015 року, є підключення до інформаційно-комунікаційних технологій таких установ, як бібліотеки, культурні центри, музеї, поштові відділення й архіви. Крім того, для забезпечення необхідного фундаменту інформаційного суспільства – інформаційної та комунікаційної інфраструктури – у п. С 2 с Плану передбачено забезпечення й покращення можливості підключення до інформаційно-комунікаційних технологій усіх шкіл, університетів, установ охорони здоров'я, бібліотек, поштових відділень, громадських центрів, музеїв та інших доступних для населення установ [2].

Через два роки після розробки Женевського Плану було вироблено ще один документ, який є його продовженням – Туніську програму для

інформаційного суспільства. Щодо бібліотечних установ, у цьому документі йдеться про підтвердження попереднього плану дій у контексті соціальних змін. А саме визначається необхідність підтримки навчальних, наукових і культурних установ, включаючи бібліотеки, архіви й музеї, у виконанні ними своєї ролі у сфері розробки та збереженні, у тому числі в цифровій формі, різноманітного та змінного контенту; надання рівноправного, вільного й прийняттого за ціною доступу до цього контенту для підтримки неформальної і формальної освіти, досліджень та інновацій; підтримки бібліотек у виконанні ними ролі з надання вільного й рівноправного доступу до інформації, а також із поліпшення грамотності в сфері інформаційно-комунікаційних технологій і можливості підключення громади, зокрема громади, що недостатньо обслуговується [6].

Тож, роль бібліотек у розвитку інформаційного суспільства є визнаною на міжнародному рівні. Це підтверджено й у вітчизняних загальнодержавних документах. Так, у Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2011 рр.» серед напрямків розвитку інформаційного суспільства в Україні визначається розвиток загальнодоступної інформаційної інфраструктури, у тому числі шляхом створення в електронній формі архівних, бібліотечних, музейних фондів та інших закладів культури, формування відповідних інформаційно-бібліотечних та інформаційно-пошукових систем з історії, культури, народної творчості, сучасного мистецтва України [5].

Вплив на стан запровадження автоматизованих технологій у бібліотеках України може мати Державна цільова національно-культурна програма створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI». Метою цієї Програми є підвищення ефективності використання й забезпечення доступу до документів, які зберігаються в бібліотечних, архівних та музейних фондах, шляхом створення єдиної інформаційної бібліотечної системи. На першому етапі виконання Програми (2011 – 2013 рр.) передбачається забезпечення доступу бібліотек до Інтернету, їх оснащення комп'ютерною технікою, програмними засобами та телекомунікаційним обладнанням; створення єдиної інформаційної інфраструктури, яка б охоплювала бібліотечні та архівні установи, єдиного національного депозитарію електронних ресурсів; веб-порталу «Бібліотека-XXI». За цей період планується також забезпечити інформаційну безпеку (ІБ) цієї системи шляхом створення та впровадження елементів комплексної системи захисту інформації [4], що

свідчить про актуальність проблеми безпеки інформації в бібліотечно-інформаційній галузі.

Стратегія й тактика забезпечення інформаційної безпеки певною бібліотекою багато в чому залежить від уявлення фахівців бібліотечно-інформаційної галузі про поняття та ступінь важливості цієї проблеми, а також про можливі напрямки та засоби її вирішення в умовах діяльності бібліотечних закладів України. З метою комплексного вивчення ситуації із забезпечення інформаційної безпеки та отримання фактичного матеріалу щодо підтвердження необхідності формування системи ІБ бібліотек, розробки й впровадження Концепції ІББ кафедрою бібліотечно-інформаційної діяльності ЛДІКМ було проведено анкетне опитування. Об'єктом проведеного дослідження були співробітники вітчизняних бібліотек, чия діяльність безпосередньо пов'язана з управлінням процесами автоматизації книгозбірні, а саме: директори, заступники директорів та керівники відповідних структурних підрозділів.

Для формування вибірки, згідно з методологією соціологічних досліджень, було використано метод великого масиву як різновид вибіркового (несуцільного) дослідження. Такий метод передбачає, що вивченню підлягає більша частина одиниць масиву, що досліджується, або ті одиниці, які відіграють головну роль у тому явищі, яке виступає в якості об'єкта дослідження [1, с. 90]. У випадку вивчення стану забезпечення ІБ вважаємо, що одними з основних серед бібліотек України є обласні бібліотеки, централізовані бібліотечні системи, бібліотеки ВНЗ. Відповідно до цього методу в опитуванні взяли участь співробітники бібліотек України: Волинської ОУНБ ім. О. Пчілки, Дніпропетровської ОУНБ, Донецької ОУНБ ім. Н. К. Крупської, Закарпатської ОУНБ, Запорізької ОУНБ ім. О. М. Горького, Кіровоградської ОУНБ ім. Д. І. Чижевського, Миколаївської ОУНБ ім. О. Гмирява, Сумської ОУНБ, Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського, Черкаської ОУНБ, Чернівецької ОУНБ та зокрема Луганської області: Луганської ОУНБ ім. О. М. Горького, Луганської обласної бібліотеки для юнацтва, Луганської обласної бібліотеки для дітей; Центральної бібліотеки ЦБС для дітей м. Луганська, Центральної бібліотеки ЦБС для дорослих м. Луганська, центральні районні бібліотеки Антрацитівського, Марковського, Новописьковського, Сватівського, Станично-Луганського, Стахановського, Попаснянського районів; наукової бібліотеки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, бібліотеки

Луганського державного інституту культури і мистецтв, наукової бібліотеки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, бібліотеки Політехнічного коледжу Луганського національного аграрного університету. Таким чином, у соціологічному опитуванні взяли участь представники західних, центральних, південних, північних та східних регіонів України.

Для обрання співробітників тієї чи іншої книгозбірні як респондентів було визначено певні критерії. В усіх відібраних для опитування бібліотеках активно застосовується комп'ютерна техніка, є доступ до мережі Інтернет як для співробітників, так і для користувачів, у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні використовуються електронні ресурси. Усього в опитуванні взяли участь 118 респондентів. Серед них вищу бібліотечну освіту мають 94 особи (79,66%), середню бібліотечну – 4 (3,39%), вищу небібліотечну – 20 (16,95%). У переважній більшості респондентів (77,97%) стаж роботи в бібліотеці складає більше 10 років; інші мають дещо менший стаж: 5,08% – до 1-го року, 10,17% – 1 – 5 років, 6,78% – 5 – 10 років. Ураховуючи той факт, що деякі питання анкети передбачають можливість вибору кількох варіантів відповіді, сумарні відсоткові показники таких відповідей будуть перевищувати 100%.

За результатами проведеного анкетного опитування було виявлено, що більшість фахівців бібліотечної галузі (69,49%) розуміють ІБ як синонім захисту інформації. Проте досить велика частина опитуваних (38,98%) вважають, що ІБ – це не тільки захист інформації, а й безпека інформаційного середовища в цілому, що свідчить про більш широкий сучасний погляд на це поняття.

Захисту інформації як найголовнішому компоненту системи інформаційної безпеки бібліотеки (СІББ) віддають перевагу 83,05% співробітників бібліотек. Майже рівна кількість відсотків була розподілена між іншими складовими: захистом персональних даних користувачів та співробітників (45,76%), інформаційно-психологічною безпекою читачів (38,98%), захистом авторських прав (35,59%). При цьому переважна більшість респондентів (86%) вважає, що забезпечення інформаційної безпеки читачів – це одне з тих завдань, яке має виконувати бібліотека в процесі забезпечення інформаційної безпеки.

З метою забезпечення ІБ у бібліотеках використовуються методи та засоби інженерно-технічного напрямку (фізичні, технічні та програмні) – 84,75%, правового (захист прав авторів, забезпечення реалізації прав

громадян на доступ до інформації, дотримання інформаційного законодавства України) – 67,8% та організаційного (навчання читачів і співробітників методів і засобів захисту інформації, установлення режиму доступу до інформації, розробка та впровадження методичних рекомендацій, правил роботи з інформаційними ресурсами) – 62,7%. Треба підкреслити, що в 44% анкет указано на використання бібліотекою задля забезпечення ІБ всіх напрямків у комплексі.

Локалізація та усунення загроз, пов'язаних із негативним впливом вірусів на електронні ресурси та комп'ютерне обладнання, є найбільш важливою проблемою при використанні нових технологій практично в усіх бібліотеках (94,92%). Практика роботи бібліотечно-інформаційних закладів свідчить про те, що техногенні загрози реалізуються частіше, ніж антропогенні. Близько третини респондентів розглядають як можливі загрози негативні стихійні впливи та неправомірний доступ до електронних ресурсів. Низький відсоток вибору останньої групи загроз пов'язаний із тим, що більшість інформаційних ресурсів бібліотечних закладів є відкритими для користувачів, і тому загроза неправомірного доступу до них відходить на другий план порівняно з іншими проблемами забезпечення ІБ.

Переважна більшість вітчизняних фахівців бібліотечної галузі відчуває потребу в навчанні персоналу щодо теоретичних та практичних засад забезпечення ІБ (88,14%). Треба відмітити той факт, що жоден з респондентів не вважає таке навчання зайвим. Зважаючи на позитивне ставлення великої кількості опитуваних співробітників бібліотек щодо навчання й користувачів, цілком правомірно вважати, що освітня компонента СІББ є однією з засад найбільш вдалого її формування.

69,5% фахівців бібліотечної галузі, які взяли участь в опитуванні, визнають необхідність розробки та впровадження Концепції ІББ. Жоден з них не дав негативної відповіді щодо можливості використання такого документа у своїй бібліотеці, хоча чверть вважає, що в даний час у ньому немає необхідності, але вона може виникнути в майбутньому. Такий варіант відповіді був притаманний у більшості випадків співробітникам централізованих бібліотечних систем, які знаходяться на початкових етапах автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів і ще не використовують спеціалізоване програмне забезпечення.

На питання анкети «Наскільки важливим Ви вважаєте забезпечення інформаційної безпеки в бібліотеках?» 61,02% респондентів відповіли

«дуже важливим», 38,98% – «важливим». Вочевидь, це пов'язано з трансформацією місця бібліотечного інституту в інформаційному просторі та, відповідно, змінами в організації інформаційної діяльності бібліотек, заснованими на втіленні та використанні інформаційно-комп'ютерних технологій. Такі глобальні та жваві перетворення суттєво впливають на усвідомлення співробітниками бібліотечних закладів наявності нових проблем, що потребують вирішення в процесі їх здійснення. Зокрема, проблеми безпечного користування потужними можливостями та перевагами нових технологій.

Таким чином, аналіз результатів опитування дає підстави вважати, що проблема інформаційної безпеки є однією з актуальних у контексті трансформації бібліотеки як соціально-комунікаційного інституту. Успішній практичній реалізації концептуальних засад формування системи інформаційної безпеки в бібліотеках, на нашу думку, сприятиме розробка теоретичного підґрунтя цієї проблематики, а на його основі – методичного забезпечення, яке може впроваджуватися та використовуватися у вітчизняних книгозбірнях усіх типів і видів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильев И. Г. Социологические исследования в библиотеках : практ. пособ. / И. Г. Васильев, М. Е. Илле, Д. К. Равинский – СПб. : Профессия, 2003. – 176 с.
2. Женевський план дій // Інформаційне суспільство в Україні. Основоположні документи, законодавство, статті, новини, посилання [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.informationssociety.wordpress.com>
3. Мей К. Інформаційне суспільство. Скептичний погляд / К. Мей. – К. : К. І. С., 2004. – 220 с.
4. Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» : Постанова Кабінету міністрів України від 17 серп. 2011 р. № 956 // Урядовий портал : єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
www.kmu.gov.ua
5. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки: Закон України від 09 січ. 2007 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – С. 102.
6. Туніська програма для інформаційного суспільства // Інформаційне суспільство в Україні. Основоположні документи, законодавство, статті, новини, посилання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.informationssociety.wordpress.com>

КНИГА ТА КНИГОВИДАННЯ ЯК СКЛАДОВІ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

УДК 81'221

*Ю. В. Горяйнова,
м. Горлівка*

ТВОРИ ПРЕДСТАВНИКІВ МЕЛІКИ В ЖЕСТОВОМУ НАПРЯМІ

Сьогодні багато уваги приділяється писемній спадщині. Багато вчених намагаються зробити свій внесок у розгадку виникнення, розвинення та становлення різних видів літературних жанрів. Розглядаються різноманітні аспекти побудови, характеру, напрямку. У цьому дослідженні ми беремо до уваги античну лірику, а саме її напрям – меліку. До сьогодення цим питанням займалися такі вчені, як С. Шервінський, С. Апт, Ю. Шульц, В. Вересаєв, В'яч. Іванов, Я. Голосовкер, С. Лур'є та інші.

Метою нашого дослідження є визначення невербальних напрямів вираження почуттів у мелічній ліриці на прикладі поетів – представників мелічної літератури античного світу VII – IV ст. до н. е.

“Меліка” (VII – IV ст. до н. е.), тобто пісенний жанр, з'явилася приблизно одночасно з поезією “ямбічною”, нерідко сатиричною; тоді ж виникла поезія “гімнів”, тобто хорова лірика релігійного або хвалебного роду. Вступив у свої права й елегійний дистих (двовірш), який пізніше знайшов широке застосування в елегії та епіграмі. Про можливість якого-небудь хронологічного уточнення тут говорити не доводиться.

Особливо сумна втрата такої великої кількості мелічних творів. У них найбільш виокремлено було особливо ліричну основу. У тих, які дійшли до нас, така прозорість та безпосередність почуттів, яка може бути лише в поезії, що ще не віддалилася від свого прямого джерела – народної поезії. Наприклад, ось як Івік зобразив пристрасть:

Ерос вологим мерехтливим поглядом очей
Своїх чорних дивиться з-під повік на мене
І чарами різними у сітки Кіприди
Міцні знову мене ввергає.
Тремчу і боюся я приходу його.

Так на бігах неохоче під старість кінь, який вирізнявся,
З колісницями швидкими на змагання йде [10, с. 88 – 89].

Мелічна лірика була невід’ємна від струнної музики. Виконуючи вірші-пісні, поет брав ліру (кіфару), сідав і співав, тримаючи її на колінах і перебираючи струни пальцями або плектром. Ліра видавала чистий та дзвінкий, але убогий для нашого сучасного слуху звук, навіть коли в ліру додавали ще кілька струн, які перетворювали її на “баритон”. Під таку музику оспівувалися не лише почуття, але й дівоча краса:

Кассандра, Пріама дочка,
Синьоока діва у пишних кучерях,
У пам’яті смертних живе [11, с. 90].

Мелічна лірика спочатку мала своє топографічне осереддя: недалекий від азійського узбережжя острів Лесбос з головним містом Мітиленою. На цьому простором та багатому острові, який заселяло плем’я еолійців, культура придбала деякі своєрідні риси. Жінці надавалася на Лесбосі значна воля, між тим як в Атиці того ж часу жінки були підкорені суворим нормам еллінських законів. Тут навіть жила жінка-поетеса Сапфо, коли на грецькому материка вважалося, що жіночий розум не достатньо розвинений для наукових та літературних вправ. І більше того, вона вільно висловлювала свої думки та почуття, наприклад, пошану до померлого, тугу за померлою коханою дівчиною:

Тіло Тимади – сей прах. До весільних ігор Персефона
Свій розкрила перед нею похмурий шлюбний чертог.
Однолітки, юні кучері відсікаючи гострим залізом,
Пишний розсипали дар милій на цнотливу труну [14, с. 64].

На Лесбосі, як і в деяких інших містах Греції, рано виникли свої музично-поетичні студії, куди приїздили вчитися з різних областей еллінського світу. Одним з таких учителів була Сапфо, яка не схвалювала зарозумілість та пихатість:

Якщо ти не до доброї, а до дзвінкої слави
Жадібно тулитимешся, друзів відмітаєш зухвало, –
Гірко мені. Докір мій – тобі тягар:
Так уражаючи,

Говориш і пнешся від злорадства.
Упивайся ж вволю. Гнів дитини
Не схилить серце моє до поблажки –

І не сподівайся [13, с. 57].

Одну з таких студій очолювала наприкінці VII – початку VI ст. знаменита поетеса Сафо (точніше – Сапфо). Вона народилася на Лесбосі, і лише одного разу їй довелося уїхати тимчасово у вигнання з політичних причин. Сафо була заміжня, знала радості материнства. Вона жила в умовах витонченої розкоші. Прекрасна собою, геніально одарена жінка досягла похилого віку в оточенні своїх учениць. З ними її пов’язувала захоплююча дружба, яка знаходила вихід в полум’яних, пристрасних віршах. Для декого вона складала весільні пісні – епіталами.

Мати моя говорила мені: [Доню]:

“Пам’ятаю, у юні дні мої

Стрічку яскраво-червону

Найкращим убором вважали усі,

Якщо волосся чорне;

У кого ж біляві

Кучері яскравим, як факел, вогнем горять,

Тій вважали до обличчя тоді

З квітів польових вінок” [16, с. 70].

Доля зберегла для нас один із шедеврів великої зачинательки еллінської меліки, який у нас називають “Гімн Афродиті” (антична лірика не користувалася назвами). Хто б не був адресатом цих вершів, його обезсмертило почуття поетеси, висловлене з чудовою музикальністю й стрункістю. Другий шедевр Сафо “Богу рівним здається мені за щастям людина...”, через п’ятьсот років переведений латинською Катуллом, є класичним зразком поезії кохання.

Богу рівною здається мені за щастям

Людина, яка так близько-близько

Перед тобою сидить, твій слухає голос,

Що ніжно звучить

І чарівний сміх. У мене при цьому

Перестало б одразу серце битися:

Лише тебе побачу, вже я не в силах

Вимовити слова.

Але німіє одразу язик, під шкірою

Швидко легкий жар пробігає, дивляться,

Нічого не бачачи, очі, у вухах же –
Дзвін безупинний.

Потом жарким я обливаюся, тремтінням
Члени всі охоплені, зеленіше
Становлюся трави, і ось-ось начебто
З життям прощаюся я.

Але терпи, терпи: надто далеко
Усе зайшло... [12, с. 56]

Фрагменти, які збереглися у великій кількості, свідчать, що розумна, багатобічна поетеса здібна була й на сатиричні, і на філософські вислови. Вона відкликала й на життєві події, такі як скорбота за померлим, страждання.

Кіферея, як бути?
Помер – на жаль! –
ніжний Адоніс!
“Бийте, дівчата, у груди,
плаття свої
рвіть на частини!” [15, с. 66]

Поряд з родоначальницею любовної лірики підноситься її сучасник, теж лесбосець, поет Алкей. Судячи по віршах, він був закоханий у свою знамениту співвітчизницю, але вона відмовила йому суворим чотиривіршем. Але Алкей продовжував обожнювати Сапфо й описав її жіночу красу у вірші “До Сапфо”:

Сапфо фіалкокудра, чиста,
З усмішкою ніжною! Дуже мені хочеться
Сказати тобі щось тихенько,
Тільки не насмілююся: мені сором перешкоджає [2, с. 36].

Алкей і Сафо поділяють між собою славу основоположників еллінської меліси, але вони дуже різні. Сафо, перш за все, жінка. Алкей цілком мужній. Політична боротьба заповнює думки поета. Меч у руці замінює бенкетну чашу. Заклики постояти за Батьківщину, тобто за Лесбос, чергуються з різкими інвективами проти політичних противників. Це дуже яскраво виражено у вірші “До Аполлона”:

Коли народився Феб-Аполлон, йому
Золотою митрою Зевс пов’язав чоло,

І ліру дав, і білосніжних

Дав лебедів з колісницею легкою [2, с. 37].

Алкей одночасно із Сафо був вигнанцем, коли правителем став Піттак, голова протилежної партії. Пробачений Піттаком, він повернувся й дожив до глибокої старості, помічений, судячи по його віршах, втому від життєвої боротьби.

На сиву голову

Буйна горя

Чи мало побачила? –

Лій мені мирро! На груди,

В патлах сивих,

Лій благовонне! [4, с. 53]

Серед його спадщини не можуть не привернути увагу два вірші: “Буря” та “Буря не вгамовується”, де замальовується буря на морі, не без політичної алегорії, бо настільки примітний і в пізнавальному відношенні вірш про дім, де все готове для військового підприємства, де дім “міддю військовою увесь блищить...”. У його творах також зустрічаються еротичні мотиви, як у вірші “Гімн ріці Гебру”, де змальовано, як саме миються дівчата в ріці:

Дівчата колом біля хвилі товпляться,

Ласкаві руки біжать по стегнах.

Немовби маслом стан натираючи, ніжать

Шкіру водою [3, с. 39].

Оглядаючи спочатку меліку, перекинемо міст через ціле сторіччя. За кордонами еолійського Лесбосу ми зустрінемося з поетом, чиє ім'я достатньо добре відоме кожному. Ми маємо на увазі іонійця Анакреонта, творчість якого не пов'язана з будь-яким певним містом – поет переходив від одного правителя до іншого до самої старості. Анакреонт, від віршів якого залишилися лише фрагменти, – співак вина, кохання, земних радощів, прекрасних юнаків. Наприклад, “Діонісу”, де висловлюється молитва, прохання до Діоніса:

Ти, з ким Ерос пануючий,

Афродіта багряна,

Чорноокі німфи

Спільно бавляться

На верхівках високих гір, –

На колінах молю тебе:

З'явися й прийми мою

Прихильно молитву [6, с. 71].

Його поезія сповнена закликів до веселощів і разом з тим зітхань про скороплинну молодість, про тлінність життя. Як у вірші “Порідшали, побілішали...” – думки про смерть, безвихідність.

Порідшали, побілішали

Кучері, честь голови моєї,

Зуби в яснах ослабли

Та потух вогонь очей.

Солодкого життя мені небагато

Проводжати залишилося днів:

Парка рахує їх строго,

Тартар на тінь чекає мою.

Не вознесемося з-під спуду,

Усілякий навечно там забутий:

Вхід туди для всіх відкрито –

Немає виходу відтіль [7, с. 73].

Тематика Анакреонта вузька, але популярність у подальші століття велика. Він зробив вплив на всю світову лірику. “Виник специфічний “анакреонтичний” жанр, забов’язаний своїм виникненням збірнику підробних віршів в дусі Анакреонта, створених уже в римську й навіть візантійську епоху” [9, с. 8]. Деяко патріотичне є у його творах, наприклад, печаль за зрізаним волоссям як уособлення смутку за Фракією:

Ніжний Гіг серед нас носився,

Начебто юний бог блаженний,

І, трусячи фракійською гривною,

Приводив нас усіх у захват,

Що ж з ним тепер сталося?

Усоромся лиходій цирульник!

Ти зістриг такий прекрасний

Ніжний колір його кучерів,

Золотих, як мед бджолиний,

Тих кучерів, що так прекрасно

Відтіняли ніжний стан.

Але тепер – зовсім він лисий,

А вінець кучерів розкішний

Кинуті мерзенними руками
І валяється в пилюці.
Грубо зрізаний він залізом
Безжалісний, я ж страждаю
Від смутку. Що будемо робити?
Фракія від нас пішла! [8, с. 78 – 79]

Найбільш відомий представник ранньої “хорової” лірики – поет VII ст. до н. е. Алкман. Ті кілька віршів, які збереглися, дають можливість відновити в загальних рисах життя й образ поета. У вірші “Як-небудь дам я триногий горщик тобі...” він виражає смаки зовсім “спартанські”: його задовольняє “підігріта каша”, їжа землероба та воїна. Але в душі в прийомного спартанця таїлися джерела істинно поетичного світосприйняття.

Перетнуті ущелинами суворі висоти Тайгета вселяли Алкману рядки рідкісної краси. Він чуйно прислухався й придивлявся до природи. Коли читаєш його вірш “Сплять верхівки високих гір...”, мимоволі пригадуються “Гірські верхівки...” М. Лермонтова.

Але головне у творчості Алкмана – це тексти пісень, які він написав для дівочих хорів. Алкман був керівником співочої школи дівчат. Суворий спартанець знайшов для цих хорових пісень багато жіночої м’якості, і свіжість їх не може не полонити. Як ось цей уривок з “Парфенею”, де змальовано красу його сестри:

... Агесіхори
Волосся, моєї сестри
Двоюрідної, яскраво блищить
Золотом безпримісним.
Обличчя ж її срібло –
Але що ще тут казати?
Це ж – Агесіхора! [5, с. 83]

Хорова лірика безпосередньо після Алкмена не дала видатних представників. Згодом, до кінця VI ст., вона знайшла широке застосування в театрі, залишивши ліричні частини трагедії, які мали перевагу ще в Есхіла над мовними текстами драми. При виконанні хорової лірики в якості супроводу використовувалася флейта у формі довгої подвійної дуди.

Розглянувши вираження почуттів у мелічній ліриці на прикладі представників поетів мелічної літератури античного світу VII – IV ст.

до н. е., можна визначити невербальні напрямки і якими саме жестами вони позначалися:

1. Пристрасть:

- погляд з-під повік, вологі очі, тремтіння (Івік “Ерос вологим мерехтливим поглядом очей...”);
- руки біжать по стегнах, немовби натираючи маслом (Алкей “Гімн ріці Гебру”).

2. Дівоча краса:

- синьоока, пишні кучері (Івік “Касандра, Пріама дочка...”);
- фіалкокудра, ніжна усмішка (Алкей “До Сапфо”);
- волосся блищить золотом, обличчя як срібло (Алкман “Парфеней”).

3. Пошана до померлого, туга, страждання:

- відрізання собі волосся (Сапфо “Тіло Темади – сей прах...”);
- бити себе в груди, рвати на собі одяг (Сапфо “Кіферея, як бути?...”).

4. Зарозумілість та пихатість:

- тягнеться до слави використовуючи друзів та кидаючи їх напризволяще, злорадство в голосі (Сапфо “До брата Харакса”).

5. Турбота про зовнішній вигляд:

- стрічка яскраво-червона до чорного волосся, вінок з польових квітів до білявого волосся (Сапфо “Мати моя говорила мені...”).

6. Кохання:

- ніжний голос, чарівний сміх, здається, що зупиниться серце, неможливо вимовити слова, німіє язик, кидає в жар, темніє в очах, дзвенить у вухах, жаркий піт, тремтіння всього тіла, блідне шкіра (Сапфо “Богу рівним здається мені за щастям людина...”).

7. Патріотизм, мужність:

- золота митра на чолі, ліра в руках, на колісниці запряжений білими лебедями (Алкей “До Аполлону”).

8. Втома від життєвої боротьби:

- сива голова, лити мірро на груди (Алкей “На сиву голову...”).

9. Молитва, прохання:

- стояти на колінах, прохаючи (Анакреонт “Діонісу”).

10. Думки про смерть, безвихідність:

• рідке, сиве волосся, слабкі зуби, потухлі очі (Анакреонт “Порідшали, побілішали...”).

11. Смуток:

• острижені кучері золоті, став лисим, волосся кинуте на дорогу (Анакреонт “Нижний Гіг серед нас носився...”).

ЛІТЕРАТУРА

1. Алкей. К Сапфо / пер. В. Вересаева // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 36.
2. Алкей. К Аполлону / пер. Вяч. Иванова // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 37.
3. Алкей. Гимн реке Гебру / пер. Я. Голосовкера // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 39.
4. Алкей. “На седую главу” / пер. Вяч. Иванова // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 53.
5. Алкман. Парфеней / пер. В. Вересаева // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 81 – 84.
6. Анакреонт. [71] Дионису / пер. В. Вересаева // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 71.
7. Анакреонт. “Поредели, побелели...” / пер. А. Пушкина // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 73.
8. Анакреонт. “Нежный Гиг средь нас носился...” / пер. С. Лурье // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 78 – 79.
9. Античная лирика / вступ. ст. С. Шервинского // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 5 – 24.
10. Ивик. “Эрос влажно мерцающим взглядом очей...” / пер. В. Вересаева // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 88 – 89.
11. Ивик. “Кассандра, Приама дочь...” / пер. В. Вересаева // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 90.
12. Сапфо. “Богу равным кажется мне по счастью...” / пер. В. Вересаева // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 56.
13. Сапфо. К брату Хараксу / пер. Я. Голосовкера // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 57.
14. Сапфо. “Тело Тимады – сей прах...” / пер. Вяч. Иванова // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 64.
15. Сапфо. “Киферея, как быть?...” / пер. В. Вересаева // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 66.

16. Сапфо. “Мать моя говорила мне...” / пер. С. Лурье // Античная лирика / пер. с древнегр. и лат. / сост. и примеч. С. Апта, Ю. Шульца. – М. : Худож. лит., 1968. – С. 70.

УДК 655.5

*Т. В. Дудко,
м. Авдіївка*

КНИГОВИДАННЯ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ 2000 – 2010 рр.: ПРОБЛЕМИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Розбудова української держави неможлива без розвитку національного книговидання. Українське книговидання відіграє важливу роль у самоусвідомленні нації, формуванні культури, духовності та водночас є свідченням національно-культурного відродження українського народу. Книга була й залишається найефективнішим засобом передачі знань та ідей у їх єдності та цілісності, а читання книги найактивніше сприяє виробленню універсальної та фундаментальної картини світу, формуванню різнобічного світогляду, глибинних переконань людини, стимулюванню її участі в житті суспільства. Численні засоби масової інформації не можуть у цих аспектах конкурувати з книгою, тому що дають короткострокову й фрагментарну інформацію про навколишній світ. Розвиток сучасних ЗМІ та інформаційних технологій повинен надавати нові можливості для розвитку книговидання.

Книговидання в Донецькій області має як позитивні, так і негативні зміни, що впливають на подальший розвиток справи, її перспективи. Аналіз існуючих проблем та змін у книговидавництві Донецького краю необхідний для визначення засобів їх ліквідації та подальшого напрямку роботи.

Питаннями вивчення книгознавства на сучасному етапі займалися такі вчені, як О. Афанасенко, М. Сенченко, М. Тимошик та ін. Їхні роботи вміщують аналіз ретроспективи та сучасного стану книжкової справи.

За статистичними даними Головного управління статистики Донецької області, за останні 10 років кількість виданої літератури збільшилася майже в чотири рази: якщо у 2000 році кількість виданої літератури склала 408 найменувань, то у 2010 році – 1464. При цьому

зменшився тираж випуску. Якщо у 2000 році загальна кількість тиражу склала 6890,2 тис. видань, то на 2010 рік ця цифра зменшилася до 2867,7 (при тому, що кількість найменувань зростає).

У Донецькій області до видавничо-поліграфічного комплексу входять понад 230 підприємств, які здійснюють поліграфічні послуги, серед них 3 підприємства обласної комунальної власності, 1 – районної комунальної власності, близько 50 книжкових видавництв і видавничих організацій та близько 450 книготорговельних одиниць. Серед підприємств із найбільшими обсягами можна виділити такі, як «Тираж-51» (м. Краматорськ), донецькі «БАО», «Альфа-Прес», «Сталкер».

На виконання постанови КМУ від 11.09.1992 р. № 530 «Про підготовку і випуск серії книг «Реабілітовані історією» в Донецькій області» діє науково-редакційна група обласної редколегії книги «Реабілітовані історією». У 2010 році обласною редакційною колегією серії книг «Реабілітовані історією» видано сьомий том книги «Реабілітовані історією. Донецька область». Здійснено творчу та додрукарську підготовку восьмої книги тому «Реабілітовані історією. Донецька область», до якої увійшло 6000 довідок про реабілітованих громадян. Триває робота над вивченням архівних документів для дотиражної підготовки 9-ї книги. Зібрано узагальнюючі матеріали про політичні репресії 1937 – 1938 рр. для видання збірника «Правда через роки».

Донецьке обласне відділення пошуково-видавничого агентства «Книга Пам'яті України» діє відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 03.04.96 року № 405 «Про продовження випуску Книги Пам'яті України» та рекомендацій Головної редакційної колегії Книги Пам'яті України від 04.09.97 року № 193. У 2010 році агентством видано 22-й і 23-й томи. Для 24-го тому підготовлено рукопис на 4041 особу із вшанування імен військовополонених, які утримувалися в шпиталі Юзівського центрального табору. Для 25-го тому підготовлені рукописи по літерах С – Я, усього 1380 осіб.

За останні роки збільшилася кількість художньої літератури (регіональні видавництва воліють працювати з місцевими авторами).

Аналізуючи стан розвитку цієї галузі, слід відзначити низку значних проблем, які стримують розвиток книговидання, зокрема недостатній рівень державної підтримки даної галузі, низьку конкурентоспроможність, низький рівень попиту українців на книжкову продукцію, зумовлений

зростанням цін на неї, зменшенням реальних доходів населення (за даними Держкомстату питома вага витрат домогосподарств на задоволення культурних потреб (у т.ч. на придбання книг) та відпочинок за останні роки становить 2,4%) і відсутністю інтересу до книжкової продукції.

Таким чином, в останні роки книговидання в Донецькій області перебуває в досить цікавому становищі: зростає кількість найменувань видань, але при цьому зменшується їх тиражування, спостерігається збільшення інтересу до друкованого слова іноземними видавцями (особливо російськими), основним напрямом діяльності державної політики нині є збереження сучасної тенденції до збільшення кількості книговидавничих установ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сенченко М. Книжкова справа України: ретроспектива та перспектива / М. Сенченко // Вісн. Кн. палати. — 2006. — № 9. — С. 3 – 12.
2. Статистический ежегодник Донецкой области за 2010 год : сб. / Гл. упр. статистики в Донец. обл. — Донецк, 2010. — 745 с.

УДК 930:882:908

*А. Ю. Зенцева,
г. Луганск*

«МЫ СУРОВОГО ВРЕМЕНИ ДЕТИ...»

*Ни покоя не зная, ни времени,
Бей их утром, ищи их во мгле,
Чтоб фашистского роду и племени
Не осталось на нашей земле.*

М. Матусовский

На фронтах Великой Отечественной войны сражались сотни советских поэтов и писателей. Одни – пером, работая в армейской печати; другие в качестве командиров и политработников водили бойцов в сражения; третьи были рядовыми солдатами. Все они – офицеры и бойцы Красной Армии, молодые военные журналисты – писали на войне и о войне. За плечами у каждого годы суровой фронтовой жизни. Это роднит

их, это сливает их голоса в одну песню – любви и ненависти, живой отклик мужественного солдатского сердца.

Большинство авторов в годы войны печатали свои произведения на страницах дивизионных, армейских и фронтовых газет. Армейские газеты держали солдат и командиров в курсе сложившейся боевой обстановки, живо откликаясь на события дня. Выход в свет сборников стихов и прозы был поистине важным и долгожданным событием в суровой фронтовой жизни, давая возможность выступить перед большой читательской аудиторией.

В фондах Городского музея истории и культуры города Луганска хранится сборник «Фронтовые стихи» под редакцией подполковника Н. С. Ракиты, 1943 года издания, из коллекции М. Л. Матусовского.

Верой в победу, мужественной любовью к жизни наполнена каждая строка стихов, написанных молодыми поэтами-фронтовиками. Лейтмотивом сквозь все стихотворения проходит вера в победу, чувство любви к Родине и всему дорогому и близкому, на что посягнул враг.

В сборнике «Фронтовые стихи» опубликованы произведения поэтов разной судьбы, разного таланта и возраста. М. Матусовский, С. Михалков, М. Светлов, С. Щипачев, М. Алигер, красноармейцы Г. Осокин, Н. Силаев, М. Глейх, А. Шабанов, ефрейтор Никольский, старшина М. Бычков, старший лейтенант М. Останин. Их стихи, создаваемые в короткие часы передышки между боями, порой не блещут красотой и совершенством поэтического слова. Но большая правда жизни вмещена в простые строчки.

Враг терзает родимые земли,
Топчет прадедов наших могилы.
Где стояли веселые хаты,
Там теперь громоздятся руины,
И летает разбойник крылатый
Над полями родной Украины [2, с. 45].

Воспоминания о тепле и уюте родного дома, о родных и близких не расслабляет сердце солдата, а делает его еще более мужественным, усиливает его стремление скорее и беспощаднее расправиться с врагом.

Мы идем, исполненные гнева,
Порохом в боях опалены.
Справа – танки, пулеметы – слева,
Даже солнце с нашей стороны [Там же, с. 46].

В сборнике «Фронтовые стихи» напечатаны шесть произведений Михаила Львовича Матусовского, который с первых дней войны работал в качестве военного корреспондента фронтовой газеты. В своих стихах, как в дневнике, он показал суровую правду солдатской жизни. Лирический герой Михаила Матусовского предстает перед нами во всеоружии великого жизнелюбия, окрыляющего его на подвиг. Стихотворения «Вождь», «Друзья, и нам пора в дорогу!», «Россия», «Друзья», «Синий платочек» – все они отражают чувства и мысли советских людей, вставших на защиту своей Родины. От стихотворения к стихотворению перед нами раскрывается картина беспокойной солдатской жизни в холоде и непогоде, в постоянном соседстве со смертью. Не пышной баталией, а огромным трудом, нечеловеческим усилием возникает перед нами трудный солдатский подвиг воина-победителя.

Выношенная, созревшая в глубине сердца поэта фронтовая песня выливается на листок бумаги или страничку карманного блокнота, и грозный аккомпанемент боя встречает ее появление на свет. Так, наверное, и появилась фронтовая песня Михаила Матусовского «Котелок». Неповторимо сильные переживания вызвали ее на свет: его думы, его надежды, любовь, гнев.

Мы стеною поднялись за родную сторону,
Мы с друзьями видели смерть невдалеке.
Радости и горести мы делили поровну,
Даже щи солдатские – в общем котелке [Там же, с. 18].

Ушли из жизни многие поэты-фронтовики, но остались жить их стихи и песни. Проходят годы, стирается и забывается все мелкое и незначительное, остаются лишь те произведения, которые были связаны с жизнью и борьбой за свободу и независимость нашей Родины.

Страдая с ним и бережно любя
Его характер и его природу,
Как счастлив я, что чувствую себя
Одной пылинкой этого народа... [Там же, с. 8].

ЛИТЕРАТУРА

1. Следы варваров: Статьи и рассказы о зверствах и грабежах фашистских разбойников в Демлянском, Лычковском и Залучском районах, недавно освобожденных частями Северо-Западного фронта. – Военное издательство Народного Комиссариата Обороны, 1943. – 64 с.

2. Фронтовые стихи / под ред. подполковника Н. С. Ракиты. – Военное издательство Народного Комиссариата Обороны, 1943. – 48 с.

УДК 070:980

*К. Е. Лагутина,
м. Луганськ*

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ДОНБАСУ ДОРАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ

Донбас є промисловим регіоном, який займає площу близько 60 тис. км², витягнуту в широтному напрямку на 650 км при максимальній ширині до 200 км. Охоплює степову частину країни між річкою Сіверський Донець та Азовським морем. Основною діяльністю регіону тривалий час була важка промисловість. У 1869 р. англійський підприємець Джон Хьюз побудував металургійний комбінат, з розширенням якого й закладанням шахт Новоросійського товариства виникло селище Юзівка (Донецьк). Воно швидко зростало й перетворилося на великий промисловий центр Півдня Росії. Територія, яку нині займають Донецька та Луганська області, тривалий час належала до Катеринославської губернії (нині – Дніпропетровська область). Тому початком місцевої журналістики слід вважати 1838 р., коли за рішенням царського уряду в семи губерніях Малоросії почали видаватися офіційні газети губернських управ.

«Екатеринославские губернские ведомости» – одна з них. Перший номер її було видано 7 січня 1838 р., останній – у 1918 р. У різні періоди вона виходила раз, двічі (з 1868 р.) або тричі (з 1904 р.) на тиждень, а з 1894 по 1900 р. – навіть щодня. Її зміст становили, крім інформації про діяльність місцевих органів влади, матеріали про сільське господарство й торгівлю, вибори до земських управ, міської думи, культурне життя краю тощо. Другий великий часопис – журнал «Екатеринославские епархиальные ведомости», що виходив двічі-тричі на місяць, теж був офіційним виданням братства святого Володимира при Катеринославській духовній семінарії. Часопис церковного напрямку мав, втім, і неофіційну частину. Протоколи з'їздів духовенства, сучасні події та історія православної церкви переважно складали зміст його номерів.

Новий розвиток отримує система освіти, вводяться початкові земські сільські й фабрично-заводські міські школи, відкриваються початкові

школи на крупних підприємствах, зароджується поліграфія, книгодрукування, з'являються перші загальнодоступні бібліотеки в м. Бахмут. У м. Маріуполь у 1899 р. виходить перша в Донбасі газета. Історію російськомовних періодичних видань Донбасу, які висвітлювали життя краю, слід розпочати від 15 грудня 1899 р., коли у великому портовому місті Маріуполі почала видаватися громадська та торгово-промислова газета «Мариупольский справочный листок», що виходила тричі на тиждень до 1900 р. Усього було випущено 53 номери цієї газети, редактором та видавцем якої був П. Н. Фалькевич. Перші п'ять її номерів можна знайти в Російській національній бібліотеці в Санкт-Петербурзі.

Преса Луганщини започатковується в 1903 р., коли почала виходити двічі на тиждень до 1906 р. безкоштовна газета «Донецкий листок» – видання «опекунства крестьянских сирот и округа Славяносербского уезда»; її редактором був М. А. Унгер-Штернберг (або Штерберг). З того ж року і до 1913 р. також безкоштовно, тричі на місяць виходив «Листок объявлений Славяносербского земства», з початку 1914 р. – під назвою «Известия Славяносербского земства», згодом, з 1915 р., під час тимчасової зупинки, – «Луганский листок».

Цікавим явищем у місцевій пресі 1905 – 1906 рр. була щоденна суспільно-літературна газета «Донецкое слово», яка робила ставку на високу оперативність, друкувала термінові, а в разі потреби й вечірні випуски. Цю назву перебрала з 1 лютого 1906 р. інша газета, яку спочатку (до 11-го номера) продовжував редагувати та видавати А. П. Єленєв, а далі редактором-видавцем став І. В. Сладковський.

«Пік» розвитку луганської преси часів першої російської революції припав на 1906 р., коли майже одночасно тут виходили такі періодичні видання:

- «Донецкое слово» (з 1 лютого по 16 червня випущено 42 номери), згодом «Донецкие новости» (із червня по серпень – 21 номер, ця газета надсилалася передплатникам «Донецкого слова», видання якої було призупинено. Редактор-видавець – А.-Б. Л. Ривлін). Після припинення й цього видання передплатникам «Донецкого слова» продовжувала надходити газета «Донецкая речь» (із серпня по вересень вийшло 29 номерів, до окремих із них випускався додаток. Редактор-видавець – Б. Ф. Шульгін). Усі три – суспільні й політичні газети, присвячені «інтересам

трудящого населення», виходили, за тодішнім територіальним діленням, на «Донецький промисловий район»;

- «Донецкая истина» – щотижнева політична, громадська та літературна газета, яка випускалася від листопада 1906 р. по вересень 1907 р., редактор-видавець – А.-Б. Л. Ривлін;

- «Северный Донец» – громадсько-політичний орган, «посвященный защите интересов труда», загалом від 30 вересня 1906 р. вийшло 36 номерів, редактор-видавець Л. О. Соколов (псевдонім – Л. Долін). Лише в архівних документах збереглася згадка про щоденну газету «Донецкое эхо», що виходила тут у 1906 р.

Не можна обминути увагою й «орган трудящих мас», і одночасно «орган Луганського комітету РСДРП» — «Донецкий колокол» (грудень 1906 р. – січень 1907 р.), що виходив спочатку раз, а потім два і навіть три рази на тиждень. Лише в 1957 р. з'явилася згадка про нелегальну більшовицьку газету з характерною назвою «Текущий момент», орган Катеринославської залізничної організації РСДРП. Але точно відомо про випуск лише одного номера в березні 1907 р.

Ради робітничих депутатів були на той час нелегальними органами самоврядування мас, захоплених революційним рухом, і перша з відомих власне радянських газет виходила в Юзівці (стара назва Донецька) — «Известия Совета рабочих депутатов Юзовского района», два не пронумерованих випуски якої побачили світ у 1905 р.: перший з них видала Рада (він зберігається в Центральній науковій бібліотеці ім. В. І. Вернадського в Києві), а другий — виконком цієї Ради.

Продовжили випуск земські газети. Одна з них – «Луганский листок» (1915 – 1917 рр.), видання Слов'яносербської земської управи, яке додавало до щоденних номерів ще й «Нічні телеграми „Луганського листка”». Друга – щотижневик «Народная газета Бахмутского земства», – виходила з 1906 по 1917 р., але в цей останній рік, по 16 (за іншими даними по 18) червня 1917 року, мала назву «Трудовой союз».

З 1911 році помітними виданнями стали щоденні газети «Донецкие вести», яка, з перервою у 1912 р., виходила до 1915 р., та «Донецкий бассейн» – до 1916 р. «Голос крестянина» – уже згадувана російськомовна газета, виходила з липня по травень 1913 р. як орган Слов'яносербських селянської й кооперативної спілок – газета «політична і соціалістична».

Після закінчення революції 1905 – 1907 рр. кількість газет, особливо приватних, у краї, як і в усій Російській імперії, зменшилася до мінімуму. Показовою є історія політичної, громадської, літературної та економічної щоденної газети «Донецкая жизнь» (перший редактор-видавець – Й. С. Житомирський), яка почала виходити в Луганську в жовтні 1909 р. і випускалася до жовтня 1914 р., але в 1911 р. з 5 березня по 15 червня не друкувалася через арешт редактора, і в цей час замість неї видавалася газета «Новая Донецкая жизнь».

У 20 – 30-і роки починається будівництво заводів-гігантів: важкого машинобудування в Краматорську (1933), металургійного заводу «Азовсталь» у м. Маріуполь (1934). У 30-і роки починає роботу Зуєвська електростанція (1931), будуються Кураховська й Краматорська електростанції. Активно розвивається легка й харчова промисловість. У 1936 р. в Донецькому краю нараховується 45 підприємств цієї промисловості.

Таким чином, можна зробити висновок, що в період свого зародження періодичні видання на Донбасі мали промисловий характер. Це пов'язано зі специфічним географічним положенням регіону. На теренах українського Донбасу, тобто Донеччини та Луганщини, перші газети були започатковані наприкінці XIX століття. В історії луганської преси важливу роль відігравав україномовний часопис Луганщини «Слав'яносербський хлібороб». За винятком двох видань, «Слав'яносербський хлібороб» та «Степ», у регіоні випускалися російськомовні видання. Вони відображали побут та промислову діяльність населення, політичні відносини. Кожне велике підприємство видавало свою газету та розповсюджувало її безкоштовно серед своїх робітників.

Незважаючи на те, що адміністративний центр губернії знаходився в Катеринославі, місцева преса розвивалася досить активно: у Луганську виходило загалом 32 часописи, у Юзівці – 5, у Бахмуті – 14, у Маріуполі – 11, у Павлограді – 6. Порівняльний аналіз показує, що найтривалішим було існування або приватних громадських газет загальнодемократичного напрямку, або окремих видань місцевих органів влади, де, напевно, редакціям надавали належну фінансову допомогу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глушко Т. М. Архівна справа в Донбасі наприкінці 20-х років / Т. М. Глушко // Нові сторінки історії Донбасу. – Донецьк, 2000. – Кн. 8. – С. 260 – 266.
2. Копатченко К. До історії розвитку архівної справи в Донецькій області / К. Копатченко, А. Мітьєва // Архіви України. – 1967. – № 6. – С. 6 – 14.

УДК 02(18/19):908(477.6)

*Н. К. Литвиненко,
м. Луганськ*

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІСТОРІЇ БІБЛІОТЕК ЛУГАНЩИНИ
(кінець XIX – початок XX ст.)**

Перші бібліотеки на Луганщині з'являються наприкінці XIX століття. Так, 9 грудня 1896 року на черговому засіданні Катеринославське губернське земство постановило розпочати систематичну організацію в найбільш значних селищах губернії мережі народних читалень-бібліотек на таких умовах: читальні відкриваються окремо від шкіл, читальні призначені для видавання книг для домашнього користування і для читання їх у самому приміщенні читальні. Крім того, повітові земства повинні були надати гарантії подальшого утримання читалень і поповнення їх книгами. Отже, необхідною умовою відкриття читалень була матеріальна участь і зацікавленість повітових земств і сільських товариств, для яких були призначені читальні. Також згідно з постановою губернського земства 16-ти читальням, які будуть відкриті, присвоїти найменування «на пам'ять імператриці Катерини II», ураховуючи її внесок у розвиток півдня Росії, а саме Катеринославської губернії [1].

Унаслідок цього в 1897 році при Слов'яносербському земстві створюється комісія, завданням якої була організація в населених пунктах народних бібліотек-читалень. Так, з 1896 по 1905 рік Слов'яносербським земством за сприяння губернського земства було відкрито 17 бібліотек-читалень, наприклад, у 1901 році була відкрита бібліотека в селі Білому, у 1902 році не відкрилася жодна, а в 1903 році – п'ять: у селах Хорошому, Мало-Вергунці, Мало-Іванівці, у Черкаському та Нижньому. У 1904 році організовані бібліотеки в селах Ольховатці та Ілрії, у 1907 – 1908 рр. –

бібліотеки-читальні в селах Красний Кут та Фащівці [2, с. 8]. На початку ХХ століття в Донбасі було вже відкрито багато земських і приватних бібліотек, гірничо-комерційних клубів, безкоштовних земських народних читалень.

«Отчет о библиотеках-читальнях Славяносербского земства за 1911 год» свідчить, що на 1 січня 1911 року функціонувало 19 бібліотек-читалень із загальним фондом 17483 тома. З вересня 1911 року за рахунок губернського земства було відкрито 6 нових бібліотек-читалень у таких населених пунктах: сс. Городище, Георгіївка, Єленівка, с. Орловка Павловської волості, с. Успенка і Хороше. Також була відкрита бібліотека-читальня в с. Мало-Миколаївці Штеровської волості за рахунок землевласниці М. Панкєєвої [4]. Відбір книг для попередніх комплектів читалень здійснювався за зразковими каталогами й критичними оглядами книг для народного читання, укладеними Петербурзьким і Московськими комітетами писемності, також за участю спеціалістів. Брались до уваги і вказівки повітових земств, з урахуванням місцевих умов.

Достеменно не відомо, коли була заснована бібліотека-читальня в Луганську на Гусинівці, попередниця обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького. Різні джерела свідчать, що вона могла бути заснована з 1897 по 1900 рік включно. Фінансувалася вона паровозобудівним заводом Гартмана, за рахунок благодійних коштів.

Подією в культурному житті м. Луганська було відкриття в 1908 році Луганської міської публічної бібліотеки. Положення бібліотеки при відкритті було пов'язано з певними труднощами, перш за все матеріальними. На цей час у місті були відсутні загальнодоступні бібліотеки, але функціонувало 6 бібліотек при різних закладах: бібліотека Гірничо-комерційного клубу для своїх членів, Профспілкового клубу, заводу Гартмана для своїх службовців, Земська бібліотека для службовців земства, на Патронному заводі й приватна бібліотека пані Хмельницької. У всіх бібліотеках безкоштовно обслуговували своє замкнуте коло користувачів. Публічною платною з кабінетом для читання була бібліотека пані Хмельницької.

Згідно з «Отчетом Луганской городской общественной библиотеки им. Н. В. Гоголя за 2-й год существования (с 1 января 1909 по 1 января 1910 г.)», бібліотека комплектувалася за «Программой Комиссии по организации домашнего чтения». Серед чергових завдань бібліотеки Правління поставило устрій Місцевого, Земського й Міського відділу, до

якого повинні були увійти як твори, присвячені історії краю, його сучасному стану, так і матеріали земської та міської справи Катеринославської губернії. З цією метою Правління звернулося до всіх земських і міських Управ Катеринославської губернії з проханням надсилати звіти та інші матеріали [3]. Місцевий відділ також поповнювався працями З'їзду гірнопромисловиків півдня Росії, журналами «Горнозаводское дело», «Южный край», «Донецкая жизнь».

ЛІТЕРАТУРА

1. Журналы Славяносербского уездного земского собрания экстренного заседания 15 марта XXXII очередной сессии 1897 года с приложениями и отчетом управы за 1897 год. – Луганск : Тип. А. П. Еленевой, 1898. – 167 с. – Прилож. на 141 с.
2. Обзор деятельности Славяносербского земства по народному образованию с 1866 по 1909 год. – Луганск : Тип. И. С. Житомирского, 1911. – 46 с.: картограмм., диаграмм.
3. Отчет Луганской городской общественной библиотеки имени Н. В. Гоголя за 2-й год ее существования (с 1 января 1909 по 1 января 1910 г.). – Луганск : Тип. Г. С. Житомирского, 1910. – 19 с.
4. Ф. 61, оп. 1 «Славяносербская уездная земская управа. г. Луганск, Славяносербского уезда Екатеринославской губернии», спр. 83 «Отчет Славяносербской уездной земской управы по разным отраслям народного хозяйства». – Арк. 1-133.

УДК 02: 371.385: 908

*О. Г. Лукьянченко,
г. Луганск*

ИЗ ИСТОРИИ ШКОЛЬНЫХ БИБЛИОТЕК ЛУГАНЩИНЫ В ГОДЫ ПЕРВЫХ ПЯТИЛЕТОК

В последние годы в системе украинского библиотековедения значительно усилилась краеведческая тенденция. Однако пока недостаточно внимания уделяется истории становления самого библиотечного дела, особенно мало изучен период первых десятилетий советской власти.

Большой интерес представляет история создания детских библиотек. Ряд документов этой поры свидетельствуют о том, что становление детских библиотек проходило значительно медленнее, и основной груз

культпросветработы с детьми лежал на школьных библиотеках. Поэтому издаются методические рекомендации, проводится ряд семинаров, совещаний по осуществлению политического руководства работой школьных библиотек.

В начале 20-х годов XX в. на Луганщине работала 51 общеобразовательная школа. Но не в каждой школе была своя библиотека, поэтому учителя и учащиеся таких школ пользовались фондами публичных библиотек, библиотек-передвижек, библиотек при сельских домах культуры и избах-читальнях. По сохранившейся статистике комплектации школьных библиотек г. Луганска в 1925 г. (на 1 января и на 1 сентября) просматривается незначительная тенденция к общему увеличению книжного фонда: по школе № 1 – 4017/3679, по школе № 2 – 600/600, по школе № 3 – 203/314, по школе № 5 – 1300/1300, по школе № 6 – 1561/2120, по школе № 8 – 67/82, по школе № 9 – 411/448, по «Комиссариатской» школе – 1998/2142 книг.

Сохранились также рекомендательные списки, составленные учителями, библиотекарями для создания или пополнения имеющихся фондов школьных библиотек. Один из таких списков составили учителя 6-й трудовой школы г. Луганска Т. Судраб, Е. Вайкашка, А. Урапова, Е. Дудченко, Я. Гончарова. В перечне – сказки русских и зарубежных писателей, большой блок приключенческой литературы. В этом списке фамилии 221 автора и названия 413 книг [2, с. 7]. В другом списке – перечень авторов учебной, методической, художественной литературы, всего 239 фамилий [Там же, с. 54 – 73].

По этим рекомендациям можно составить представление о целенаправленной учебно-воспитательной работе в школах, проводимой с опорой на школьные библиотеки.

По рекомендательным спискам органы образования, исполнительного городского совета планировали пополнение фондов имеющейся литературой и печатанием новых учебников, книг, методических пособий.

Сохранилась договорная записка украинского издательства «Український робітник» (Луганский филиал) № 2425 за 1928 год, направленная за подписью заведующего отделением Этуша в Луганскую Инспектуру Просвещения.

«Согласно словесного договора с Президиумом горсовета Луганское Отделение Издательства «Украинский рабочий» обязывается снабдить все

местные школы литературой, учебными пособиями и пр. по выбору заведующих школ.

В случае отсутствия некоторых предметов мы обязываемся выполнить их заказы в течение 21 дня и за каждый просроченный день платить пеню в размере 0,2% невыполненной части заказа» [2, с. 77].

Постоянный контроль и внимание к школьным библиотекам со стороны власти, окружного образования просматривается в ряде документов, особенно четко через планирование работы. Так, в перспективном плане работы по социальному воспитанию Луганской Окружной Инспектуры народного образования на 1929/30 учебный год находим следующее (далее – на языке оригинала): «п. 5. Постачання шкіл підручниками й книгозбірнями. В основному звернути увагу на постачання шкіл книгозбірнями, поповнюючи ті книгозбірні, що маються при школах, організуючи, де їх нема. Роботу проводити під гаслом: «Ні однієї школи без книгозбірні до кінця учбового року не повинно залишитись». Необхідно дбати, щоб до кожної школи просунути дитячу періодику, педагогічну й виробничу. Виробнича книгарня повинна бути не лише в 7-річчі, а й в кожній 4-річчі, інакше школа ніколи не стане основним чинником культурної революції» [1, с. 6].

Какие же формы работы со школьниками использовались в это время в школьных библиотеках?

Наиболее распространёнными были выставки книг, выпуски плакатов, «почтовые ящики», громкие коллективные чтения, литературные суды, книгоношество.

В 1929/30 учебном году в школах Луганщины объявляется библиотечный поход как новая форма работы, призванная превратить школьную библиотеку в культурный очаг, который будет продвигать книгу не только в школу и пионерскую организацию, но и охватит своим влиянием родителей и пришкольную общественность. Библиотечный поход – ответ местных органов политпросвещения на постановление НКП РСФСР от 1 августа 1929 г., обозначившее перспективные направления развития библиотечной сети, в частности по линии становления библиотек для детей.

Таким образом, в период первых пятилеток деятельность школьных библиотек приобретает всё больший размах, увеличивается их значение в организации культурно-просветительской работы среди детей и взрослого населения.

ЛИТЕРАТУРА

1. ГАЛО. Р-401, оп. 1., д.511.
2. ГАЛО. Р-401, оп. 1., д.147.
3. К. К. Школа й ЮП у бібліотечному поході / К. К. // Рад. шк. – 1930. – № 1. – С. 81 – 83.
4. Левік С. До питання про методи роботи шкільних бібліотек / С. Левік // Рад. шк. – 1930. – № 1. – С. 84 – 86.

УДК 028.1

*Т. П. Морозова, Є. В. Морозова,
м. Рівне*

**КНИГА ЯК ОБ'ЄКТ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ АКЦІЙ
БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Книга в сучасному бібліотечно-інформаційно середовищі займає своє належне місце. Вона є центральним об'єктом культурологічних акцій, що організовуються бібліотеками задля долучення різних категорій читачів до творчості, читання, мистецтва. Культурологічні акції, виступаючи зовнішнім виявом змісту насиченого інформативного середовища бібліотеки, актуалізують даний сегмент їх діяльності.

Мета нашого дослідження – проаналізувати місце книги в контексті розмаїття форм культурологічної діяльності в бібліотечному середовищі.

На сьогодні можна констатувати, що ґрунтовних наукових праць, які розглядали б саме такий ракурс заявленої теми, недостатньо. Попри все, окремі науковці побіжно торкаються цієї проблематики. Варто назвати розробки С. Газарянц, Т. Кисельової, О. Промської та ін. [2; 3; 5]. Більшість же публікацій присвячені опису практичного досвіду проведення різноманітних заходів бібліотеками. Наше завдання – систематизувати матеріал і запропонувати класифікацію розмаїття культурологічних форм, які доречно використовувати в сучасній бібліотечно-інформаційній діяльності. Тим більше, що саме книга складає змістовну сторону цих форм.

Культурологічні форми є також складовою рекламної стратегії й тактики в роботі бібліотеки на сучасному етапі. Так, аналізуючи рекламну діяльність Рівненської ДОБ, О. Промська наголошує на проведенні комплексних заходів, що сприяють підвищенню її іміджу як

соціокультурного наукового освітнього закладу. „Зокрема, вже традиційною є організація PR-акції з нагоди Всеукраїнського дня бібліотек” [7, с. 27]. У 2011 році теж була представлена його різноманітна програма. Це й **мандрівка** для студентів вищих та середніх спеціальних навчальних закладів м. Рівне відділами бібліотеки, знайомство з невідомою бібліотекою, і **коментована книжкова виставка** „Краєзнавчі книги, отримані в дарунок”, і **виставка** „Незвичайна книга” (рідкісні й цінні видання з фондів бібліотеки), і **виставка** „Незвичайна книга – від малої до великої”, і **тематичний вечір** „Сто заборонених книг: українська література”, і **„круглий стіл”** „Бібліотекар + учитель = любов до читання”, і перший молодіжний **квест**, організований обласною бібліотекою, і **презентація** нового видання – прем’єра книги „Міста Волині у II половині XIX ст. та початку XX ст.” лауреата обласного конкурсу „Краща книга Рівненщини” Олени Прищепи, й **експозиція** краєзнавчих видань Рівненської ДОБ, й **експозиція** найбільших за форматом видань, які знаходяться в обласній бібліотеці „Найбільші бібліотечні книги” тощо [11].

Отже, розмаїта палітра культурологічних акцій презентує бібліотеку з її книжковим фондом як своєрідний інформаційний інтелект-центр. На основі аналізу цієї діяльності ми подаємо спробу класифікації культурологічних акцій: інформаційні форми, традиційні народні форми, сучасні форми культурно-дозвілєвої діяльності, форми дозвілля світського товариства, специфічні форми сфери туризму та спорту, малі театральні форми, art-форми.

Більш детально зупинимось на кожній із вищезазначених груп.

Інформаційні форми (бесіда, конференція, диспут, лекція, семінар, огляд, симпозіум, форум, асамблея, „круглий стіл” та ін.) виконують інтелектуально-комунікативну функцію. Їх завдання – „допомогти читачеві знайти найбільш доцільні шляхи осягнення нових для нього проблем, сфер науки і культури, а також протистояти декультуризації” [3, с. 84]. Так, Львівська ОУНБ „проводить заняття з підвищення кваліфікації, постійно застосовуючи нові форми і методи (семінари, майстер-класи, тренінги, дискусійні трибуни, мультимедійні презентації тощо)” [5, с. 26], що в даному випадку сприяє наданню ефективної методичної допомоги бібліотечним працівникам та презентації можливостей бібліотек. Інший приклад: „круглі столи” „Ефективне використання земельної ділянки –

догляд за садом і городом” та „Смачна візитна картка Рівненщини” були проведені у 2011 р. відділом виробничої літератури Рівненської ДОБ [11].

Традиційні народні форми (свято, обряд, ритуал, ярмарок, гуляння, посиденьки тощо). Сьогодні ми все частіше звертаємось до витоків національної духовності, адже упродовж віків український народ творив своє середовище, наповнюючи його своєрідними святами, обрядами, ритуалами тощо. Ці форми апробовані часом, а наявний інформаційний потенціал бібліотеки у поєднанні з багатоструктурною народною формою створюють змістовно наповнені заходи. Підтвердженням цієї тези є краєзнавчі посиденьки, що організовує Рівненська Міська-філія № 2 (вул. Залізнична, 6 – басівкутська бібліотека) [9, с. 16], чим зацікавлює та заохочує відвідувачів до читання. Рухливість та демократичність такої форми як ярмарок робить його програму привабливою для багатьох відвідувачів. Так, відділом інформації та виробничої тематики Рівненської ДОБ було проведено ярмарок ідей, в рамках якого відбулася презентація наукових робіт членів Малої академії наук та виставка творчих технічних виробів Рівненського державного обласного центру науково-технічної творчості учнівської молоді [11]. А Міжнародний книжковий ярмарок „Форум видавців у Львові”, Весняний київський книжковий ярмарок „Книжковий світ”, Книжковий ярмарок „Зелена хвиля” в Одесі, Міжнародний книжковий ярмарок „Кримська весна” в Сімферополі, Книжкова виставка-ярмарок „Книжкове свято” в Ужгороді та ін. дають можливість масовано ввести книгу у сучасне соціокультурне середовище.

Сучасні форми культурно-дозвілєвої діяльності (конкурс, фестиваль, концерт, квест, флеш-моб, презентація, аукціон, шоу та ін.). У Рокитнівській ЦСПШБ с.Борове, що на Рівненщині, „для школярів молодших класів пропонуються такі масові заходи, як „Брейн-ринг казок”, літературна гра „З якої казки?”, конкурс загадок „Загадаю - відгадай!”, літературна вікторина „Г. Х. Андерсен та його казки”, конкурс на кращий малюнок „Я малюю казку” [8, с. 44]. Іншим прикладом може бути квест, що організували на книжковому ярмарку у Львові 2009 року – це була подорож вулицями міста за сторінками книжок авторів, які писали про ці вулиці у своїх творах. Презентації різноманітних виставок систематично проводять бібліотеки, чим популяризують не тільки виставкову продукцію, а і залучають нових читачів до користування бібліотечними ресурсами.

Форми дозвілля світського товариства (салон, вітальня, бал). У більшості бібліотек організовуються літературно-музичні салони, вітальні.

У Рівненській ДОБ діє „Світлиця”, яка є місцем проведення таких заходів. Вони поєднують у собі літературну, музичну, театральну основу і покликані формувати духовні потреби особистості, сприяти розвитку літературного, естетичного смаку відвідувачів, долучати їх до різних видів мистецтва, але найголовніше, що на них царить невимушена атмосфера і всі можуть обмінюватись своїми знаннями, думками, виконувати твори, тим самим проявити свою творчу індивідуальність. Інший приклад, робота бібліотеки для дітей №5 м. Миколаєва, де серед іміджевих форм знайшли відображення засідання ексклюзив-салону „Олімп” [6, с. 32].

Специфічні форми сфери туризму та спорту (екскурсія, мандрівка, подорож, олімпіада, змагання, естафета, турнір, ринг). Культурологія не оминає своєю увагою сфери туризму та спорту, що в процесі історії виробили певний арсенал форм. Насичений інформаційний ресурс бібліотеки потребує їх, тому й використовує екскурсії відділами бібліотеки, подорожі в книжковий світ, літературні олімпіади тощо. У Рокитнівській ЦСПШБ с.Борове ефективними технологіями популяризації літератури є мандрівки літературними стежками видатних письменників, зокрема мандрівка „Материнська пісня Наталі Забіли”, конкурси-турніри „Що? Де? Коли?”, цікавими є біологічні бліц-турніри [8, с. 45]. Вони сприяють задоволенню не тільки пізнавальних, а і рекреаційних потреб особистості.

Малі театральні форми (КВН, „капусник”, театр мініатюр, сюжетні ігрові програми) є досить зручними в бібліотечній діяльності, особливо в дитячих, юнацьких бібліотеках, які створюють сюжетні ігрові програми на основі літературних творів, казок. Так, Дитячий день на VI Весняному київському книжковому ярмарку „Книжковий світ” – це театр для дітей, створення мультику від мультиплікаційної студії „Червоний собака”, майстер-класи, конкурси та забави, книги для дітей та їх батьків [12]. Зарубіжний досвід засвідчує, що при Бібліотеці мистецтв у Фінляндії „працює театр, причому читачі дивляться видовища зверху з круглого балкону” [10, с. 32]. У програмі заходів 2010 р. Рівненської ДОБ до Всеукраїнського дня бібліотек була історична реконструкція: танці, одяг, стиль – костюмована інсценізація танцювального вечора 50-х років ХХ ст.: краков'як, падеграс, падеспань, карапет, ріо-ріта, вальс-бостон у виконанні аматорів. Такі емоційні акції формують у відвідувачів смак, фантазію, зацікавленість історією, літературою.

Art-форми (виставка, вернісаж, перформенс). Книжкові виставки, що організувала Рівненська ДОБ тільки у 2011 р. засвідчують розмаїття тематики, яку вони опрацьовують, використовуючи свій інформаційний ресурс: „Книги лауреатів Національної премії України ім. Тараса Шевченка” (відділ обслуговування користувачів у читальній залі), „Тарасові шляхи на Рівненщині” та „Пересопницьке Євангелія – 450 років” (відділ акумуляції краєзнавчих документів), „В орбіті українського театру” до Міжнародного дня театру та виставка живопису художника О.Закусилова (відділ обслуговування документами з мистецтва), „Психологія особистості”, До 20-річчя Рівненського видавництва „Азалія”: віртуальна виставка на сайті РДОБ (відділ абонементу), „Робітнича професія – гарантоване працевлаштування”: коментована виставка (відділ виробничої літератури), „Теннессі Уїльямс – людина легенда”: до 100-річчя від дня народження американського драматурга (відділ обслуговування документами іноземними мовами) тощо [11].

Отже, вищенаведені факти стверджують думку про те, що „Україна – країна, що читає”. І книга в бібліотечному середовищі займає в цьому процесі своє системне місце.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варавва А. Книжковий ярмарок у Львові обіцяє багато цікавинок [Електронний ресурс] / А. Варавва. – Режим доступу : <http://www.dt.ua/2000/2675/61297/>
2. Газарянц С. Л. Масова робота в Державній історичній бібліотеці України як ілюстрація історії бібліотеки протягом 70-річчя / С. Л. Газарянц // VII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва „Культурна трансформація сучасного українського суспільства” : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 4 – 5 черв. 2009 р. – К., 2009. – Ч. 2. – С. 24 – 31.
3. Киселева Т. М. Современная библиотека как культурно-досуговое учреждение / Т. М. Кисельова // Вестн. БАЕ. – 2007. – № 3. – С. 83 – 84.
4. Коваль О. „Форум закінчився. Чекаю наступного...” / О. Коваль // Укр. культура. – 2010. – № 9 – 12. – С. 28 – 31.
5. Липківська І. Львівська ОУНБ – репрезентант галицької культури / І. Липківська // Бібл. планета. – 2010. – № 4. – С. 24 – 27.
6. Погонєць О. Соціокультурна діяльність як візитівка НПБУ / О. Погонєць // Бібл. планета. – 2011. – № 1. – С. 6 – 7.
7. Промська О. Рекламна діяльність Рівненської державної обласної бібліотеки / О. Промська // Бібл. форум України. – 2008. – № 1. – С. 26 – 28.
8. Сільська бібліотека на етапі розвитку суспільства знань : зб. ст. та повідомл. – Рівне, 2008. – 112 с.

9. Снісаренко С. Родинна бібліотека басівкутців / С. Снісаренко // 7 днів. – 2011. – 17 берез. – С. 16.
10. Тихонова В. Под одной крышей. Современные культурно-досуговые центры / В. Тихонова // Библ. дело. – 2008. – № 12. – С. 30 – 33.
11. Режим доступа : <http://libr.rv.ua/>
12. Режим доступа : <http://bookvoid.com.ua/events/ukraine/2011/03/23/214944.html>

УДК 01

*Л. К. Шепелева,
г. Луганск*

БИБЛИОГРАФИЯ В НОВЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ РЕАЛИЯХ

Будущее библиографии является одним из наиболее актуальных вопросов профессионального общения современных библиографов. В разговорах коллег, в статьях на страницах современных библиографических изданий нередко звучит вопрос: «Что будет с нами в новую информационную эпоху?» Думается, что большинство библиографов задавали или еще зададут себе этот вопрос.

Вопрос о возрастающей роли информации в жизни современного человека был поднят давно, однако мало кто осознавал возможные последствия информатизации, которая сегодня оценивается как глобальная тенденция социального развития. Ее сущность заключается в усилении информационного компонента в общественном производстве, получении информацией статуса основы экономической системы и важнейшего фактора культурного развития. Информатизация не просто денногрируемое явление. Это важный период истории общества, для которого характерны масштабные социальные изменения. Можно достаточно уверенно говорить о вероятности изменений и в библиографической деятельности.

В условиях информатизации библиографическая деятельность обретает новые направления развития. Они связаны, во-первых, с развитием информационной культуры личности и общества, с условием системы общественных и личностных потребностей; во-вторых, с совершенствованием средств информационно-библиографической деятельности (компьютеризацией базовых технологий с формированием

разнообразных каналов, через которое информационно-библиографическая деятельность реализует свои социальные функции).

Что нового можно внести в работу библиографа сегодня, используя традиционные формы библиотечного обслуживания? Драйвером креативных направлений в работе библиографа стали инновации.

Инновация – это интеллектуальный продукт, востребованный людьми.

Справочно-библиографическая и информационная работа – важнейшие составляющие в деятельности любой библиотеки, независимо от ее статуса. В современном информационном мире профессия библиографа остается необходимой. Ее роль в эпоху новых информационных технологий еще более возрастает и существенно отличается от прежней деятельности, когда библиограф был «поставщиком» библиографической информации, посредником между пользователем и документом. Сейчас уже не достаточно быть просто грамотным специалистом, владеющим методикой работы со всем арсеналом традиционных справочных материалов, имеющих в библиотеке. Современный специалист должен уметь анализировать и выбирать эффективные стратегии поиска, свободно ориентироваться в информационном пространстве, постоянно отслеживать появление новых информационных продуктов и реализовать новые, креативные идеи в информационном и библиографическом обслуживании.

Библиографу нужны не только базовые профессиональные знания, но и знания из многих областей. Он все больше становится библиографом-аналитиком, библиографом-исследователем, при этом суть библиографической работы остается прежней – подготовка и доведение до потребителей источников библиографической информации. Это требует постоянного движения вперед, применения новшеств в работе. Современный этап библиографии – информационный. При этом поиск, освоение, систематизация новых ресурсов осуществляются на базе новых технологий.

Современные библиографы изучают и внедряют новые формы работы, совершенствуют направления деятельности. Вот некоторые из них:

- Совершенствование ресурсной базы обслуживания.

Расширение ресурсной базы за счет ресурсов интернета делает доступными для библиографов и пользователей электронные каталоги

отечественных и зарубежных библиотек, универсальных и отраслевых библиографических баз данных. Доступными становятся электронно-справочные и энциклопедические издания.

➤ Изменения технологических процессов отдельных услуг.

Процессы библиографического обслуживания перемещаются в интернет. Все большее распространение получают виртуальные справочные службы, или виртуальные столы справок, предполагающее создание на сайте специальной формы, в которой читатели могут оставить свои запросы и через определенное время получить ответ. Одна из новых форм – консультирование в режиме чат-сессии. Эта форма информационного обслуживания получила распространение в зарубежной практике. Она предлагает интерактивную, фактически живую, помощь библиографа через сайт библиотеки: в режиме реального времени ведется консультирование читателей по всему спектру вопросов, которые обычно задаются при личном общении (при этом библиограф и пользователь могут не только общаться через чат, но и совместно обращаться к поисковым системам, базам данных).

Библиографические службы могут и должны участвовать в формировании комфортной библиотечной среды. Одно из направлений – создание системы навигации в библиотеке, максимально адаптированной к потребностям пользователя. В областной универсальной научной библиотеке им. А. М. Горького г. Луганска создана консультативная служба «Спроси меня?».

➤ Совершенствование традиционных форм.

Современными эффективными формами работы являются информационные брифинги. На таких мероприятиях в режиме пресс-конференции можно отвечать на вопросы пользователей по поиску необходимой информации, но и проводить консультации.

➤ Издательская деятельность.

В процессе осуществления библиографической деятельности создается библиографическая продукция, нацеленная на продвижение книги и чтения: печатные карточки, карточные и электронные каталоги, картотеки и базы данных, библиографические пособия всех форм и жанров, информационно-аналитические издания и т. д. Тематику информационно-библиографической продукции библиотек определяют информационные запросы пользователей.

Інноваційні форми – бібліографічні посібня малих форм: закладки, буклети; новизна їх в більшій інформативності: наряду с печатними джерелами вказуються електронні адреси, вводиться фактографічна інформація.

Тематичні дайджести і досьє. Дайджест містить фрагменти текстів багатьох документів (цитати, статичні таблиці, реферати і т. д.) по певній темі. Дайджести широко використовуються публічними бібліотеками.

Путіводителі по інтернет-ресурсам надають допомогу в отборі будь-яких документів.

Текущі рекомендаційні посібня відображають актуальну краєведчу тематику, інформують про нові надходження в бібліотеку. Основними типами текущих бібліографічних посібнь ОУНБ ім. А. М. Горького є: бібліографічний текущий вказувальник, персональна памятка, рекомендаційний список, попереджувальна справка, бібліографічний дайджест.

Методичні знахідки бібліографа

Креативні напрями відображаються в підходах до професійного розвитку бібліографа. Можливо використання дискусійних форм. Одним з них може стати аукціон інформаційних і бібліографічних проблем, коли виявляються різні проблеми, що виникають в повсякденній роботі бібліографа, організується їх обговорення, спільно визначаються шляхи їх вирішення.

Поки ще мало розповсюджене самопредставлення бібліографа (бібліографічні служби) через портфоліо. Портфоліо бібліографа – збірка творчих робіт (розробка заходів, бібліографічні продукти, в т. ч. бібліографічні посібня, бази даних, участь в наукових конференціях, конкурсах професійних досягнень, інформаційно-бібліографічна орієнтація бібліотек і т. д.).

Проблеми багатьох бібліотек сьогодні напряму пов'язані з соціально-економічними умовами, які змушують їх шукати свою нішу в культурній і інформаційній середі, брати на себе порой не характерні бібліотекам функції, своєчасно реагувати на потреби користувачів. В прагненні бути ефективною бібліотека повинна змінюватися разом з суспільством. Створюються нові моделі обслуговування, впроваджуються нові ідеї. Бібліотека сьогодні – центр відродження народної культури, центр національних культур,

екологічного виховання, естетичного просвіщення, правової, делової інформації. Сьогодні бібліотека – це молодіжний центр, центр дозвілля.

Але може бути і бібліотека – енциклопедичний центр, центр пошукової і бібліографічної інформації, інформаційно-бібліографічний центр або інформаційне агентство. Цим вона зобов'язана бібліографічній діяльності – найталановитішою, найактуальнішою, тому повинна удосконалюватися за рахунок креативних напрямків, інформаційних форм надання інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Следнева Н. А. Соціально-інформаційні технології як креативний інструмент культури-генеза / Н. А. Следнева // Культурологія: нові підходи. Альманах-ежегодник. № 8 : Сучасні проблеми менеджменту і соціально-інформаційних технологій: культурологічний аспект : зб. ст. / МГУКІ. – М., 2002. – С. 119 – 120.

2. Барышева О. В. Бібліографія в епоху електронних комунікацій / О. В. Барышева, Р. С. Гіляревський // Бібліографія. – 2009. – № 2. – С. 3 – 13.

3. Дерев'яно Е. В. Навігатори знання: майбутнє інформаційної і бібліотечної професії / Е. В. Дерев'яно // Бібліотекознавство. – 2000. – № 2. – С. 8 – 11.

4. Лаврик О. Л. Академічна бібліотека: перспективи розвитку в електронному віці / О. Л. Лаврик // Бібліотекознавство. – 2003. – № 5. – С. 49.

5. Суспільство і книга: від Гуттенберга до інтернету. – М. : Традиція, 2001. – 280 с.

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ, НАУКИ, ПРАКТИКИ

УДК 02

*Н. О. Бондаренко,
м. Луганськ*

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Світовий бібліотечний досвід доводить, що проблеми нововведень завжди були актуальними. Зараз вони постають особливо гостро, оскільки бібліотеки, з одного боку, як ніколи раніше відчують обмеженість фінансового забезпечення й тому шукають шляхи раціонального використання своїх ресурсів: кадрів, фондів, довідково-бібліографічного апарату, технічного оснащення. З іншого боку, вони прагнуть інтегруватися у світовий інформаційний простір, освоюючи професійні міжнародні стандарти. Як наслідок впливу цих чинників, в останні роки помітний інтерес бібліотечних фахівців до питань інноваційної діяльності [3, с. 21].

Процес появи нового при здійсненні змін позначають різними термінами: «нововведення», «новація», «інновація». Дуже часто одні фахівці використовують ці слова як синоніми, другі не загострюють увагу на відмінності в сутності певних понять, треті чітко розділяють їх за значенням. Метою цього дослідження є розгляд підходів до визначення поняття «інноваційна діяльність бібліотеки», визначення ролі такої діяльності в подальшому розвитку інформаційних закладів.

Проблеми втілення інновацій активно розглядаються й фахівцями інформаційно-бібліотечної галузі. Так, характеризуючи особливості інноваційної діяльності в бібліотеках, А. М. Ванєєв підкреслює, що її сутність полягає в здійсненні процесів створення нововведень і їх застосування, при цьому її кінцева мета – перетворити нововведення та забезпечити його освоєння в конкретній бібліотеці та в мережі бібліотек [6, с. 348].

Нововведення в контексті методичної роботи свого часу були охарактеризовані С. О. Басовим, який вважав їх осереддям методичної

роботи. Однак, на відміну від інших дослідників, він не розглядав нововведення з позиції поширення «нового досвіду». Він запропонував здійснити інтеграцію інноваційної теорії з бібліотекознавством й обґрунтувати нове трактування соціальної ролі методиста як фахівця в галузі управління нововведеннями у сфері бібліотечної справи [1, с. 8].

Багато авторів розглядають інноваційну діяльність в аспекті впливу на персонал бібліотеки. Найбільш яскраво творчий компонент бібліотечних інновацій розглянуто в роботах С. Г. Матліной. На її думку, упровадження нового залежить від ступеня усвідомлення співробітниками бібліотеки необхідності прийдешніх змін, їх активності й творчої фантазії [4, с. 46].

Таким чином, «інноваційна діяльність бібліотек» позначає втілення й має відмінності від таких понять, як «нововведення», «новаторська ідея», «креативна, творча діяльність» та «зміни».

Інноваційна діяльність бібліотек полягає в тому, що змінюється напрям роботи як деяких структур, так і бібліотеки в цілому. З'являються нові або вже відомі, але модернізовані форми й методи бібліотечної роботи, що сприяють її вдосконаленню, а в подальшому й розвитку, а саме в пошуку, оцінці, розробці та застосуванні бібліотечних нововведень.

Існує багато проблем і завдань, що постають перед бібліотеками, що впливають на їх інноваційний розвиток. Обов'язковими ознаками інновацій є як новизна самої ідеї, так і її реальне втілення: у практичній діяльності, у нових продуктах, технологіях, послугах. Причиною появи нововведень у практичній діяльності значна частина фахівців називають конкуренцію. Сучасна конкуренція в інноваційній сфері означає боротьбу за виведення на ринок повністю готових продуктів [5, с. 15].

Сьогодні основними причинами впровадження інновацій у бібліотеках є обмеженість фінансового забезпечення та прагнення інтегрувати у світовий інформаційний простір за допомогою освоєння кращих зразків і стандартів професійної діяльності [2, с. 29]. Інноваційна діяльність бібліотеки потребує ефективного управління. Темпи соціального розвитку вимагають упровадження систем управління, які дозволили б бібліотеці успішно (швидко, точно, з мінімальними економічними та іншими ресурсними витратами) освоювати різні нововведення, перетворювати їх на реалізовані інновації.

Теоретична розробка та практичне застосування інноваційних технологій вкрай необхідні для перетворення бібліотек на учасників

процесу нарощування духовного, інтелектуального, культурного, економічного потенціалу, що можливо тільки при задовільному вирішенні вже наявних проблем та увагу до тих, які тільки намічаються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басов С. А. Методологическое значение категории цели в исследованиях библиотечной деятельности / С. А. Басов // Науч. и техн. б-ки. – 1988. – № 2. – С. 3 – 9.
2. Гусева Е. Н. Инновации и современное состояние библиотек / Е. Н. Гусева // Библиотековедение. – 2010. – № 10. – С. 28 – 31.
3. Качанова Е. Ю. Инновации в библиотеках / Е. Ю. Качанова ; науч. ред. В. А. Минкина ; СПбГУКИ. – СПб. : Профессия, 2003. – 318 с.
4. Матлина С. Г. Инновационное творчество библиотекарей в контексте социокультурной динамики: (постановка проблемы) / С. Г. Матлина // Библиотековедение. – 1998. – № 2. – С. 39 – 53.
5. Очковская М. С. Инновации как качественный фактор экономического роста : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.01 «Эконом. теория» / М. С. Очковская. – М., 2006. – 26 с.
6. Справочник библиотекаря / науч. ред. А. Н. Ванеев, В. А. Минкина. – СПб. : Профессия, 2001. – 448 с.

УДК 025

*І. А. Говорова,
м. Донецьк*

АІБС ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ

Автоматизовані бібліотечні системи, які існують, зазнають змін, що зумовлено загальним стрімким розвитком ІТ-індустрії, широким розповсюдженням електронного контенту, появою продуктів на базі вільного програмного забезпечення. Інвестиції в автоматизовані бібліотечні системи, порівняно з ринком програмного забезпечення для широкого кола користувачів, характеризуються значним терміном окупності витрат на розвиток. Тому процес упровадження АІБС відносно повільно крокує вперед. Однак останнім часом темп змін прискорюється, і не помітно жодних ознак його сповільнення. Так, починаючи з 90-х років ХХ ст. міські ЦБС Донецької області поступово почали впровадження автоматизованих бібліотечних систем. Звісно, кожна бібліотека обирала систему, що була найбільш зручною, сприйнятливою для використання та відповідала поставленим завданням. Згідно зі статистичними даними, по

Донецькій області за 2007 – 2010 роки кількість бібліотек, що працюють з автоматизованими бібліотечними системами, має тенденцію до збільшення.

Отже, постає головне питання: чим зумовлений цей процес з огляду на низькі показники окупності проектів? Для чого потрібна автоматизація?

Автоматизація для бібліотек реалізується як сукупність застосування програмно-технічних засобів, частково або повністю звільняючи людину від виконання рутинних операцій у процесах збору, перетворення, передачі та використання інформації. Головним завданням будь-якої бібліотеки є найбільш повне відображення своїх фондів у каталозі. Тому на першому етапі автоматизації бібліотечних процесів першочерговим завданням є створення електронного каталогу. Автоматизована бібліотечна система повинна забезпечити наповнення електронного каталогу, вільний доступ читачів до баз даних, можливість зручного та оперативного обслуговування читачів (видача-повернення літератури), керування проходження запиту читача до пунктів зберігання. Тенденцію до збільшення показників завдяки впровадженню АІБС в бібліотеки Донецької області можна простежити в наведених нижче таблицях 1 та 2.

Таблиця 1

Наявність і використання електронних бібліографічних баз даних: Електронні каталоги							
Кількість				з них записів			
2010	2009	2008	2007	2010	2009	2008	2007
18	13	13	6	333311	245976	207381	191896

Таблиця 2

Кількість користувачів				Кількість виданих документів			
2010	2009	2008	2007	2010	2009	2008	2007
22958	19687	25734	18893	260445	169299	93902	75072

Триває процес еволюції місії бібліотек, створюється нова інформаційна інфраструктура, розвиваються нові електронні послуги. Інформатизація суспільства, активне впровадження нових технологій поступово змінюють структуру, сутність діяльності бібліотек: ідеологію, технологію роботи. Бібліотека як суспільний інститут має реальні шанси не тільки вижити, але й процвітати в інформаційну еру. Бібліотека повинна

статі не тільки джерелом ідей, думок, технологій у вигляді журналів, книг, каталогів, але й автоматизованим інформаційним центром, що обслуговує користувачів у локальному й мережному режимах, центром упровадження нових інформаційних технологій, творцем власних баз даних і комплексів автоматизованих послуг завдяки розробці й упровадженню АБІС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібліотечна Донеччина в цифрах : стат. зб. 2009 – 2010 рр. / Донец. облдержадмін., упр. культури і туризму, Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської ; уклад. О. А. Соколова. – Донецьк : Сх. вид. дім, 2011. – 36 с.
2. Бібліотечна Донеччина в цифрах : стат. зб. 2008–2009 рр. / Донец. облдержадмін., упр. культури і туризму, Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської ; уклад. О. А. Соколова. – Донецьк : Сх. вид. дім, 2010. – 37 с.
3. Бібліотечна Донеччина в цифрах : стат. зб. 2007–2008рр. / Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської ; уклад. О. А. Соколова. – Донецьк : Сх. вид. дім, 2009. – 36 с.

УДК 378:023.5

*Л. Д. Голуб,
м. Гадяч*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ПІДГОТОВЦІ ТА ПЕРЕПІДГОТОВЦІ КАДРІВ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

Вимоги часу, швидкий розвиток та впровадження практично в усі сфери людського життя новітніх інформаційних технологій спонукають бібліотеки радикально змінювати свою діяльність, ставати центрами найновішої інформації.

Відповідні завдання постають і перед навчальними закладами, що готують фахівців для бібліотечної галузі. Викладачі бібліотечних дисциплін Гадяцького училища культури ім. І. П. Котляревського послідовно впроваджують інноваційні підходи в навчальний процес підготовки та перепідготовки кадрів.

Сучасні інформаційні технології допомагають вирішити чи не найактуальніше завдання: навчити студента вчитися протягом усього життя, з тим щоб забезпечити його конкурентоспроможність на ринку праці та сприяти максимальній самореалізації. Інформаційно-комунікаційні технології максимально інтенсифікують навчальний процес,

активізують індивідуальну та самостійну роботу студента. Викладачеві ж вони допомагають з іншої точки зору побачити зміст навчальної дисципліни, звільнити його від другорядного матеріалу, посилити увагу до практичної складової.

З 2010 року в училищі запроваджено адаптовану до специфіки навчального закладу кредитно-модульну систему організації навчального процесу. Хоч і невеликий, досвід викладання бібліотечних дисциплін за цією системою показав її суттєві переваги, оскільки вона забезпечує:

- прозорість навчального процесу;
- активізацію навчальної діяльності студентів; поглиблення в студентів усвідомленого, вмотивованого ставлення до процесу навчання;
- відкритість системи контролю за якістю знань і вмінь студентів, можливість здійснення індивідуального, диференційованого підходу та об'єктивність в оцінюванні знань, рівня сформованості практичних умінь студента;
- об'єктивність оцінювання навчальних досягнень студентів;
- підвищення якості самостійної роботи студентів та усвідомлення ними її значення;
- КМС відчутно сприяє організованості та дисциплінованості студентів у процесі навчання.

Поряд із цим уже третій рік ми застосовуємо програму комп'ютерного контролю знань «Booleantesting system», яка суттєво економить аудиторний час для безпосереднього спілкування зі студентами, збільшує кількість навчальних годин на виконання практичних завдань. Тестова форма контролю в училищі застосовувалася й до цього, проте саме комп'ютерна програма виявила деякі невідповідності чи неточності тестових завдань, спонукавши викладачів переглянути їх та внести необхідні корективи не лише у зміст завдань, а й у процес вивчення дисципліни.

Крім цього, широко застосовуємо такі форми активного навчання, як ділові й рольові ігри, різноманітні тренінги: брейнстремінг, вправи зі зворотним зв'язком, кероване обговорення, вправи «Навчаючи, навчаюсь», міні-лекції тощо.

Розуміючи, що найпершою вимогою до фахівця є вимога «що ти вмієш?», дуже уважно ставимося до організації практичних занять та занять з навчальної практики.

Державний кваліфікаційний екзамен у 2011 році студенти спеціалізації «Бібліотечна справа» як денної, так і заочної форми навчання – першими в училищі – складали в тестовій формі. Переваги такої форми очевидні, оскільки тестові завдання охоплюють увесь зміст програми професійної та практичної підготовки майбутніх фахівців, тож, оцінка випускника є максимально об'єктивною.

Наш навчальний заклад проводить не тільки підготовку фахівців бібліотечної справи, а й їхню перепідготовку на двотижневих курсах підвищення кваліфікації за 72-годинною програмою навчання. Основними формами навчання слухачів є: проблемні семінари, міні-лекції, дні творчої ініціативи (обмін досвідом), ділові ігри, тренінги, виїзні практичні заняття.

Заслуговує на увагу така форма підвищення професійного рівня працівників, як бібліотечний ліцей. Заняття в ньому розробляються з урахуванням досвіду практичної роботи слухачів курсів, складності питань, з якими вони стикаються в роботі (наприклад, бібліотерапія користувачів зі спеціальними потребами, соціально незахищеними, проведення благодійних масових заходів, вивчення досвіду колег).

Під час проведення днів творчої ініціативи слухачі курсів готують повідомлення, у яких діляться досвідом упровадження нових форм роботи. Після заслуховування таких повідомлень спільно розробляються рекомендації щодо застосування досвіду в інших бібліотеках.

Виїзні заняття проводяться на базах кращих бібліотек області: Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. П. Котляревського, Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Олеса Гончара, ЦРБ, бібліотеки-філії. Така форма занять дає можливість побачити, як працюють найсучасніші бібліотечні заклади, отримати рекомендації тощо.

Загалом зусилля викладачів бібліотечних дисциплін у нашому навчальному закладі спрямовані на те, щоб забезпечити універсальність майбутнього фахівця, якому випадає працювати в умовах інформаційного суспільства. Ми розуміємо, що сьогодні, коли наше життя багато в чому залежить від рівня науково-технічного прогресу, формується й нова концепція бібліотеки, а відповідно – і навчальних закладів, що готують бібліотечних працівників. У зв'язку з цим застосування інноваційних технологій у процесі їх підготовки та перепідготовки можна вважати одним із дієвих засобів формування професійних компетенцій фахівця.

УДК 331.108.38

Е. В. Кириченко,
г. Харьков

НАСТАВНИЧЕСТВО КАК ЭФФЕКТИВНАЯ ФОРМА ОБУЧЕНИЯ ПЕРСОНАЛА БИБЛИОТЕКИ

*Позади каждого добившегося
успеха человека стоит одна
элементарная истина: кто-то, где-то,
каким-то образом заботился о его
росте и развитии. Этим человеком
был их наставник.*

Б. Кей

Стремительно развивающиеся информационные технологии требуют использования более широкого спектра форм и методов работы в библиотеке, оперативного приспособления персонала к новым условиям труда и возрастающим потребностям пользователей. Повышаются требования к библиотекарям, усложняются их трудовые обязанности, на первое место выходит уровень профессиональной подготовки. Именно поэтому обучение, развитие персонала является одной из ключевых задач современной библиотеки. Особенно важно это учитывать при приеме на работу новых сотрудников. От того, как пройдет адаптация, зависят будущие трудовые свершения специалиста. Важно помочь новому специалисту занять достойное место в коллективе, приложить максимум усилий к его скорейшей профессиональной и социально-психологической адаптации. Один из вариантов решения этой задачи — поручить новичка наставнику.

Наставничество, как определяют его Д. Клаттербак и Д. Мэггинсон, – это «помощь одного человека другому в совершении значимых качественных переходов на иной уровень знаний, профессиональных навыков или мышления и сознания». Система наставничества ориентирована на взаимообмен жизненным и практическим опытом, поддержку и развитие сотрудника в целях его карьерного или профессионального роста. Это процесс, при котором специально отобранные и подготовленные сотрудники (наставники) дают указания и советы, помогающие прикрепленным к ним «протеже»

развиваться в своей профессии. Наставничество имеет место, когда старший и опытный коллега, чаще всего, давно работающий в организации, берет работника «под свое крыло».

Одна из *целей* наставничества — создание благоприятных условий для эффективной адаптации, выявления и развития профессиональных способностей сотрудников и творческого потенциала.

В сравнении с другими методами обучения персонала внедрение системы наставничества в библиотеке имеет ряд преимуществ:

- повышение качества процесса адаптации новых сотрудников;
- индивидуальная направленность обучения, позволяющая развить у новых сотрудников позитивное отношение к работе, дать им возможность быстрее достичь рабочих показателей;
- экономия времени руководителей подразделений на обучение новых работников;
- снижение текучести кадров, за счет уменьшения количества сотрудников, уволившихся во время и сразу после окончания испытательного срока;
- возможность более точно оценить управленческий потенциал наставника;
- повышение уровня мотивации опытных специалистов (наставников);
- повышение качества подготовки и квалификации персонала.

Кто может быть наставником, и каковы принципы работы наставника?

Хороший наставник, как и хороший педагог, непременно должен обладать компетенцией, без которой процесс обучения не запускается — желанием учить, передавать свой опыт. К наставничеству надо иметь склонность, иначе, каким бы хорошим профессионалом в своей сфере не был наставник, такое взаимодействие не даст положительных результатов. Следовательно, основной принцип работы наставника — стремление донести нужную информацию и помочь молодому специалисту ее усвоить.

Приступая к выполнению роли наставника, необходимо:

- сообразовываться с исходным образовательным уровнем молодого специалиста; мало ли, что тот «сам должен знать и понимать» — слишком часто мы встречаемся с ситуацией «должен, но не знает и не понимает»;

- учитывать небольшой пока жизненный опыт и большие амбиции, характерные для молодых людей; они и в самом деле даже не подозревают, насколько мало знают;
- помнить тот факт, что все люди разные, и нельзя с одной меркой подходить к двум разным молодым специалистам; следовательно, надо считаться с особенностями характера каждого ученика;
- не выполнять за молодого коллегу его работу, чаще предоставлять ему возможность выполнить ее под контролем, но самостоятельно, с последующей развивающей обратной связью.

Компетенции наставника можно объединить в три основных блока:

- Знания. Следует ясно понимать, какие именно профессиональные навыки и знания необходимы сотрудникам для эффективного выполнения работы.
- Навыки общения. Наставник должен уметь передать свои знания и навыки в ясной и четкой форме.
- Планирование. Системный подход к наставничеству позволяет достичь больших результатов, нежели случайные усилия, прилагаемые в этом направлении.

Задачи, стоящие перед наставником:

- организовывать взаимодействие подопечных с другими сотрудниками;
- обучать основным приемам работы;
- помогать в освоении производственных процедур;
- контролировать текущий результат работы;
- помогать в решении актуальных вопросов.

Роль наставника может помочь в повышении личной эффективности и саморазвитии. По мере того, как наставник помогает своему подопечному, у него появляется шанс подумать и сформулировать собственные знания и опыт — на что, возможно, иначе он бы никак не нашел времени. К тому же появляется возможность заметить что-то, чего раньше не видел.

Наилучшей мотивацией для наставника являются результаты работы молодого сотрудника: чем лучше он освоит свой участок работы, тем эффективнее будет действовать конкретное подразделение, повысится статус отдела, а следовательно повысится и статус самого наставника. Не надо забывать и о том, что с появлением нового высокопрофессионального

сотрудника у руководителя-наставника появляется большая возможность делегирования полномочий.

Заслужить признание наставнику позволят:

- *Формирование максимально открытых отношений.* Такая установка включает оценку собственной готовности и заинтересованности, выбор подопечного и сближение с ним. Наставник не должен скрывать от подопечного своих целей и ожиданий.

- *Поддержка и продвижение ученика.* Наставник может создавать и искать для ученика новые возможности и связывать его с людьми своего окружения — это поможет молодому специалисту приобрести опыт, научиться чему-то у старших и более опытных.

- *Помощь во всем.* Наставник может стать для своего подопечного хорошим советником во всех вопросах. Помогать, например, понимать конфликты или находить способы разобраться с теми или иными проблемами.

- *Целенаправленное обучение.* Многие наставники наслаждаются возможностью учить: не только передавать знания, но и делиться собственным опытом. Главное — не увлекаться, иначе производительность труда упадет и у наставника, и у подопечного.

- *Обучение личным примером.* Наблюдая за наставником, подопечный может быстрее усвоить нравственно-этические ценности и стандарты, стиль, взгляды. В качестве наставника нужно постоянно действовать с оглядкой на то, что ученик может взять любые действия примером для себя.

- *Мотивирование и вдохновенность.* Необходимо ставить перед подопечным высокие цели, соотносящиеся с миссией библиотеки. Увидев, что наставник серьезно и вдохновенно относится к делу, которое делает, ученик, как правило, расстается с цинизмом и отношением к труду как к многочасовому присутствию на работе, за которое платят деньги.

Барьеры, которые могут возникнуть между наставником и учеником:

- отсутствие личной заинтересованности у наставника;
- высокая внутренняя конкуренция в коллективе;
- отсутствие симпатии между наставником и «опекаемым» на личностном уровне.

Необходимо помнить, что наставничество предполагает работу обеих сторон. Ответственность за создание успешных отношений лежит не

тільки на наставнику, ведь подопечний також повинен говорити, наскільки хорошо, на його вигляд, виконує свої функції наставник. Також слід пам'ятати, що є люди, для яких участь в процесі наставництва строго протипоказано.

ЛИТЕРАТУРА

1. Александрова Л. Воспитаем в своем коллективе: как выбрать наставника для новичков [Электронный ресурс] / Л. Александрова // Учет. Налоги. Право. — 2006. — № 6. — Режим доступа : <http://www.gazeta-unp.ru/archiveold.htm?id=8549>
2. Бухаркова О. Внедрение наставничества [Электронный ресурс] / О. Бухаркова // Управление компанией. — 2006. — № 10. — Режим доступа : <http://www.management.com.ua/hrm/hrm151.html>
3. Закаблущая Е. Молодой специалист и наставник — премудрости тандема [Электронный ресурс] / Е. Закаблущая // Фармвестник. — 2009. — № 12. — Режим доступа : <http://www.artmanage.ru/articles/molodoj-specialist-i-nastavnik.html>
4. Науменко Н. На путь истинный [Электронный ресурс] / Н. Науменко // Власть денег. — 2008. — № 163. — Режим доступа : <http://www.vd.net.ua/rubrics-5/2418>
5. Сырых О. Обзор современных технологий и методов обучения персонала [Электронный ресурс] / О. Сырых // Менеджмент.com.ua : Интернет-портал для управленцев. — Режим доступа : <http://www.management.com.ua/be/be145.html>
6. Харт У. Менеджер и его ученик [Электронный ресурс] / У. Харт // Менеджмент.com.ua : Интернет-портал для управленцев. — Режим доступа : <http://www.management.com.ua/notes/manager-and-pupil.html>
7. Clutterbuck D. Techniques for Coaching and Mentoring / David Clutterbuck, David Megginson. — Oxford : Butterworth-Heinemann. — 224 p.

УДК 021.4

*І. А. Костичева,
м. Донецьк*

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОЇ ЛИТЕРАТУРИ У ТВОРЧИХ ПРОЕКТАХ СТУДЕНТІВ

*Пізнай свій край ... себе, свій
рід, свій народ, свою землю – і ти
побачиш шлях у життя. Шлях, на
якому найповніше розкриються твої
здібності. Ти даси йому*

*продовження, вторувавши стежину,
із тієї стежини вже рушать у
життя твої нащадки. І то також
будеш ти.*

Григорій Сковорода

Сьогодні краєзнавча робота є невід’ємним елементом формування позитивного іміджу бібліотеки в місцевій громаді. Вона має комплексний характер і розвивається за такими напрямками, як інформаційний, освітній, культурно-просвітницький, інтелектуально-дозвілевий. Це передбачає: вивчення історії, традицій рідного краю та пошук раніше невідомих відомостей про нього; багатопланову роботу з первинними та вторинними краєзнавчими документами; співпрацю з людьми, зацікавленими у відновленні та створенні комплексу знань про край та його жителів; популяризація краєзнавчих знань.

Ознайомити студентів бібліотечного відділення училищ культури з історичними, теоретичними, методичними аспектами краєзнавчої роботи в бібліотеці з урахуванням комп’ютерних і Інтернет-технологій, визначити нові напрями та перспективи розвитку, необхідні для ефективної діяльності бібліотек у галузі краєзнавства допомагає спеціальна дисципліна “Бібліотечне краєзнавство”, яка забезпечує професійну підготовку молодших спеціалістів за спеціальністю 5.02010201 “Бібліотечна справа”.

Зміни, які відбуваються навкруги за допомогою новітніх технологій, віртуальних комунікацій, потребують нових рішень, підходів, свого стилю та діалогу. Тому, вивчаючи модуль “Краєзнавче бібліотечне обслуговування. Популяризація краєзнавчих документів”, необхідно визначити концепцію успіху краєзнавчої роботи де складовими виступають: інтелектуальність, інтелігентність, професіоналізм, ентузіазм, комунікативні навички, мобільність, активна позиція, наполегливість, ініціативність, гнучкість, вміння працювати у команді та вирішувати проблеми, інноваційність і креативність бібліотекаря.

Новітній термін **креативність** (від лат. *creatio*— створення) окреслює “творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до втілення принципово нових ідей” [4, с. 89 – 90]. Раніше у літературі використовувався термін “*творчі здібності*”, однак пізніше почав витіснятися мовним запозиченням з англійської мови (*creativity, creative*).

В українській мові, на думку професора І. Мілославського, терміном “креативний” позначається творчість, що “не тільки висуває ідеї, але й доводить їх до конкретного практичного результату”, а слово “творчий” залишається зі своїм вихідним значенням, що не розрізняє діяльність результативну й, навпаки, безрезультатну” [2, с. 216]. Отже, креативність — це синтез творчості працівників, які спроможні мислити по — новому, спираючись на досвід, талант, інтуїцію й знання бібліотечних технологій, тобто сукупність прийомів, методів і впливів для досягнення мети. Саме цього в бібліотеках і очікують від випускників.

Студенти повинні придбати практичні навички надання різноманітної інформації у живій емоційно-насиченій, динамічній, незвичайній для користувачів формі, але, водночас, необхідно навчити обмірковувати всі деталі, елементи, виявити специфіку нетрадиційних форм, які ще не мають сталої методики проведення, оволодіти новою лексикою, новими засобами комунікації, внести ауру новизни й працювати у попереджаючому режимі, запобігти байдужості до справи.

Пропоную розглянути, які ідеї народжуються, генеруються та набувають форму у процесі роботи команди однодумців: студентів (на цей момент випускників 2011р.) та викладачів Донецького училища культури при написанні дипломних проектів до Державного іспиту. Хочу відзначити, що п'ятдесят відсотків присвячені краєзнавчій тематиці.

Безсонова Марія обрала тему “**Т. Г. Шевченко на Донеччині**” (керівник – І. А. Костичева). Вивчивши матеріал, студентка пропонує використати цілу низку форм, серед яких: усний журнал “Муза, витай зо мною і учи, неложними устами сказати правду...”; книжкова виставка-досьє “Ім'я Т. Г. Шевченко на карті Донеччини”, де були представлені поряд з документами фотофакти; конкурс на краще фото “Мій Шевченко” де представлені фотографії пам'ятників поету в містах Донецьку, Горлівці, Маріуполі, Краматорську та рушники селища Прелесне; квест-гра “Шевченкіана”. Ураховуючи всі особливості квестів, аналізуючи досвід проведення гри в умовах різних бібліотек України зі сторінок професійних журналів, прийнявши особисту участь у квесті, який був проведений Науковою бібліотекою ДонНТУ, студентка вирішила включити нетрадиційну форму у свій проект.

Квест (від англ. “Quest” – пошук пригод) – стандартна гра, побудована за ланцюговою схемою – “розгадаєш одне завдання – отримаєш інше, доки не прийдеш до фінішу”. На початку гри всі

одночасно отримують однакові завдання, у результаті виконання яких необхідно першими дійти до фіналу. Завдання зв'язані в одну сюжетну лінію, але розкидані по всьому місту, у якому проводиться гра.

Захід був проведений серед солдатів в/ч 3004 і мав позитивний відгук. Під час гри команди вирішували логічні завдання, виконували пошук на місцевості (у межах Будинку культури), шукали оригінальні рішення й підказки. У солдат-“учасників” ігрові завдання викликали масу позитивних емоцій і радісних спогадів, а студенти-“координатори” перевірили свої комунікативні якості при проведенні ігрових форм. Студентка підкреслила, аналізуючи вже проведений захід, що головне продумати правила, вивірити завдання, знайти якомога більше форм підказок, ускладнити кількість рівнів, запропонувавши тим самим вибір “легше — менше часу — менше балів” або “складніше — більше часу — більше балів”. Усе це допоможе створити атмосферу зацікавленості, творчості. Позитивно те, що гра, яка завойовує велику популярність серед молоді, дає можливість у реальності пережити емоції сьогодення геймера з віртуального світу.

Традиційно формою наочної популяризації літератури та документальних ресурсів виступає книжкова виставка. Творчій підхід, прояв фантазії допомагає розкрити різні документи через електронні презентації. Прикладом є наступний дипломний проект, розроблений *Кайдашем Андрієм* (керівник – І. А. Костичева). Він представив тематичний вечір пам'яті «*Афганський реквієм*», присвячений 22-ій річниці виводу радянських військ із Афганістану, який розрахований на учнів старших класів. Складається вечір з кількох частин: перша — лірична, побудована за листами молодих солдат до батьків, дружин та улюблених дівчат; друга — історіографія подій Афганської війни 1979 — 1989 рр.; третя — присвячена героям — землякам, бо на території Донецької області поховано 302 солдата, які загинули під час Афганської війни та більше 300 повернулися інвалідами. Використання фонограм пісень, уривків з кінофільмів та документальних фільмів посилили емоційний вплив на учнів, але, не можна не відзначити, створені: *презентацію-діалог: “Війна в Афганістан 1979 — 1989 рр.”*, *презентацію-досьє “Нагороди Афганської війни”*, *презентацію-роздум “За твоє щастя ми померти щасливі...”*. Створив базу даних “Афганістан у мистецтві”. Розроблено студентом *ілюстративний рекомендаційний список “Афган”*. Закінчився вечір *хвилиною мовчання*, вшановуючи пам'ять загиблих. Усі

обрані форми були ефективні при досягненні мети тематичного вечора-пам'яті, особливо враховуючи допризывний вік старшокласників. Захід був проведений для старшокласників ЗОШ № 64.

Наступний проект *Юхненко Альбіни* (керівник – М. Д. Баніна) присвячений Великій Вітчизняній війні. Студентка розробила й провела *презентацію книги Ліани Мусатової “Я, Надя Попова, из Донбасса”*. Розповідь про героїчні будні льотчиці жіночого нічного бомбардувального полку супроводжували *відеоматеріали з документальних та художніх фільмів*, влучно підібрані пісні, *книжкова виставка та електронна презентація-досьє* мали великий вплив не тільки на читачів Обласної бібліотеки для юнацтва, а й на авторку Л. Мусатову, яка була присутня на презентації книги. Необхідно зазначити, що викладач М. Д. Баніна щороку проводить захід з циклу “Велика Вітчизняна війна в нашій пам'яті назавжди”, де важливе місце займає матеріал про воєнні події на Донеччині.

Викладачами Н. М. Пасечніковою (класний керівник 1 курсу, викладач англійської мови) та І. А. Костичевою (класний керівник 3 курсу) була розроблена та проведена *літературно-музична композиція до Дня Святого Миколая “Миколай мандрує світом”*. У сценарії зібрані народознавчі, релігійні, літературні, пісенні матеріали народів України, Великої Британії та Америки, тому під час заходу лунали українська, російська та англійська мови. Використали форму казкотерапії на матеріалі донецької письменниці *Ольги Колендо «Снежная королева»*. Діти мандрували казкою, вивчаючи англійські слова. Наведу уривок казки:

Кай – мальчик – **A BOY** (Э Б*ОЙ), Герда – дівочка – **GIRL** (ГЁ:Л).

Под самою крышей – **A ROOF** (Э РУ:Ф) они жили,

И с самого детства – **THE CHILDHOOD** (ЗЭ Ч*АЙЛДХУД) — дружили,

Лелея кусты красных **ROSES** (Р*ОУЗИЗ) – роз.

Електронна презентація, яка побудована за малюнками ілюстратора Владимира Конашевича до книги видавництва “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА”, містила англійські слова, які діти промовляли разом з героями. На дітей чекали подарунки за активну участь у вікторинах, конкурсі читців.

Для створення інноваційних ідей у бібліотеці необхідно мати творчий колектив, який може оцінити, прийняти й реалізувати ідею в проектах своєї діяльності. Тому ще в процесі навчання необхідно формувати в студентів стратегію бібліотечного обслуговування для

забезпечення сучасних вимог. Перед викладачем постає завдання створити на уроці “творчу лабораторію”, де б народжувалися особисте бачення та фантазія майбутніх бібліотечних робітників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ажеєва Р. Б. Историко-краеведческая деятельность публичных библиотек : учеб. пособие / Р. Б. Ажеєва. – М. : Литера, 2011. – 112 с.
2. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи / С. Литвиненко // Зб. наук. пр. Полтав. держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2006. – Вип. 3 (50). – С. 215 – 219.
3. Мартюшова О. Нетрадиційні форми краєзнавчої роботи публічних бібліотек / О. Мартюшова // Бібліотечний форум України. – 2011. – № 1. – С. 31 – 34.
4. Мещеряков Б. Большой психологический словарь / Б. Мещеряков, В. Зинченко. – М. : Олма-пресс, 2004. – С. 89 – 90.

УДК 027.7:021.64–047.64(477)

*Г. В. Семак,
м. Львів*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ КООРДИНАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Бібліотечна діяльність в Україні базується на принципах науковості й загальнодоступності, які здійснюються через державну політику в галузі бібліотечної справи. Таким чином, забезпечується стимулювання розвитку бібліотечної справи через розширення матеріально-технічної бази, введення єдиної системи реєстрації носіїв інформації, комплектування бібліотечного фонду, сприяння науковим дослідженням. Державна політика в галузі бібліотечної системи в нашій країні передбачає „підтримку бібліотечної справи та її розвиток шляхом гарантованого фінансування бібліотек, пільгової податкової, кредитної та цінової політики; створення інформаційних мереж і телекомунікаційних систем для інформаційного обміну; координацію діяльності бібліотек усіх форм власності, регулювання діяльності бібліотек, що є в державній і комунальній власності, на основі кооперації” [2].

З метою забезпечення наукової роботи вищого навчального закладу (ВНЗ) проводиться поповнення бібліотечного фонду профільною літературою, порядок комплектування визначено відповідними

положеннями: „Положенням про бібліотеку вищого навчального закладу III – IV рівнів акредитації” від 06.08. № 641, „Положення про порядок формування фондів бібліотеки вищого навчального закладу”.

Комплектування фонду — один з основних напрямків роботи бібліотеки, цілеспрямоване поповнення її фондів на основі профілювання та координації, що передбачає узгоджену закупівлю книг або передплату періодики. В умовах координації комплектування фонд кожної бібліотеки розглядається як частина сукупного бібліотечного фонду. Кожен з членів системи координації відповідає за комплектування своєї частини фонду.

Процес координації комплектування передбачає: високий рівень розвитку бібліотечної справи; наявність в бібліотеках сучасного обладнання і технічних засобів; функціонування МБА, ЕДД; організацію бібліотек депозитаріїв. Таким чином, фонд кожної бібліотеки розглядається не як ізольований масив документів, а як частина сукупного бібліотечного фонду. Кожен із членів системи координації відповідає за комплектування своєї частини сукупного бібліотечного фонду, у результаті забезпечується створення і оновлення комплектів цінних видань [1, с. 173].

Організація й методика координаційного комплектування базується на основі зведеного тематичного плану комплектування, який складається з положення про координацію комплектування та схеми тематичного плану. У першому документі зазначаються завдання, принципи, основні напрями й особливості комплектування, окреслюються функції та засоби координації комплектування різних видів видань. Другий документ є схемою координації комплектування [Там само, с. 183 – 184].

Структурним підрозділом кожного ВНЗ III – IV рівнів акредитації є бібліотека, на яку покладено обов’язки організації бібліотечного обслуговування студентів і викладачів, забезпечення навчального процесу і наукової роботи ВНЗ. Координаційними центрами України є державні: НМБК, зональні, обласні, міські та незалежні всеукраїнські громадські організації професійного спрямування — Українська бібліотечна Асоціація та Асоціація бібліотекарів України. Існує суттєва відмінність та особливості роботи цих методичних центрів країни, які діють у різних галузях.

На державному рівні головним центром для бібліотек ВНЗ є Науково-методична бібліотечна комісія при Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України. Комісія сприяє реалізації державної політики д

галузі освіти, зокрема з питань інформаційного та бібліотечно-бібліографічного забезпечення навчально-виховного та наукового процесів у ВНЗ України.

Комісія проводить роботу на базі Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, яка є головним методичним центром бібліотек ВНЗ усіх систем і відомств, координує та кооперує їх діяльність, вивчає, узагальнює та розповсюджує передовий досвід, впроваджує інноваційні технології, проводить семінари, науково-практичні конференції з метою підвищення професійної кваліфікації, загальнокультурного, освітнього рівня бібліотечних працівників, бібліотек зональних та обласних методичних центрів.

НМБК складається з представників Міністерства освіти і науки, директорів зональних та обласних методичних центрів, великих бібліотек ВНЗ III – IV рівнів акредитації. Головою є заступник міністра МОНУ, керівним органом виступає Президія, яка здійснює загальне керівництво діяльністю Комісії, її секцій, координує їхню роботу.

Згідно з наказом № 27 МОН від 20.01.2005, бібліотеки ВНЗ поділено за регіональною ознакою на 5 зон:

1. Донецька зона: Донецька і Луганська області.
2. Київська зона: м. Київ та Київська обл., Вінницька, Дніпропетровська, Житомирська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області.
3. Львівська зона: Львівська, Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області.
4. Одеська зона: Одеська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Херсонська області, Автономна Республіка Крим.
5. Харківська зона: Харківська, Полтавська, Сумська області.

та затверджено перелік бібліотек, на які покладено обов'язки зональних, обласних методичних центрів:

➤ Зональний обласний методичний центр: Донецький національний технічний університет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

➤ Обласний методичний центр: Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова, Дніпропетровський

національний університет імені Олеся Гончара, Житомирський державний технологічний університет, Запорізький національний технічний університет, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (м. Луганськ), Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (м. Миколаїв), Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне), Севастопольський національний технічний університет, Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського (м. Сімферополь), Сумський державний педагогічний університет імені А. М. Макаренка, Тернопільська академія народного господарства, Херсонський державний університет, Хмельницький національний університет, Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка.

➤ Територіальні, відомчі (галузеві), міжвідомчі (міжгалузеві та інші) *бібліотечні* систем і об'єднання — Херсонське територіальне об'єднання сільськогосподарських бібліотек.

При НМБК створено секції з основних напрямків бібліотечної діяльності, куди входять директори та провідні спеціалісти бібліотек ВНЗ III-IV рівнів акредитації. До основних завдань комісії належать: координаційно-методична діяльність бібліотек країни; аналіз планово-звітної роботи бібліотек; підготовка матеріалів (довідки, аналітичні та інформаційні матеріали) про роботу бібліотек ВНЗ III – IV рівнів акредитації; розробка методичних рекомендацій, нормативних документів щодо вдосконалення діяльності бібліотек .

Однією зі структурних одиниць є Секція з комплектування інформаційних ресурсів, яку очолює директор НБ ЛНУ імені Івана Франка. Щорічно на базі НБ ЛНУ імені Івана Франка проводяться конференції з питань формування бібліотечних фондів. Секція складає і направляє до Наукової бібліотеки КНУ імені Т. Шевченка плани роботи, які передбачають різноманітні заходи.

Головою методичного об'єднання бібліотек ВНЗ м. Луганська, директором бібліотеки, Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля — Ольгою Вікторівною Єпіфановою розроблено план роботи секції комплектування „Комплектування інформаційними

ресурсами” на 2010 – 2015 рр., за яким передбачається проведення конференцій, семінарів, круглих столів, дискусій, розробка методичних рекомендацій, обговорення стану комплектування бібліотек ВНЗ електронними матеріалами, збереження інформації у системі наукової комунікації, сучасні технології комплектування фондів, забезпечення джерел інформації в умовах обмеженого фінансування, книгообмін між бібліотеками ВНЗ України, одержання обов’язкового примірника видань.

Оскільки НМБК займається координаційною роботою на рівні країни, то зональні центри займаються організацією роботи на рівні регіону. Наприклад, методичним центром бібліотек ВНЗ західного регіону з 1987 р. є НБ ЛНУ імені Івана Франка. Об’єднання надає методичну, інформаційну допомогу бібліотекам, координує їхню роботу, організовує науково-практичні конференції, наради, семінари для працівників об’єднання. Головою Львівського зонального методичного об’єднання є директор НБ ЛНУ імені Івана Франка. Члени Львівського зонального методичного об’єднання розробили „Положення про порядок формування бібліотеки вищого навчального закладу”.

На основі взаємодії бібліотечних установ створюється інформаційно-комунікативна корпоративна бібліотечна система. Кооперування в бібліотечній справі — це об’єднання ресурсів бібліотек для вирішення конкретних завдань в галузі бібліотечної справи. Велика кількість таких міжбібліотечних об’єднань створюється за територіальним принципом на базі найбільшої бібліотеки з метою координації роботи у вузькогалузевих бібліотеках регіону, наприклад Львівське обласне методичне об’єднання сільськогосподарських бібліотек (створене на базі Львівського державного аграрного університету) та Корпоративна бібліотечна система Херсонського територіального об’єднання сільськогосподарських бібліотек [4, с. 23].

Основними завданнями Херсонського обласного об’єднання сільськогосподарських бібліотек є координувати та здійснювати спільні заходи з інформаційно-бібліографічної діяльності у відповідності до запитань і потреб різних категорій індивідуальних та колективних користувачів; створити Web-сторінки та телекомунікаційне середовище для обміну й розповсюдження сільськогосподарських науково-технічних знань та інформації в Україні; налагодити і постійно зміцнювати виробничі, організаційні та координаційні зв’язки з місцевими управлінськими і бізнесовими структурами, причетними і зацікавленими у

розповсюдженні сільськогосподарських знань та інформації; створити єдину інформаційну мережу бібліотек регіону; здійснення раціонального комплектування на основі положення „Про координацію комплектування фондів сільськогосподарських бібліотек Херсонського територіального об'єднання” від 27 листопада 2003 року.; ефективне використання єдиних інформаційних ресурсів Об'єднання (на традиційних та електронних носіях) на основі Зведеного координаційного тематичного плану комплектування, який складає Головна бібліотека Об'єднання.

Незалежна всеукраїнська громадська організація професійного спрямування — Українська бібліотечна Асоціація, всебічно сприяє розвитку бібліотечної справи і забезпечує реалізацію прав користувачів на якісне й своєчасне бібліотечне та інформаційно-бібліографічне обслуговування [8, с. 5].

До структурних підрозділів УБА належить низка секцій, серед яких — Секція університетських бібліотек, яка об'єднує працівників бібліотек вищих навчальних закладів України III та IV рівня акредитації на базі Наукової бібліотеки Національного університету „Києво-Могилянська академія”, під керівництвом члена Президії УБА Ярошенко Тетяни Олександрівни. Секція надає своїм членам широкі можливості у обміні досвідом та ідеями, розробляє методичні рекомендації щодо координації роботи комплектування бібліотечних фондів ВНЗ, сприяє організації спільних акцій, дій та конкретних кроків задля розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності на підтримку академічної та дослідницької діяльності університетів, розвитку науки та освіти в Україні в цілому. З метою реалізації цих завдань проводяться науково-практичні конференції та круглі столи в університетських бібліотек [Там само, с. 59].

Асоціація Бібліотек України (АБУ) є некомерційною, всеукраїнською організація, яка об'єднує на добровільних засадах бібліотеки та інші установи й організації, що професійно пов'язані з бібліотечною справою або сприяють її розвитку. Основною метою діяльності АБУ є об'єднання зусиль, підтримка і координація діяльності її членів в інтересах збереження і розвитку бібліотечної справи в Україні. У структурі Асоціації є Секція бібліотек вищих навчальних закладів [3].

Бібліотечна система в Україні, у своїй структурі має бібліотеки ВНЗ, на які покладено обов'язки організації бібліотечного обслуговування студентів та викладачів та мають на меті забезпечити навчальний процес і проведення науково-дослідної роботи у ВНЗ. Для виконання цих потреб

створено бібліотечний фонд, який поповнюється найновішими та найактуальнішими виданнями. Процес комплектування полягає у цілеспрямованому поповненні бібліотеки на основі профілювання та координації. Комплектування бібліотечного фонду як об'єкт дослідження не можна розглядати без координації, що передбачає узгоджену закупівлю книг, передплату періодичних видань для створення та оновлення комплектів літератури у бібліотеці.

Таким чином, в Україні діє чітка система координаційних методичних центрів державного та професійного спрямування, що дозволяє проводити планове комплектування бібліотечних фондів бібліотек ВНЗ, з метою забезпечення науково-дослідної роботи навчальної установи. НМБК разом з обласними та територіальними центрами займається організаційною роботою за територіальною ознакою координації роботи, тоді як УБА співпрацює з усіма бібліотекам ВНЗ країни. НМБК сприяє реалізації державної політики у галузі освіти, інформації, бібліотечно-бібліографічному забезпеченню навчального процесу. УБА, натомість намагається пристосувати усі постанови Міністерства для кращої роботи ВНЗ, проводячи конференції, круглі столи, допомагає вводити інноваційні методи роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Библиотечные фонды : учебник / под ред. Ю. Н. Столярова, Е. П. Арефьевой. — М. : Книга, 1979. — 296 с.
2. Закон України „Про бібліотеки і бібліотечну справу” / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. — Режим доступу :<http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Інформація про діяльність Асоціації бібліотек України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/abu/info.html>.
4. Мар'їна О. Розвиток корпоративних бібліотечних проєктів в Україні / О. Мар'їна // Вісн. Книж. палати. — 2010. — № 1. — С. 22 — 25.
5. Справочник библиотекаря / науч. ред. А. Н. Ванеев; В. А. Минкина. — Изд. 2-е. — СПб. : Профессия, 2004. — 448 с.
6. Справочник библиотекаря / сост. С. Г. Антонова, Г. А. Семёнова ; Гос. б-ка им. В. И. Ленина. — М. : Книга, 1985. — 303 с.
7. Терминологический словарь по библиотечному делу и смежным отраслям знания / сост. : З. Г. Высоцкая, В. А. Вруляш, А. Б. Маслов, Л. К. Розеншильд; РАН. Библиотека по естественным наукам. — М., 1995. — 268 с.
8. Українська бібліотечна асоціація: документи і матеріали / укл. В. С. Бабич, В. С. Пашкова; Українська бібліотечна асоціація, Національна парламентська бібліотека України. — Вид 3-тє, доп і перероб. — Київ, 1999. — 77 с.: іл.

УДК 025.2

*В. Г. Юшковец,
г. Донецьк*

**КРИТЕРИИ КОМПЛЕКТОВАНИЯ ТРАДИЦИОННОГО
БИБЛИОТЕЧНОГО ФОНДА И ФОНДА ЭЛЕКТРОННЫХ ИЗДАНИЙ
В ЕДИНОЙ СИСТЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ БИБЛИОТЕЧНО-
ИНФОРМАЦИОННОГО ФОНДА БИБЛИОТЕКИ
(на примере Донецкой ОУНБ им. Н. К. Крупской)**

Рынок электронных информационных продуктов стремительно развивается с каждым годом и охватывает научную, политическую, социально-экономическую, общественную и другие сферы. Электронные издания требуют от библиотек новых подходов к комплектованию фондов. Следовательно библиотека должна целенаправленно изучать: рынок электронной информационной продукции и перспективы его развития; преимущества электронных изданий по сравнению с традиционными формами; экономические затраты на комплектование традиционных и электронных фондов; качество предоставляемой информации и электронного доступа в целом.

Проблема формирования фонда электронных изданий освещается в работах И. Давидова, О. Ткаченко, монографиях О. Барковой, Л. Костенко, правовые аспекты формирования фонда электронных документов раскрыты в работе К. Афанасьевой, отдельные процессы формирования фонда электронных изданий рассматриваются в работах И. Антоненко, Т. Гранчак, С. Дубай.

Важный вопрос в процессе комплектования – определение механизма и источника получения электронного издания. Целью данного исследования является рассмотрение механизмов формирования фонда электронных изданий.

Механизм распространения электронных и печатных изданий практически одинаков. Некоторые издательства предпочитают прямые связи с библиотеками, не исключая сотрудничество с подписными агентствами. Другие предоставляют преимущественное право распространения электронных изданий посредникам.

Сегодня библиотеки ориентированы на использование электронных публикаций, это обусловлено преимуществом электронных изданий. А именно: удобство работы с электронными текстами (копирование,

формирование собственных файлов); упрощение поиска информации; возможность предоставления одновременного доступа нескольким пользователям; возможность доступа к открытым ресурсам в режиме 24 часов в сутки; сокращение затрат на обеспечение сохранности изданий; расширение доступа к информации; решение проблем нехватки площадей для хранения библиотечных фондов; снижение ущерба, наносимого ветхим изданиям и изданиям с интенсивным использованием.

Появление электронных изданий в библиотеке не повлияло на главные принципы комплектования – профилирование – координирование, пропорциональность, систематичность.

Принцип координирования предполагает взаимодействие библиотек при комплектовании своих фондов для создания единого библиотечного фонда региона. *Принцип пропорциональности* комплектования заключается в определении правильного соотношения частей фонда, составляющих его целое. Этот принцип предполагает определение тематической направленности, видовой и языковой состав фонда и т. д. *Принцип систематичности* комплектования направлен на то, чтобы библиотека пополнялась документами равномерно.

Критерии отбора электронных документов частично соответствуют критериям отбора печатных изданий. А именно: соответствие профилю комплектования и запросам пользователей; стоимость издания; его научная ценность; язык издания. Наряду с этим при комплектовании учитываются критерии отбора электронных документов: идентичность электронного и печатного издания (это необходимо в случае выбора между двумя версиями); возможность получения бесплатного доступа; лицензионные условия; технические условия доступа и программное обеспечение.

Кроме того, важным фактором является оценка веб-ресурса в целом, его уникальность содержания, авторитет провайдера, отсутствие или наличие ошибок, рекламы, дата последнего обновления сайта, его посещаемость.

Источники комплектования электронных документов практически те же, что и для печатных изданий. Их предлагают создатели и провайдеры. В библиотечный фонд электронные источники информации могут поступать на платной или бесплатной основе. При приобретении электронных ресурсов особое внимание обращается на лицензирование. При распространении электронных публикаций владельцы авторских прав

стремятся ограничить дальнейшее использование этих материалов библиотеками и частными лицами, а именно: копирование текста, передачу документов третьим лицам, предоставление доступа читателям других библиотек и т. д. Лицензия является важным моментом в процессе организации доступа к ресурсу, так как определяет условия использования ресурса.

К наиболее важным для библиотек условиям можно отнести: доступ к ресурсу, например с паролем или через IP-адрес, а также по количеству одновременных пользователей; копирование текста (ксерокопирование и электронное); возможность отправлять копии документов по МБА; срок действия контракта; надежность ресурса (бесперебойный доступ); сохранение права на использование ресурса в случае прекращения подписки (например, издания журнала до окончания подписки на полнотекстовую базу данных журналов); техническую и консультативную помощь.

Донецкая ОУНБ им. Н. К. Крупской стремится к использованию электронных информационных ресурсов. Однако, в сравнении с зарубежными коллегами, имеет более скромные возможности. Ограниченность в средствах влияет не только на количество изданий, приобретаемых для фонда и предоставляемых в электронном виде, но также на технические возможности электронного доступа. На 01.01.2011 года библиотечный фонд Донецкой ОУНБ им. Н. К. Крупской насчитывает 1 644 229 экз. документов, в том числе 9 849 аудиовизуальных и электронных изданий. В 2007 г. создана электронная библиотека Донетчины – это цифровая полнотекстовая база печатных произведений авторов Донецкого края и книг о Донбассе, периодических краеведческих изданий, аналитико-методических и библиографических изданий. Электронные версии изданий размещаются на основании договоров между авторами или их наследниками и библиотекой.

Библиотека получила бесплатный доступ к базе данных Polpred.com, которая содержит обзор прессы ведущих агентств и СМИ, информацию по экономике и праву (230 стран, 42 отрасли), промышленной политики, иностранных инвестиций и рынков, а также деловые справочники стран и отраслей, сотни тысяч полнотекстовых сообщений.

Для оптимального использования традиционных и электронных форм библиотека изучает, какие издания представляют для нее наибольшую ценность и какие являются наиболее востребованными;

выявляет, какие из этих изданий существуют в электронной форме; выявляет издания, выпускаемые только в электронном виде; оценивает качество и полноту информации, а также сервисные возможности ее получения; выясняет, на каких условиях могут быть получены электронные издания.

Новый вид деятельности современной библиотеки – создание собственных электронных информационных ресурсов на основе традиционного библиотечного фонда.

Такого рода деятельность требует введения в штат библиотеки особых специалистов: по сканированию документов, обработке электронных текстов и графических образов, по формированию структуры и контента электронных коллекций, а также специалистов, обеспечивающих правовую сторону работ, связанную с заключением лицензионных соглашений с правообладателями и уточнением правомочности копирования изданий за старые годы.

Таким образом, создание электронных коллекций на основе библиотечного фонда – это актуальное направление деятельности библиотек, которое обеспечивает формирование ресурсов, предоставляющих информацию на новом качественном уровне и гарантирующих улучшение информационного обслуживания и сохранность раритетных изданий.

Сегодня комплектование электронными ресурсами является неотъемлемой частью комплектования библиотечного фонда и направлено на оперативное и наиболее полное удовлетворение читательских запросов.

Комплектование традиционного и электронного фондов не может быть разобщено, так как ведется на основе изучения единого рынка научной информации, имеет общие принципы комплектования и критерии отбора документов.

ЛИТЕРАТУРА

1. Земсков А. И. Некоторые особенности работы с электронными документами / А. И. Земсков // Научные и технические библиотеки. – 2008. – № 1. – С. 110 – 127.
2. Семенова Т. В. Правовой статус электронного документа: реалии и перспективы : [Электронный ресурс] / Т. В. Семенова // Информационная безопасность регионов. – М., 2010. – Вып. 1. – С. 67 – 70. – URL: доступ к полному тексту статьи : <http://elibrary.ru/contents.asp?issueid=806626>
3. Электронные документы: создание и использование в публичных библиотеках : справочник / науч. ред. проф. Р. С. Гиляревский, проф. Г. Ф. Гордукалова. – СПб. : Профессия, 2007. – 664 с. – (Серия «Библиотека»).

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

УДК 021.1

*С. Д. Кваша,
м. Донецьк*

ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА ЯК СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА СУЧАСНЕ БАЧЕННЯ

Трансформація поняття бібліотеки саме як соціально-комунікативного інституту почалася нещодавно та продовжується до цих пір в публікаціях, які висвітлюють бібліотеку з різних боків і безпосередньо бібліотеку як соціальний інститут. Цій проблемі присвячували свої наукові праці А. М. Ванєєв, Ю. В. Григор'єв, Н. С. Карташов, Ю. М. Столяров, М. Я. Дворкіна, І. М. Фрумін, В. Р. Фірсов, Н. В. Жадько, Р. С. Мотульський, А. В. Соколов, В. В. Скворцов, Ю. П. Мелентьєва, А. І. Пашин, О. І. Полтавська та ін. Концепцію бібліотеки в сучасному бібліотекознавстві виклав В. В. Скворцов, розуміючи бібліотеку як інформаційну установу, вся діяльність якої «повинна бути підпорядкована оптимальному інформаційному забезпеченню життєдіяльності суспільства в цілому і кожного читача окремо» [8, с. 5]. Ю. М. Столяров, вперше в найбільш повному вигляді застосувавши системний підхід до категорії «бібліотека», зазначив, що нерозривний сплав її елементів породжує бібліотеку як соціальний інститут [9, с. 219]. М. Я. Дворкіна застосовує соціокультурний підхід до діяльності бібліотеки, підкреслюючи соціальну роль інформаційного обслуговування [4, с. 72].

У 70-і роки минулого століття соціальна сутність бібліотеки в першу чергу пов'язується бібліотекознавцями з обслуговуванням читачів, користувачів, зовнішніми зв'язками з суспільством. І. М. Фрумін, розглядаючи бібліотеку як соціальний інститут, розділив бібліотечні функції на соціальні (зовнішні) і технологічні (внутрішні). Для розуміння суті досліджуваного питання особливу цінність становлять роботи

В. Р. Фірсова та Н. В. Жадько. У дисертації В. Р. Фірсова вперше представлена концепція бібліотеки як соціального інституту, визначені соціальні функції бібліотеки: пізнавальні, ціннісно-орієнтовані та комунікативні, тобто спрямовані на користувача як представника суспільства. Н. В. Жадько проаналізувала сутнісні характеристики діяльності бібліотеки як соціального інституту і бібліотеки як установи [5, с. 3 – 12].

Сутність бібліотеки як соціального інституту стала предметом дослідження Р. С. Мотульського. Соціальні функції бібліотек вивчали А. В. Соколов, Ю. М. Столяров. В. В. Скворцов відзначав у своїх роботах відмінність соціальних функцій бібліотеки від технологічних. М. Я. Дворкіна, аналізуючи бібліотечні послуги, прийшла до висновку, що соціалізація бібліотечної послуги здійснюється в момент її реалізації, тобто при обслуговуванні користувачів. Ю. О. Гріханов під бібліотекою як соціальним інститутом розуміє «певний інструмент громадського користування джерелом інформації» [3, с. 60]. Ю. П. Мелентьева звернула увагу на необхідність еволюційного підходу до бібліотеки, називаючи її «складним багатофункціональним соціальним інститутом», авторкою показана роль бібліотеки як інституту соціалізації особистості. О. П. Пашин розглядає бібліотеку як соціальний інститут у якості об'єкту управління [6]. Ю. О. Гріханов розглядав «бібліотеку – соціальну систему», як «родовий об'єкт бібліотекознавства» [3, с. 59–61]. Таку ж точку зору має і В. Р. Фірсов. Загальну теорію бібліотеки як соціальної комунікації розробив А. В. Соколов. К. Ю. Генієва висунула теорію бібліотеки як центру міжкультурної комунікації, в якому займаються «завданням соціалізації читача» [2].

З 80-х років і до сьогодні бібліотекознавці застосовують у своїх дослідженнях системний, інформаційний, культурологічний, сервісний і ситуаційний підходи, вивчають комунікативні можливості бібліотеки, будують різні моделі бібліотеки. Характеристика системи «бібліотека – соціальний інститут» за допомогою системного підходу стала необхідна перш за все для уточнення змісту бібліотеки як соціального інституту [1, с. 31 – 32].

Розуміння бібліотеки як соціального інституту призводить до необхідності підкреслити її суспільну значимість, тобто бібліотека повинна бути корисна кожному члену суспільства і суспільству в цілому. Історично склалося так, що бібліотекознавці довго вивчали весь

бібліотечний процес взагалі, разом з читачем, не розділяючи функції бібліотеки як організації і соціального інституту. Проте надалі вчені прийшли до висновку, що саме наявність у бібліотечній системі читача, який є користувачем бібліотечних послуг, вказує на те, що бібліотека виступає як соціальний інститут, тому що в цьому випадку відтворюються типові відносини, властиві соціальному інституту. М. Я. Дворкіна, констатує значущість інформаційної послуги в бібліотеці «з позиції доступу до інформації, знань», наголошує, що «в цьому полягає користь послуги, її соціалізація та культурна цінність». Тим самим дослідницею визнається момент створення соціального зв'язку між бібліотекою як організацією та користувачем, тобто утворення системи «бібліотека – соціальний інститут», яка реалізується в процесі обслуговування користувача [7, с. 21 – 27].

Виходячи з того, що взаємодія з користувачем – показник соціальної необхідності системи і надає їй статус соціального інституту, для бібліотек це означає, що, для того, щоб бути потрібним суспільству, головну увагу необхідно приділити потребам користувачів та суспільства взагалі, формуванню бібліотечного фонду документами, які б задовольняли попит, розширенню послуг та шляхів їх надання. Зв'язок з користувачем показує, заради чого й кого існує бібліотека і що робить її соціально значущою. К. Ю. Генієва, розуміючи бібліотеку як центр міжкультурної комунікації і розглядаючи її як соціальний інститут, розуміє її як форму соціальної взаємодії бібліотеки-організації та користувача. Дослідниця вважає, що однією з істотних функцій бібліотеки як соціального інституту є соціалізація індивідів у процесі освоєння культурної спадщини, представленого в документних фондах. Проте мета будь-якої системи завжди повинна бути конкретна і специфічна. Кожен соціальний інститут виникає при задоволенні конкретної суспільної потреби. Головна мета користувача, що приходить до бібліотеки, – отримати доступ до потрібної для нього інформації, яку він сподівається почерпнути з документів, що знаходяться в бібліотеці. Це одна із провідних цілей бібліотеки як соціального інституту. Але не головна. Важливо, щоб бібліотека взаємодіяла з користувачем в момент його задоволення в інформації. Це дозволяє зробити висновок, що головною соціальною функцією бібліотеки як соціального інституту є надання бібліотечних документів у громадське користування [2].

На сьогодні найбільш повно відображає модель бібліотеки як соціального інституту, модель, запропонована Ю. М. Столяровим (бібліотечний фонд, бібліотечний персонал, матеріально-технічна база і контингент користувачів). Модель Ю. М. Столярова одночасно відбиває сенс існування кожної конкретної бібліотеки як організації.

Виходячи з вищевикладеного, можна дати таке визначення поняттю «бібліотека – соціальний інститут», – «це стійка до історичних змін і відбиваюча форми відносин в суспільстві, що надає в користування бібліотечні документи як суспільно значущу цінність, що сприяє згуртуванню суспільства, соціалізації та адаптації громадян до соціальних, економічних і культурних реалій суспільства за допомогою документної комунікації».

Бібліотека як соціальний інститут буде існувати доти, доки її діяльність буде необхідна суспільству. Бути необхідним суспільству – значить мати в бібліотеці такі документи, з яких користувач зможе взяти максимум інформації при мінімумі витрат, поліпшувати комфортність обслуговування. Комфортність слід розуміти як сукупність грамотно сформованих інформаційних ресурсів, достатніх і сучасних матеріально-технічних умов, компетентного і доброзичливого бібліотечного персоналу. Публічна бібліотека сьогодні не може існувати, якщо в ній не зацікавлене населення і якщо воно не готове її підтримувати. Бібліотека має бути наближена до конкретних людей, враховувати їхні інтереси і потреби, поступово стаючи необхідною складовою соціальної сфери суспільства. Послуги бібліотеки мають постійно удосконалюватися і змінюватися з урахуванням змін у характері зайнятості населення, демографічній ситуації, засобах комунікації, соціокультурному оточенні. Працюючи з населенням, бібліотека має забезпечувати вирішення різноманітних потреб – освітні, культурні, комунікаційні, соціальні. Особливістю публічної бібліотеки як соціального інституту є забезпечення інформаційних запитів з життєво важливих питань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ашаренкова Н. Трансформація публічної бібліотеки як предмет історико-бібліотекознавчого дослідження / Н. Ашаренкова // Бібл. планета. – 2001. – № 1. – С. 31 – 32.
2. Гениева Е. Ю. Библиотека как центр межкультурной коммуникации / Е. Ю. Гениева. – М. : Рос. полит. энцикл., 2005. – 208 с.

3. Гриханов Ю. Центральный объект библиотековедения / Ю. Гриханов // Библиотекарь. – 1976. – № 11 – С. 59 – 61.
4. Дворкина М. Я. Информационное обслуживание: социокультурный подход / М. Я. Дворкина. – М. : ИПО «Профиздат», 2003. – 112 с.
5. Жадько Н. В. Факторы стабилизации библиотеки как социокультурного института в условиях переходного периода : дис. ... канд. пед. наук / Н. В. Жадько. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та культуры, 1996. – 136 с.
6. Пашин А. И. Библиотека как социально-культурная система: вопросы управления : учеб.-метод. пособие / А. И. Пашин. – М. : Либерей Бибинформ, 2005. – 96 с.
7. Полтавская Е. И. Библиотека: учреждение и/или социальный институт? : практ. пособие / Е. И. Полтавская. – М. : Литера, 2009. – 176 с.
8. Скворцов В. В. Социальные функции современной библиотеки // Н. С. Карташов, В. В. Скворцов. Общее библиотековедение : учебник. – М., 1997. – Ч. 2. – С. 3 – 14.
9. Столяров Ю. Н. Библиотека: структурно-функциональный подход : моногр. / Ю. Н. Столяров. – М. : Книга, 1981. – 256 с.

УДК 025.7/9

*Ю. Е. Кириченкова,
г. Луганск*

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ БИБЛИОТЕЧНОГО ФОНДА

Библиотечный фонд каждой библиотеки должен быть определенным образом организован. Ранее понятие «организация библиотечного фонда» связывали лишь с частью процесса, составляющего библиотечный фонд. Такое представление неполное, ведь сами собой эти процессы, естественно, не происходят, их осуществляют библиотечные специалисты.

До XX ст. понятия библиотечного фонда не существовало. Этот термин возник в 20-е гг. XX ст. Под ним понималось систематизированное собрание имеющихся в библиотеке произведений печати и других документов, подобранных и организованных в соответствии с задачами библиотеки и потребностями пользователей. Ранее различные приемы организации фонда использовались в основном в идеологических целях. Так, например, в немецких и английских библиотеках XVII ст. одобряемые церковью книги имели светлые переплеты и размещались справа от входа,

а «еретические» сочинения были в темных переплетах и размещались слева.

Сегодня организация библиотечного фонда – это совокупность процессов и операций, ведущих к превращению набора документов в упорядоченное целое. Организация придает библиотечному фонду окончательную цельность, создает условия для полного использования пользователями, обеспечивает внутреннее упорядочение и сохранность документов. Сюда входят следующие операции: прием поступающих в библиотеку документов, их учет, научная и техническая обработка, расстановка на книжных полках, размещение по подразделениям.

Изучением проблем организации библиотечного фонда занимались такие выдающиеся библиотечные деятели, как К. Воронько, Ю. Столяров, В. Терешин и другие. Каждый из этих ученых по-своему рассматривал библиотечный фонд и имел собственные взгляды на организацию библиотечного фонда.

Библиотечный фонд различных типов и видов библиотек должен быть организован определенным образом. Так, на примере организации и комплектования филиала ЦБС библиотеки № 3 КЦБ г. Луганска можно увидеть, что фонд комплектуется и организуется с целью удовлетворения информационных потребностей детей от 4 до 16 лет. Библиотека пополняет свои фонды за счет благотворительного взноса, внутрисистемного обмена.

Фонд библиотеки составляет около 5 тыс. экземпляров хранения. Организацией библиотечного фонда занимается отдел комплектования центральной библиотеки, который регистрирует поступившие документы, осуществляет научную и техническую обработку документов.

Можно сказать, что организация фонда была присуща библиотекам древности. При организации библиотечного фонда документы проходят путь от источника снабжения до пользователя. Организация противостоит неупорядоченности, хаотичному набору документов, она обеспечивает само существование библиотечного фонда. Фонд организуют в интересах качественного обслуживания пользователей библиотеки. В результате организации обеспечивается готовность фонда к использованию его пользователями библиотеки.

ЛИТЕРАТУРА

1. Воронько К. Л. Организация библиотечного фонда и каталогов / К. Л. Воронько. – М. : Книга, 1981. – 327 с.

2. Петрова Т. А. Библиотечный фонд : учеб.-метод. пособие / Т. А. Петрова. – М. : Либерей-Бибинформ, 2007. – 192 с.
3. Столяров Ю. Н. Библиотечный фонд : учеб. пособ. для высш. учеб. завед. / Ю. Н. Столяров. – М. : Кн. палата, 1991. – 270 с.
4. Терешин В. И. Библиотечный фонд : учеб. пособие / В. И. Терешин. – М. : МГУКИ, 2000. – 176 с.

УДК 028.4:908

*О. М. Кулик,
м. Докучаєвськ*

КРАЄЗНАВЧІ КЛУБИ В ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Останнім часом значно зріс інтерес громадськості до історії України та її регіонів, до наукового вивчення пам'яток української культури, що позитивно вплинуло на розвиток бібліотечного краєзнавства. Це є одним з головних напрямків роботи публічних бібліотек. Відтепер бібліотеки виконують ще й меморіальну функцію, надиктовану часом. Сучасний стан краєзнавчої роботи потребує аналізу для визначення реального становища питання.

Питаннями вивчення бібліотечного краєзнавства займалися такі вчені, як В. П. Кисельова, Н. М. Кушнарєнко, А. В. Мамонтов та ін. Їхні роботи вміщують теоретичні питання даної теми.

Краєзнавство — це всебічне вивчення краю, тобто її природи, населення, господарства, історії і культури. Зміст краєзнавчої роботи публічних бібліотек визначається такими основними складовими, як: формування краєзнавчого фонду, створення довідкового апарату, широка популяризація краєзнавчих видань та наявність краєзнавчої специфіки в оформленні бібліотеки. Цей напрям роботи має безліч проблем, головна з яких недостатність комплектування, технічні проблеми.

Вивчати історію краю, його традиції допомагає й робота краєзнавчих клубів.

Завданням таких клубів є:

— відродження й розвиток кращих традицій краєзнавства, вивчення минулого й сьогодення рідного краю;

—залучення до роботи з вивчення рідного краю місцевого населення, особливо молоді;

—виявлення, облік та збереження пам'яток історії, археології, етнографії, культури, природи; встановлення зв'язків, обмін інформацією та досвідом з відповідними державними та громадськими організаціями як в Україні, так і за її межами;

—проведення масових краєзнавчих акцій, наукових конференцій, дискусій, семінарів тощо;

—створення повнотекстових баз даних краєзнавчих матеріалів, архівів спогадів старожилів.

Висвітлювання таких матеріалів на веб-сайті ЦБС допоможе привернути додаткову увагу до бібліотеки та збільшити кількість звернень до сайту.

Зазвичай, краєзнавчі клуби сприяють видавничій діяльності на базі ЦБС (бібліографічні покажчики, краєзнавчі розвідки, пам'ятки тощо), ініціюють створення банку даних дослідницької продукції краєзнавців краю, формують науково-методичну базу краєзнавства.

Серед форм роботи таких клубів можна виділити: книжкову виставку, краєзнавчі читання, краєзнавчо-бібліографічні уроки, літературно-музичні композиції, інформіни, вечори до дня міста, села, вулиці, вечори-зустрічі з земляками, вікторини, історичні диліжанси, краєзнавчу книгомандрівку, народознавчі вечори, фестивалі культури народів. Часто клуби співпрацюють з музеями, архівами, ВНЗ, пам'яткоохоронними організаціями тощо.

Бібліотека повинна брати на себе зобов'язання популяризувати роботу такого клубу, створювати максимально сприятливі умови роботи, висвітлювати через засоби масової інформації, веб-сайт бібліотеки новини, результати діяльності краєзнавчого руху або окремих краєзнавців.

Таким чином, краєзнавчі клуби при публічній бібліотеці – це надійний помічник для збирання та розповсюдження краєзнавчої інформації. Вони безпосередньо взаємодіють з місцевим населенням, покращуючи імідж бібліотеки та розширюючи діапазон її роботи. Останнім часом місцева влада приділяє все більше уваги збереженню історії села та міста, створюючи на базі бібліотеки музеї. Впровадження інформаційних технологій у практику роботи бібліотек дало можливість осучаснити краєзнавчу роботу, прискорити отримання необхідної

інформації, урізноманітнити набір сервісних послуг, розширити обсяг даної інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібліотечне краєзнавство на сучасному етапі : метод. посібник / ДОУНБ ім. Н. К. Крупської; авт-уклад. : Т. М. Дрьомова, О. В. Башун. — Донецьк : Схід. вид. дім, 2005. — 44 с.
2. Кушнарєнко Н. М. Бібліотечне краєзнавство : підручник / Н. М. Кушнарєнко. — К. : Знання, 2007. — 507 с.

УДК 021

*С. В. Куценко,
м. Старобільськ*

КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАЙОННОЇ БІБЛІОТЕКИ: ТРАДИЦІЇ І НОВАЦІЇ

Теперішній час характеризується надзвичайним сплеском краєзнавчої діяльності. Краєзнавство переживає процес пошуку нових форм, постановки першорядних задач. Воно набуває яскраво вираженого соціально-політичного характеру, особливо у зв'язку зі збільшеним інтересом до минулого окремих територій, а також – зважаючи на загострення національних, економічних, екологічних проблем. Здобута Україною незалежність і побудова суверенної держави зумовили реорганізацію бібліотечної діяльності, у тому числі й краєзнавчої. Виникли об'єктивні умови для відродження кращих традицій українського бібліотечного краєзнавства, значно підвищилась роль бібліотек у відновленні історичної пам'яті народу, становленні його національної свідомості, вихованні гідності і справжнього патріотизму. Краєзнавча робота стала не декларованим, а насправді пріоритетним напрямком діяльності бібліотек.

У різний час деякі аспекти краєзнавства в бібліотеках розроблялися багатьма теоретиками, такими як Е. Н. Бурінська, А. Н. Бученков, Л. М. Вадиківська та інші. Проте всі вони зачіпають бібліографічну сторону краєзнавчої діяльності. Краєзнавчі проблеми бібліотек до певного часу автори практично не розглядали, за винятком питань формування

фундацій. Теоретичні підстави краєзнавчої діяльності бібліотек заклав Н. В. Здобнов.

Краєзнавча бібліотечна діяльність – одна з унікальних сфер діяльності, яка відрізняє місцеві публічні бібліотеки від інших бібліотек, надає їм місцевого колориту, регіональної специфіки. Саме в цих бібліотеках були започатковані кращі традиції формування, збереження і надання в громадське користування краєзнавчих і місцевих видань. Нині центральні міські і районні бібліотеки є центрами краєзнавчої роботи в своїх регіонах, виконують усі функції, закріплені в “Положенні про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України”, зокрема, координують і методично забезпечують краєзнавчу діяльність бібліотек у місті, районі, селі.

Бібліотечне краєзнавство як складова частина загального краєзнавства має мету виявити, зібрати, зберегти і надати в користування матеріали, пов’язані за змістом з певною місцевістю, яка є рідним краєм для її населення. Ця галузь краєзнавства в даний час активно розвивається.

Для більш поглибленого осмислення цілеспрямованості краєзнавчої діяльності бібліотеки все частіше працюють за *спеціальною програмою “Бібліотека в системі краєзнавства”*.

Програма спрямована на сприяння соціальному, культурному розвитку регіону; охороні та використанню природних багатств; виявленню та поширенню місцевого досвіду; вихованню патріотизму, національної самосвідомості, поваги до історії, традицій країни, поширенню поглиблення знань про неї, об’єднання населення навколо громадського краєзнавства, взаємодії з державними та громадськими установами та організаціями; удосконалення та активізацію краєзнавчих бібліотечно-бібліографічних ресурсів регіону, підвищення громадського престижу бібліотечного краєзнавства.

Програма передбачає створення банку даних у кожному районі про краєзнавців, про місцевих колекціонерів, майстрів народних промислів, організацію спеціалізованих краєзнавчих підрозділів; створення документальної бази про райони, міста та села регіону на основі обов’язкового примірника творів друку; проведення для учнів шкіл, ПТУ, технікумів занять “Краєзнавча література і бібліографія”; організацію краєзнавчих університетів, ліцеїв, клубів.

У даний час краєзнавчі знання й відповідно краєзнавча література як носій цих знань починають усе сильніше виконувати крім традиційних

функцій екологічні, наукові, виробничі. Тому виникає потреба в різних способах роботи з краєзнавчою літературою. Бібліотеки є центром краєзнавчого довідково-бібліографічного обслуговування як для читачів власної бібліотеки, так і для читачів бібліотек-філіалів і інших бібліотек. Усі співробітники бібліотек беруть участь у краєзнавчому довідково-бібліографічному обслуговуванні і ведуть облік запитів і відповідей, що поступають. Бібліотеки ведуть краєзнавче бібліографічне інформування, тобто систематично інформують читачів про краєзнавчі документи і місцеві видання, знов що поступили до її фондів. Форми краєзнавчого бібліографічного інформування: підготовка бібліографічних списків нових надходжень (ЦБ області випускають, наприклад, “Бюлетені нових надходжень”, де дається інформація, у тому числі й про краєзнавчі документи); організація виставок нових надходжень; підготовка бібліографічних оглядів нових надходжень; розсилка або передача сповіщень про окремі краєзнавчі документи і місцеві видання, що знов поступили. Бібліотеки виступають як укладач краєзнавчих рекомендаційних бібліографічних допомог про район, місто.

В інформуванні читачів про краєзнавчу літературу використовуються всі форми цієї роботи – індивідуальні, групові, масові. Здійснюється ця робота на загальних для інформаційно-бібліографічної діяльності методичних засадах і спрямована на задоволення як професійних, так і загальноосвітніх потреб читачів. У практиці краєзнавчої роботи масових бібліотек такі заходи, як цикли виставок, лекції, бесіди, краєзнавчі читання, що проводяться з певною періодичністю і за певною програмою, тобто така організація роботи, при якій відбувається послідовне і усестороннє розкриття найважливіших краєзнавчих тем в їх взаємозв’язку із загальнодержавними проблемами. Важливо, щоб при організації виставок-переглядів, Днів інформації, при складанні бюлетенів нових надходжень була представлена і краєзнавча література у вигляді спеціальних розділів виставки або підрозділів, якщо йдеться про галузевий принцип розкриття фундації, у вигляді оглядів, розділів надходження нових надходжень, бібліографічних списків і т. д. Розуміє, всі ці заходи, і допомоги можуть бути повністю присвячені краєзнавчій літературі, адресованій читачам, широко використовуючи краєзнавчі видання у своїй професійній діяльності. Ефективною формою популяризації краєзнавчої літератури виявилися, як показує практика, Всесоюзні заочні читацькі конференції, розраховані на довгий час і об’єднуючі багато шляхів і

методи рекомендації книги (виставки, вечори, усні журнали, читацькі конференції і т. д.), вони сприяють створенню системи в популяризації краєзнавчої літератури. У пошуках нових шляхів пропаганди краєзнавчих матеріалів масові бібліотеки нерідко виходять за межі чисто бібліотечних форм. Відносно краєзнавчої роботи це закономірно.

Роботу з питань краєзнавства Старобільська районна бібліотека пропонує проводити в кількох напрямках: історичному, природно-географічному, народознавчому, екологічному, літературному, мистецькому.

У кожному селі живуть люди, які закохані у свій край, добре знають його історію і тому Старобільська бібліотека співпрацює з ними, разом проводить дні краєзнавця “І знов хвилює батьківська земля”, дні міста (села) “Старобільщина – квітучий край, культури й мови рідної краса”, години цікавих повідомлень “Вони прославляли наше місто” (до ювілеїв відомих історичних діячів, які були причетні до історії нашого міста).

З числа оновлених і досить ефективних форм масової роботи в Старобільській центральній районній бібліотеці проходять такі заходи:

- краєзнавча конференція “Збираючи історію мого міста (села) по крупинці”;
- краєзнавчі читання “Старобільськ в історичних документах”;
- краєзнавчий конкурс “І світу не впізнаєш, не знаючи свого краю”;
- зоряний час наших земляків “Вами пишається земля Старобільщини”;
- краєзнавча вікторина “Краю мій, тут я живу”;
- конкурс віршів про рідний край “Я виріс тут, і край мені цей дорог”;
- вечори-зустрічі з талановитими людьми краю: письменниками, художниками, композиторами, героями праці, співаками “Нам є ким пишатися”.

Велику увагу районна бібліотека приділяє популяризації **історико-краєзнавчої літератури** про пам’ятки культури, народну творчість, місцевий фольклор як найважливіший засіб естетичного і патріотичного виховання молоді. І цьому сприятимуть такі масові заходи, як:

- історико-етнографічна гра “Дивосвіт рідних оберегів”;
- краєзнавчий вечір-діалог “Про Старобільщину з любов’ю”;

- літературно-музичне свято “Квітни талантами, земле моя”, на якому бібліотека представляє вироби місцевих народних умільців;

- літературно-мистецький клуб “Душі відроджені джерела”, завдання якого – відтворення народних свят, традицій, обрядів свого міста.

Любов до Батьківщини – це і любов до природи рідного краю, яка потребує захисту, охорони. Вивчення природного ландшафту, охорона і примноження природних багатств рідного краю – у центрі уваги **екологічного краєзнавства**. Більшої ефективності роботі в цьому напрямку надають:

- краєзнавчі вечори “Краю мій лелечий”,

- книжкова виставка або стенд “Охороняємо природу рідного краю”, де розміщені публікації з місцевої періодици про екологічну ситуацію, про охорону природного ландшафту;

- екологічна година “Айдар – колиска життя”;

- екологічний марафон “Яка краса навколо нас”;

- екокруїз “Заповідними стежками Старобільщини”, рейд у природу “Як здоров’я, Старобільщина?”.

Важливим із засобів патріотичного виховання є вивчення мистецтва рідного краю, або **художнє краєзнавство**, до якого відноситься популяризація літератури про пам’ятники культури, образотворче, музичне та театральне мистецтво Старобільщини. Бібліотека пропонує розмаїття заходів художньо-естетичного напрямку:

- музичну подорож “Співочі діаманти Старобільського краю”;

- мистецький портрет “Корифеї старобільської сцени”;

- пісенний вернісаж “Молоді голоси Старобільщини”;

- мистецький коллаж “Магія живопису”;

- мистецьку годину “Майстри пензля Старобільщини”.

Я сподіваюсь, що всі запропоновані заходи допоможуть залучити молодь до вивчення історичного минулого свого народу, усвідомити своє коріння, знайти моральні орієнтири в житті, виховати в собі почуття національної гідності, патріотизму.

Таким чином, бібліотечні працівники усвідомлюють, що в сучасних умовах, коли бібліотеки фактично борються за виживання, краєзнавча робота може стати тим необхідним фундаментом, який приверне до бібліотек більше читачів і згуртує навколо себе національно свідому громадськість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астапенко Г. Бібліотечне краєзнавство в системі розвитку культури регіону / Г. Астапенко // Бібл. планета. – 2005. – № 3. – С. 12 – 14.
2. Кушнарєнко Н. М. Бібліотечне краєзнавство : підручник / Н. М. Кушнарєнко. – К. : Знання, 2007. – 502 с. (Вища освіта ХХІ століття).
3. Кушнарєнко Н.М. Бібліотечне краєзнавство: сутність і структура / Н. М. Кушнарєнко // Вісн. Кн. палати. – 1997. – № 5.

УДК 02

*Ю. С. Озерна,
м. Луганськ*

МАРКЕТИНГ У БІБЛІОТЕЧНІЙ СПРАВІ

Отримання економічної самостійності, перебування в умовах кризи і конкурентної боротьби за виживання ще гостріше поставило перед бібліотеками питання забезпечення їх життєдіяльності та доводу суспільству своєї необхідності. Визначити пріоритети та спланувати розподіл ресурсів важливо завжди, навіть у найкращі часи. В сьогоdnішній економічній ситуації це треба робити, щоб вижити. Більшість бібліотек сьогодні змушені вести справжню війну і доводити необхідність свого існування. Якими шляхами запобігти цьому, як залучити користувачів, які форми обслуговування вибрати, які послуги і на яких умовах надати потенційному і реальному користувачеві, щоб вони сподобались більш ніж запропоновані іншими установами, тобто як добитися максимуму ефективності, використовуючи обмежені людські, часові й грошові ресурси. Допомогти вирішити ці проблеми може тільки використання маркетингу в діяльності бібліотек [1, с. 26].

Актуальність обраної теми полягає в тому, що в умовах обмеженого фінансування одним з важливих напрямків діяльності бібліотек є пошук альтернативних форм фінансування, розробка плану їхнього фінансового розвитку. Мета дослідження – обґрунтування теоретико-методологічних засад трансформації сучасної наукової бібліотеки як культурно-інформаційного центру на основі маркетингового підходу.

Головне завдання діяльності бібліотеки – бути корисною кожному читачеві, а головний об'єкт – це користувач, його інтереси, вимоги та

побажання. В. Г. Герасимчук вважає, що саме тому бібліотекам необхідно широко використовувати маркетинг в різних напрямках своєї діяльності: організації праці та управлінні бібліотекою, плануванні роботи, фінансових операціях; організації обслуговування, інформаційної рекламної, культурно-дозвілєвої діяльності, створення позитивної громадської думки, тощо [2, с. 121].

На запитання «Що таке маркетинг в бібліотеці?» дали відповідь В. О. Ільганаєва та М. С. Слободяник. На їхню думку, це – концепція обслуговування, спрямована на максимально повне задоволення реальних і потенційних потреб користувачів; управління процесом обслуговування, ефективне управління взаємовідносинами з різними групами населення.

Основним призначенням бібліотечного маркетингу є створення сприятливих умов для задоволення запитів населення. Він допомагає виявити раціональні шляхи комунікації між бібліотекою та її користувачами. Бібліотечний маркетинг сприяє більш високому якісному рівню роботи бібліотек, стимулює приплив читачів через різні інформаційні, дозвілєві форми, об'єднання за інтересами, гуртки, рекламу, тощо, що підвищує відвідуваність, книговидачу, читаність, обертаність фондів бібліотеки [5, с. 69].

Але головне завдання маркетингу – це визначення змісту та методики обслуговування. Для виконання цього завдання бібліотечний маркетинг повинен включати три основні компоненти:

1. Аналіз діяльності бібліотеки:

- виявлення її досягнень і недоліків, сильних і слабких сторін;
- визначення основних напрямків у роботі, що саме необхідно зробити на даному етапі;
- проведення соціологічних досліджень (щоб знати, хто відвідує бібліотеку, хто і чому не відвідує, які заходи можуть вплинути на роботу бібліотеки);
- прогнозування діяльності бібліотеки з метою формування бібліотечних фондів відповідно до запитів потенційних користувачів.

2. Аналіз кола потенційних користувачів:

- виявлення основних цільових груп, з якими може працювати бібліотека;
- вивчення їх запитів: які послуги вони хотіли б отримати за плату і які безкоштовно;

- чи користується бібліотека авторитетом у населення, якщо не користується, то чому.

3. Аналіз наявних ресурсів:

- що може запропонувати бібліотека в даний момент і що необхідно придбати в першу чергу;

- створення номенклатури можливих послуг з розрахунком витрат та прибутку;

- пошук партнерів для співпраці.

Маркетинг конкретної бібліотеки базується на її соціальних завданнях, внутрішньої структури, розпорядок роботи, наближає бібліотечні технології до оптимального варіанту обслуговування користувачів [4, с. 56]. Бібліотека не повинна прагнути задовольнити запити всіх верств населення, всіх соціальних груп. Це неможливо. Головне завдання в умовах нинішнього стану суспільства - якісна постановка організації бібліотечного обслуговування певних груп, вивчення потреб потенційних користувачів.

На думку І. О. Давидової, в основі маркетингу в сфері бібліотечної діяльності лежить принцип створення такої продукції та надання таких послуг, які потрібні читачеві. Тобто маркетинговий підхід фактично ув'язує можливості бібліотеки з потребами культурно-інформаційного ринку. Функціональними компонентами бібліотечного маркетингу є: вивчення потенційного середовища бібліотечно-інформаційного впливу (інформаційного ринку), диференціація (сегментація) можливих користувачів, прогнозування попиту; організаційно-економічний аналіз наявних ресурсів; окреслення поточних та перспективних завдань, визначення пріоритетних напрямків діяльності (пошук „ніші” ринку); формування раціональної політики комплектування фонду; автоматизація бібліотеки; визначення базисного переліку послуг та бібліотечно-інформаційної продукції (з систематичним коректуванням ситуацій обслуговування); обґрунтування оптимальної цінової політики; реклама послуг, що надає бібліотека, її продукції та сервісу; створення громадської репутації (іміджу) бібліотеки.

Такий підхід дозволяє провести реформування бібліотечної галузі, охоплюючи глибинні змістовні процеси, необхідні організаційно-структурні перетворення з метою реалізації нових бібліотечно-інформаційних технологій [3, с. 72].

Маркетинг дає свободу і розвиває творчу ініціативу, є початком рушійних процесів бібліотеці, суть яких в оновленні і змісту, і методів роботи, і управління, що дозволяє зробити прорив до нових технологій, нової якості бібліотечної справи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башун О. В. Вплив маркетингу і фандрейзингу на трансформацію бібліотек / раук. ред. д-р техн. наук В. С. Білецький. – Донецьк : УКЦентр, 1999. – 204 с.
2. Герасимчук В. Г. Маркетинг: теорія та практика / В. Г. Герасимчук. – К. : Вища шк., 1994. – 327 с.
3. Давидова І. О. Інформаційний ринок: організація, маркетинг, управління / І. О. Давидова. – Х., 2001. – 136 с.
4. Маркетинг как технология управления современной библиотекой / И. Н. Басамыгина, А. А. Апанасенко. – М. : Литера, 2009. – 128 с.
5. Організація діяльності бібліотек / В. О. Ільганаєва, М. С. Слободяник. – Х., 1998. – 84 с.

УДК 908(034)

*М. В. Сергеева,
г. Луганск*

КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ КРАЕВЕДЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ОДНО ИЗ ВЕДУЩИХ НАПРАВЛЕНИЙ В РАБОТЕ СОВРЕМЕННОЙ БИБЛИОТЕКИ

Культурно-просветительская функция библиотек и ее значение в жизни общества проверены целыми эпохами. Ведь библиотеки как часть культурного достояния страны всегда были источником духовности, центрами распространения национальной и мировой культуры, школой патриотизма. И каждое новое поколение дополняет значимость деятельности библиотек, их социальную роль в жизнедеятельность государства.

Положение «О краеведческой работе библиотек системы Министерства культуры и искусств» регламентирует деятельность сотрудников библиотек в краеведческом направлении как одном из ведущих в настоящее время. Также основным заданием «Положения...»

является усовершенствование краеведческой деятельности библиотек, уточнения ее содержания, основных задач.

На данный момент Луганская областная научная универсальная библиотека им. А. М. Горького ведет краеведческие базы данных.

1. Выдающиеся деятели Луганщины.
2. Памятники Луганщины.
3. База литературно-исторического архива писателей Луганщины.
4. Информационный портал Луганского региона (1938 – 2011).
5. Литературное наследие Б. Гринченко.
6. Выдающиеся краеведы Луганщины.

Сгруппированный по тематическим базам материал позволяет более эффективно планировать разнообразные мероприятия по донесению краеведческой информации к пользователю. Различные формы работы можно сгруппировать по целевым установкам в группы.

Ссылаясь на базы данных, краеведческая работа может носить следующий характер:

а) информационно-аналитический характер:

- круглые столы;
- чтения;
- проведение устных журналов;
- проведение вечеров обсуждения.

б) культурно-просветительский характер

- презентации книг;
- встречи с писателями;
- игровые формы;
- организация читательских конференций:
- составление календарей знаменательных дат.

в) исследовательский характер:

- определение практических задач формирования краеведческих ресурсов;
- расширение и повышение надежности фактографической краеведческой информации;
- поиск новых краеведческих материалов;
- создание новых баз данных.

ЛИТЕРАТУРА

1. Информационный портал Луганского региона (1938-2011). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lrg.ua>.
2. Кушнарєнко Н. Бібліотечне краєзнавство : підруч. / Н. Кушнарєнко. – К. : Знання, 2007 – 502 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
3. Положення про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України: Наказ Міністерства культури і мистецтв України № 314 від 11. 06. 96 р. // Законодавства бібліотекам України: Доповіді. Вип. 1. Загальні засади діяльності бібліотек / НПБУ. – К., 2000. – С. 168 – 172.

УДК 021

*Г. Л. Сікора,
м. Донецьк*

ІМІДЖ БІБЛІОТЕКИ, ЯКИЙ ВІН?

Сьогодні у житті бібліотек реклама займає вагоме місце. Завдяки своїй інформаційності вона виконує стимулююче діяння на свідомість та поведінку людей, а при використанні різних прийомів, способів й механізмів може чинити пряме діяння на користувача. Реклама використовує масові та меж особисті комунікації. Реклама розглядається як форма комунікації, яка намагається перевести якості товарів та послуг на мову запитів користувача.

Актуальність статті полягає в тому, що у сучасному суспільстві бібліотечним закладам треба конкурувати між собою та втримати увагу на собі з різних категорій людей. Реклама ввійшла у життя бібліотеки, відображаючи її можливості, технології, створюючи більш притягаючий образ бібліотеки або бібліотечно-інформаційного центру та його співробітників, просовуючи до населення бібліотечні ресурси та послуги. У бібліотечній справі рекламу сприймали як слово «пропаганда». Ніхто не зміг й подумати, що консервативний заклад як бібліотека буде використовувати у майбутньому різні елементи реклами та користуватися послугами рекламістами, а також іміджмейкерами. Логіка розвитку інформаційної справи повинна привести к рішенню проблеми своєчасної появи випереджаючої бібліографічної інформації.

Реклама як елемент бібліотечного маркетингу є найбільш теоретично розроблена. Свідченням цього є роботи І. Б. Міхнової, Г. Л. Цесарської "Как сделать рекламу библиотеки: теория, методика, практика", С. Г. Матліної "Привлекательная библиотека, или что может реклама" де узагальнюються теоретичні та методичні підходи до реклами в бібліотеках. Ця тема є предметом дослідження А.С.Чачко, О.Кашкарьової, жваво обговорюється на сторінках професійної преси. "Паблік рілейшнз" для бібліотек ґрунтовно розроблено Б.Ашервудом.

Переважає більшість бібліотек використовує елементи реклами, опановує методи "паблік рілейшнз".

Реклама – це комунікативний зв'язок між виробником і користувачем товарів, послуг. Реклама – це будь-яка форма неособистого представлення і просування комерційних ідей, товарів та послуг, оплачених чітко визначеним рекламодавцем, або формування у покупця позитивного уявлення про споживчі якості товару заради головного інтересу виробника – продажу своєї продукції.

Переклад терміну "паблік рілейшнз" – "ПР" (public relations) – громадські зв'язки, розповідь для публіки, взаємовідносини з громадськістю.

Визначення "паблік рілейшнз" подається І. Алешиною як "...самостійна функція менеджменту по встановленню і підтримці комунікацій між організацією та її громадськістю", або "це функція менеджменту, яка оцінює відношення громадськості, ідентифікує політику і дії індивідууму або організації з громадськими інтересами і реалізує програму дій для отримання громадського взаєморозуміння і прийняття".

Боб Ашервуд взагалі не вважає можливим дати визначення "паблік рілейшнз". Він вважає, що це "якісний рівень, а не визначення. В дійсності легше описати практику "ПР", ніж дати йому чітке визначення".

Едвард Бернейс вважає, що "ПР" пов'язане із зусиллями по досягненню громадської підтримки будь-якої діяльності, справи, руху або організації.

Рада інституту "ПР" дає таке визначення: це "старанно виважені і плановані зусилля по встановленню і підтриманню взаєморозуміння між організацією та користувачем".

Таким чином, бібліотеки, використовуючи "ПР", впливають на оточуване середовище.

Від реклами "ПР" відрізняється тим, що, як правило, виконує роль реклами без значних фінансових витрат і не обов'язково самим рекламодавцем, тобто ведеться переважно на некомерційній основі, що найбільше влаштовує бібліотеки, які не мають грошей.

"Паблік рілейшнз" допомагає сформувати у користувачів бібліотеки позитивний образ, тобто створює відповідний імідж (від англ. "image" – образ, відображення, зовнішній вигляд, уявлення про що-небудь).

Імідж – це образ організації в уявленні груп громадськості. Він пов'язаний головним чином не із споживчими якостями товару, послуги, а з цінностями, які знаходяться поза ними, але мають позитивне загальнолюдське значення.

Зовсім нове для бібліотекарів слово "пабліситі". Іноді терміни "пабліситі" і "імідж" використовують як синоніми, але вони мають особливості.

Пабліситі – це позитивна відомість і визнання організації, її персоналу та діяльності. Він формується основною діяльністю бібліотек, відгуками користувачів і партнерів, а також засобами "паблік рілейшнз".

Пабліситі – це в переважності популярність зовнішня, для широкого загалу, формується з широким використанням засобів масової інформації. А імідж може мати меншу аудиторію популярності і в меншій мірі спиратися на засоби масової інформації.

Для формування іміджу використовують всі види реклами і "ПР". Але головний інструмент створення і підтримання іміджу є фірмовий стиль. Це набір колірних, графічних, словесних, типографських, дизайнерських постійних елементів, що забезпечують візуальну, змістовну єдність товарів (послуг), всієї інформації про фірму, її внутрішнє і зовнішнє оформлення і упізнаність фірми.

Визначення основних понять, пов'язаних з рекламою, "ПР", показує різноплановість і ємкість цього процесу. Теорія рекламної справи дає змогу бібліотекам представити себе на ринку послуг. Впровадження реклами в бібліотеках розпочинається з вивчення Закону України "Про рекламу" та опанування основами рекламної справи.

Покликання реклами притягувати користувачів у бібліотеку, формувати позитивне емоційне відношення до неї, давати уяву про бібліотеку, про склад фонду, про бібліотечні послуги. Інший аспект діяння – це спонука користувача до дії, відвідування бібліотеки, її заходи, звернення до довідкового апарату. Найголовніший аспект реклами – вона

формує імідж бібліотеки, допомагає відокремити саме цю бібліотеку із ряду інших, закладає у свідомість користувачів її неповторний вигляд та формує певні читательські асоціації.

Проблемна ситуація полягає в тому, що різноманітна реклама та неякісна й непрофесійна, переповнює інформаційний ринок та в більшості дискредитувала себе в очах суспільства.

Багатьом бібліотекам важко недотримуватися деяких традицій, існуючих та передаючих на довгі роки. Але відсьогодні потребує нових методів, нестандартних рішень, оригінальних ідей.

Сьогодні бібліотеки використовують елементи фірмового стилю – товарний знак, графічні декоративні елементи. Відомо велика кількість наукових та практичних робіт, розкриваючи рекламу та її можливості, але мало відомо про ефективне застосування цих або інших інноваційних методів рекламної діяльності у бібліотеці та сприйняття їх користувачами.

Імідж є відображенням будь-якого соціального факту чи процесу в результаті оцінки і як соціальне явище відіграє важливу роль. За словником Вебстера імідж – це штучна імітація або подання зовнішньої форми будь-якого об'єкту, мислене уявлення про людину, товар чи інститут, що спрямовано формується у масовій свідомості за допомогою публіситі, реклами або пропаганди. Тобто імідж можна скеровувати, уточнювати або перетворювати за допомогою модифікацій діяльності і вчинків. Його формування має загально-теоретичні підвалини і стосується природи “соціального стереотипу” та впливу на масову свідомість, що вперше було введено в науковий обіг. бібліотека як інформаційна установа найшвидше реагує на всі нові тенденції, що відбуваються у суспільстві та інформаційному просторі. Так, завдяки широкому висвітленню важкого матеріального становища бібліотек, скорочення асигнувань на їх утримання формується стереотип упереджень, які закріплюються серед категорій імовірних користувачів.

Імідж бібліотеки можна визначити як цілеспрямовано сформований та існуючий у масовій свідомості емоційний образ, який визначає ставлення суспільства до бібліотеки, її послуг, ресурсів тощо. Імідж бібліотек не є статичним, він змінюється й великою мірою залежить від їхньої діяльності, від якості бібліотечно-інформаційного обслуговування, що надають бібліотеки. Водночас імідж бібліотеки в суспільстві та соціальний престиж – авторитет, вплив, повага до бібліотечної справи та бібліотечної професії – в усіх країнах залежить від ставлення суспільства

до бібліотек, від рівня вимог суспільства до бібліотек. Але, як зазначено в дослідженні ІФЛА 1995 р., уявлення про бібліотечну професію та рівень діяльності бібліотек у суспільстві досить негативне, статус працівників бібліотек є низьким у всіх країнах.

П. Уілсон у книзі «Стереотипи та статус: Бібліотекарі у Сполучених Штатах: (1982) констатувала, що бібліотечна професія не має високого престижу в суспільстві. В уявленнях про бібліотекаря існують певні досить негативні стереотипи. Серед компонентів такого стереотипу дослідниця називала консерватизм, конформізм, пасивність, непрофесійну поведінку, низьку самоповагу. Негативний образ, розповсюджений серед населення, також культивується засобами масової інформації.

Для високого престижу бібліотечної професії особливе значення мають економічні фактори, авторитетність і знання, що ними володіють представники бібліотечної професії. Бібліотечна сила полягає в авторитетності та знаннях, зазначав Ф. Спаулдінг. Саме на авторитетності, знання та вміння бібліотекарів у забезпеченні високоякісного бібліотечно – інформаційного обслуговування користувачів і роблять акцент національні бібліотечні асоціації у своїй діяльності з підвищення престижу цієї професії. Їхнє завдання – довести до відома громадськості, якими спеціальними знаннями та навичками володіють бібліотечно-інформаційні працівники для виконання своїх функцій, з одного боку, а з іншого боку, роз'яснити бібліотекарям, що престиж професії залежить від їхньої кваліфікації, якості виконання своїх професійних функцій, активності й готовності до змін.

Поряд із дослідженнями психологів, соціологів об'єктивної природи стереотипів формуванням і вивченням, а також рекламуванням іміджу займаються фахівці з паблік рілейшенз (ПР). Основні методи їх діяльності перенесено на терени організації бібліотечної справи. Остаточною метою цієї діяльності є формування позитивного відношення суспільства до бібліотеки, доброзичливого ставлення до неї з боку керівних структур, привертання уваги до фінансового її становища, створення привабливості, Все це сприятиме ефективності діяльності. З позицій ПР до цієї проблеми існує багато підходів, і їх у своїй роботі запроваджує світова бібліотечна практика. Об'єднує всіх концепція іміджу бібліотеки з точки зору того, як книгозбірня сприймається людьми у соціальному сенсі у якості впливового суб'єкта суспільства, а не просто скарбниці з багатствами відстроченого використання, яка модернізується для надання сучасних послуг.

Бібліотечна установа не досягне створення бажаного іміджу надійної, солідної, ділової і професійної установи, якщо не буде піклуватися про створення фірмового стилю. До цієї проблеми бібліотеки підійшли не так давно, і лише почали створювати власний фірмовий стиль. Найголовніше і найважче завдання, у вирішенні якого не обійтись без професіоналів, – це створення фірмового знаку. Важливо також замовити комп'ютерні макети візиток, бланків, конвертів, папок і липких аплікацій. Відтоді фірмовий стиль буде супроводжувати всю друковану і сувенірну продукцію, яка виходитиме з бібліотеки. Добре, якщо фірмовий знак поширюється і на традиційну бібліотечну техніку: читацький квиток, читацький формуляр, роздільник фонду у відкритому доступі, закладку книги.

Поряд із цим найважливішого значення набуває демонстрація інформаційних можливостей ресурсної бази бібліотеки. Вміло і тонко рекламуючи ретроспективні документи фонду, необхідно показувати читачеві нові можливості для отримання інформації автоматизовані технології. Реклама електронного каталогу, банків даних повнотекстової інформації, можливостей використання INTERNET у бібліотеці, сервісних послуг, макетування, сканування, копіювання документів тощо підвищує рейтинг бібліотеки порівняно з іншими інформаційними установами.

Рекламуючи інформаційні послуги, необхідно підкреслювати, що бібліотека намагається задовольнити запити різних категорій читачів. Тому певні види реклами мають відображати відмінні риси запитів не тільки контингенту нинішніх, а й також імовірних чи бажаних користувачів. Особливо складною є проблема залучення інвесторів до фінансування того чи іншого проекту бібліотеки. Візуальна реклама тут не приносить бажаних результатів. Принципово важливим, обов'язковим моментом є усвідомлення, що щоденна індивідуальна робота має стратегічний, не наблизений, а віддалений ефект, а також те, що кожний працівник бібліотеки пов'язаний із клієнтами так само, як і керівництво установи.

Для усіх вітчизняних бібліотек є важливим застосування принципів маркетингу та ПР, що докорінно змінює організацію системи обслуговування читачів і підносить імідж до сучасного високого рівня, налагоджує управління інформацією для спрямованого формування громадської думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алтухова Г. А. Основы библиотечного имиджа : учеб-метод. пособие / Г. А. Алтухова. – М. : Литера, 2008. – 224 с.
2. Борисова О. Взгляд социолога на рекламу / О. Борисова // Б-ка. – 2007. – № 9. – С. 58 – 60.
3. Борисова О. Реклама в библиотеке : учеб-практ. пособие / О. Борисова. – М. : ЛИБЕРЕЯ-ИНФОРМ, 2005. – 216 с.
4. Езова С. Кодекс в контексте этикета / С. Езова // Б-ка. – 2010. – № 2. – С. 36 – 38.
5. Кармышева Н. Как сделать грамотный PR библиотеки? / Н. Кармышева // Новая б-ка. – 2006. – № 5 – С. 46.

УДК 027.625:021.4-029:001.895:908(477)

*О. Б. Хрипко,
м. Львів*

**ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПОШИРЕННЯ КРАЄЗНАВЧИХ
ЗНАНЬ У ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕКАХ**

Президент України на початку 2001 р. підписав Указ “Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні”, положення якого важливі для бібліотек всіх систем і відомств, зокрема дитячих. Указ підкреслив “важливу роль краєзнавчого руху у відродженні традицій та історичної пам’яті народу, національно-патріотичному вихованні молоді” та поставив завдання всебічного сприяння діяльності місцевих осередків Всеукраїнської спілки краєзнавців, краєзнавчих музеїв. Окремо передбачено включення до навчальних планів і програм навчальних закладів тем з краєзнавства з урахуванням специфіки регіонів та розроблення заходів з популяризації серед молоді вивчення історії рідного краю, висвітлення краєзнавчої діяльності у засобах масової інформації.

Успішна реалізація поставлених завдань можлива за умов залучення інформаційного потенціалу бібліотек, використання їх практичного досвіду в популяризації краєзнавчої літератури, накопиченого протягом тривалого часу [4, с. 63].

Нові інформаційні технології суттєво впливають на розвиток бібліотек України і змушують не тільки переглянути традиційний набір послуг, але й подивитися на свої функції по-новому. Кожна дитяча

бібліотека має своє неповторне обличчя і самостійно визначає пріоритетну стратегію у формуванні книжкових фондів бібліотек. Майбутнє сучасної людини — інформаційне суспільство. Інформація і знання стали головною перетворюючою силою нашого життя. Доля кожної людини певною мірою залежить від її здатності вчасно знаходити, отримувати, сприймати і продуктивно використовувати нову інформацію. Тож значення бібліотек як центрів інформації зростає з кожним роком, вони стають своєрідним „вікном у світ” [2, с. 1].

Краєзнавчий напрямок у роботі бібліотек регламентується “Положенням про краєзнавчу діяльність бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України” [3]. Для дитячих бібліотек краєзнавчий напрямок є особливо важливий, що пов’язано з активізацією процесів національно-культурного відродження з початку 90-х років. Введення та розширення краєзнавчих курсів у шкільні програми з літератури, історії, природознавства стало додатковим позитивним фактором, що висуває нові завдання для бібліотек. Для належного забезпечення потреб навчального процесу фонди громадських бібліотек є важливою джерельною базою школярів. Допомога в навчанні є лише одним із важливих суспільних завдань, яке забезпечує краєзнавча робота дитячої бібліотеки. Серед них також розвиток патріотичних почуттів маленьких читачів, екологічної свідомості та культури дітей на прикладах природних комплексів, що їх оточують тощо [1, с. 10].

Серед вагомих результатів інформатизації бібліотек для дітей за останні роки можна назвати: поступове підключення до Інтернету та зростання кількості бібліотечних Web-сайтів, функціонування нових бібліотечних структур, орієнтованих на пошук необхідної інформації з використанням комп’ютерних технологій, координацію роботи по задоволенню інформаційних потреб користувачів, активізацію діяльності з формування інформаційної культури дітей [2, с. 3].

Впровадження інформаційних технологій у бібліотечну практику дало можливість покращити краєзнавчу діяльність: прискорити процес отримання необхідної інформації, розширити обсяги краєзнавчої інформації, а також урізноманітнити послуги. Краєзнавчі ресурси на сайтах дитячих бібліотек України вирізняє комплексність та батогранність інформації, що дозволяє задовольнити різні вікові та освітні потреби користувачів. Вони угруповані великими краєзнавчими комплексами: історичне, географічне, екологічне; етнографічне, літературно-художнє

краєзнавство. Окремо висвітлюється дитяча творчість. Довідатися більше про історію свого краю від найдавніших часів до сьогодні можна з матеріалів, представлених на сайті Донецької обласної бібліотеки для дітей ім. М.С. Кірова, де діти мають можливість побачити багатогранну культуру, економіку свого регіону, довідатися про видатних особистостей, що прославили їхній край. Розділ сайту «Край, де ми живемо» Чернігівської обласної бібліотеки для дітей знайомить юних користувачів з історичною спадщиною і сьогоднішніми реаліями життя Чернігівщини. Сторінки, присвячені історії своїх регіонів, можна побачити і на сайті Краматорської центральної міської бібліотеки для дітей ім. О.С. Пушкіна («Мое місто»), Черкаської обласної бібліотеки для дітей («Мій рідний край — Черкащина») тощо.

Бібліотеки на своїх сайтах, не обмежуються статичною інформацією про бібліотеку: режим роботи, структура, історія, пріоритетні напрями розвитку, правила користування, послуги, читацькі об'єднання, фонди. Вони представляють на сайтах мультимедійні продукти: динамічну бібліографічну, краєзнавчу та фактографічну інформацію, оцифровані видання, інтерактивні ігри та вікторини, аудіовізуальні матеріали тощо. У цьому плані хороших результатів досягли НБУ для дітей, Херсонська ОДБ, Чернігівська ОДБ, Миколаївська ЦДБ і Севастопольська ЦДБ [2, с. 3]. Висвітлюється інформація щодо ювілейних дат регіонів. Так, «Краєзнавчий хронограф» знайомить з основними датами розвитку Луганської області за 65 років із дня її заснування; «Літопис Херсона» містить добірку матеріалів, присвячених 225-річчю утворенню південного міста України; проект «Тернополеві — 465» висвітлює історію, культуру, мистецтво одного з обласних центрів Західної України; розділ «Краєзнавчі дати», розміщений на сайті обласної бібліотеки для дітей Житомирської обласної ради, інформує про історію розвитку Полісся.

Значним внеском у розвиток історичного краєзнавства стало проведення Всеукраїнського конкурсу «Моя мала Батьківщина», організованого Національною бібліотекою України для дітей і Фондом соціальних гарантій військовослужбовців і ветеранів Збройних Сил. Кращі дитячі книжки-саморобки відскановано і представлено на сайті НБУ для дітей.

У комплексі матеріалів історичної спрямованості на сайтах дитячих бібліотек України розміщуються і ресурси еколого-географічної тематики. Цікавим проектом для ЦДБ ім. А. П. Гайдара м. Севастополя стало

створення екологічного порталу «ЕкоЛогия. ЕкоТаврика. ЕкоЛогика». Для юних читачів — це важливе джерело інформації з різноманітних питань про рідний край: його історію, природу, етнографію, культуру.

Одне зважливих завдань дитячої бібліотеки — внести вагомий вклад у справу розвитку національної культури. Народознавче краєзнавство відобрає сайт Донецької обласної бібліотеки для дітей ім. М. С. Кірова. Юні користувачі мають можливість ознайомитися із сімейними обрядами і звичаями українців.

Оскільки Україна є державою, де сторіччями поруч проживають українці і росіяни, поляки і татари, євреї, вірмени, німці та інші народи, корисними є ресурси етнографічної спрямованості. Бібліотеки для дітей постійно популяризують культуру, традиції різних народів, що проживають у їх регіоні. Так, у «Бібліотеці Дружби народів» ЦБС для дітей м. Севастополя створено сайт «Дружба без границ», де розміщують свої матеріали національно-культурні товариства міста, сформовано і представлено тематичні, предметні, фактографічні бази даних: «Законодательство Украины по национальному вопросу», «Ассоциация национально-культурных обществ Севастополя», «Народы Крыма», «Детские сайты разных народов».

Найбільш розробленою темою в комплексі краєзнавчої діяльності бібліотек для дітей є літературне краєзнавство. Матеріали, представлені в розділах «Дитячі письменники Чернігівщини», «Львівські письменники — дітям», «Твори для дітей житомирських авторів», котрі різнобічно розкривають літературне багатство краю, дають можливості для інтелектуального і естетичного розвитку дітей. Юним користувачам, учителям, вихователям, бібліотекарям і всім, хто цікавиться літературною спадщиною краю, надаються ґрунтовні методико-бібліографічні матеріали про творчість О. Духновича, Г. Малик і В. Ладижця (Закарпатська обласна бібліотека для дітей і юнацтва), М. Пономаренка і В. Шевчука (Житомирська ОДБ), Н. Петренка та І. Малковича (Львівська ОДБ). Творчість літераторів Херсонської області представлено повними текстами творів у електронній бібліотеці «Малючок-Степовичок і Со», серіями бібліографічних посібників «Літературно-краєзнавчі студії» і «Херсонські письменники дітям», публікаціями вчених-краєзнавців. Електронні версії книг севастопольських авторів В. Фролової, С. Матишевої, Л. Пшеніної, Л. Матвєєвої з задоволенням читають усі відвідувачі сайту ЦДБ м. Севастополя.

Краєзнавчий довідково-бібліографічний апарат, що є базою для популяризації краєзнавчого фонду, знаходить своє відображення на сайтах дитячих бібліотек України. База даних «Черкащина» і електронні каталоги Херсонської ОДБ та ЦДБ м. Севастополя представляють віртуальним користувачам краєзнавчі матеріали своїх бібліотек. Доповненням до довідкового апарату є вебліографічні списки, що допомагають орієнтуватися в місцевих ресурсах глобальної мережі: «Віртуальний Краматорск», «Місто Лева в Інтернеті», «Краєзнавство для школярів і вчителів: Херсонщина в мережі». Створення електронних каталогів краєзнавчої тематики, окремих краєзнавчих бібліографічних БД, розробка навігаторів по краєзнавчим Інтернет-ресурсам — це стратегічний напрям розвитку сайтів дитячих бібліотек.

Від 2001 р. Посольство США в Україні реалізує програму „Інтернет для читачів публічних бібліотек (LEAP)”. Завдяки участі у конкурсі проектів у 5-ти спеціалізованих бібліотеках для дітей: Житомирській, Львівській, Херсонській обласних і в центральних бібліотеках для дітей м. Львова та м. Севастополя відкрилися і успішно працюють Інтернет-центри. Бюро у справах освіти та культури (ЕСА) Державного департаменту США фінансує Програму розширення доступу та навчань в Інтернет (ІАТР) з 1998 р.: в Івано-Франківській, Тернопільській, Черкаській ОДБ та Севастопольській ЦБС для дітей діють регіональні Інтернет-центри. Юні користувачі відкрили для себе безмежний світ Інтернет, а бібліотечні працівники оцінили вплив Інтернет-технологій на розвиток бібліотечної галузі.

Створенню позитивного іміджу бібліотек допомагає розміщення на сайтах творчих робіт дітей. Усі бібліотеки намагаються якнайкраще ознайомити відвідувачів зі здобутками майбутніх поетів, художників, майстрів мистецтв. Дитяча творчість розкрита в розділах «Творчість наших читачів» (Закарпатська обласна бібліотека для дітей і юнацтва), «Дитячий літературний альманах «Пегасик» (Чернігівська ОДБ), «Проба пера» (Луганська ОДБ). Вивченню історії краю, його традицій сприяє і робота краєзнавчих клубів, створених у бібліотеках, їх популяризації допомагають Інтернет-сторінки.

Комплексні форми поширення краєзнавчих знань бібліотеки проводять для своїх читачів-школярів у співпраці з усіма зацікавленими установами й організаціями, які також здійснюють краєзнавчу роботу: краєзнавчими музеями, школами, архівами, ЗМІ. Така діяльність розширяє

можливості дитячої бібліотеки. На сайтах центральної дитячої бібліотеки м. Миколаєва та Чернігівської ОДБ ім. М. Островського можна ознайомитися з публікаціями місцевої преси про роботу бібліотек, основними радіо- та телепередачами, які проводяться бібліотеками і висвітлюють їх діяльність. Своєрідне краєзнавче забарвлення має і оформлення таких сайтів, коли кожна дитяча бібліотека прагне використовувати елементи, характерні для її регіону.

Одним із важливих форм роботи в бібліотеках для дітей є виставка. Виставка однієї книги, тематичні виставки краєзнавчої тематики, виставки до знаменних дат краю – традиційні виставки, мета яких – звернути увагу дітей на краєзнавчу літературу. Краєзнавча виставка – це експозиція, присвячена побуту та звичаям населення конкретної місцевості, особливостям народних обрядів. Добре, щоб діти мали змогу дивитись та відчувати себе в ролі мешканця старожитньої української хати (рольові ігри, конкурси, предметні вікторини). Бібліотечна практика багата на нові види виставок – виставки-діалоги, виставки-конкурси. Сучасна бібліотечна практика пропонує дитячим книгозбірням надзвичайно широкий спектр виставкових форм, що можуть знайти застосування в наочній пропаганді краєзнавчих документів – виставка-реклама і виставка-колаж, виставка-спогад і виставка-диспут, виставка-портрет і виставка-роздум.

Особливий інтерес викликають віртуальні книжкові виставки, містяться на веб-сайті бібліотеки. Кожна віртуальна виставка має свої особливості, які полягають у можливості використання мультимедійних технологій – звуку, відео, дає можливість «гортати сторінки». До переваг створення віртуальних виставок можна віднести: можливість індивідуальної самостійної роботи читача, наочність, структурування матеріалу. Найбільша ефективність виставки досягається в поєднанні з комплексом масових заходів.

В умовах інформатизації бібліотеки стають центрами краєзнавства і вважають поширення краєзнавчих знань пріоритетним напрямом своєї діяльності. Впровадження комп'ютерних технологій в практику роботи бібліотек дозволяє використовувати ресурси світової мережі та доповнювати їх власною інформацією.

Мобільна, гнучка, здатна до трансформації краєзнавча інформація є гідним надбанням до реалізацію державної Програми розвитку краєзнавства на період до 2010 року та Міжгалузевої програму «Пізнай свою країну» на 2007 – 2012 рр. [1, с. 10].

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзюба Н. Електронне краєзнавство / Н. Дзюба // Світ дит. бібліотек. – 2007. – № 4. – С. 10.
2. Котова О. Комп'ютерні технології на службі дитячої бібліотеки: інформаційно-аналітичний дайджест / О. Котова // Кіровоградська обласна бібліотека для дітей. – Кіровоград, 2007. – 13 с.
3. Положення про краєзнавчу діяльність бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://lib.if.ua/spec/n_kray.html
4. Указ Президента України “Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні”// Офіц. вісн. України. – 2001. – № 4. – С. 63.

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

УДК 026:61

*А. В. Адамчук,
м. Луганськ*

ВЕБ-САЙТ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ЯК ЕЛЕМЕНТ МАРКЕТИНГУ ПРОДУКТІВ ТА ПОСЛУГ

Сьогодні вже не викликає сумніву необхідність наявності сайту бібліотеки. Бібліотека, яка не має власного бібліотечного сайту, представляється відірваною від усесвітньої інформаційної мережі, не включеної в глобальний чи локальний обмін інформацією. Так само важливим аргументом у необхідності сайту є надання додаткових сучасних інтернет-послуг для користувачів бібліотеки. В Україні вивченням бібліотечних сайтів займаються О. Кірішева, Н. Орлеанська, Л. Рудзський та ін.

Веб-сайт будь-якої установи – це її візитна картка в безмежному просторі Internet. Саме завдяки веб-сайту інформацію про заклад можуть побачити тисячі, мільйони людей в усьому світі. На власному веб-сайті можна розмістити інформацію щодо товарів та послуг, при цьому значно скоротивши витрати на рекламу. Як правило, веб-сайт збагачено ілюстраціями, графічними зображеннями тощо [1].

Веб-сайт Луганської обласної наукової медичної бібліотеки [2] був створений на безкоштовному хостингу Ucoz. Це єдиний сайт наукової бібліотеки в Україні, розміщений на безкоштовних інтернет-платформах. Задля його розробки не наймалися фахівці в галузі веб-програмування. Розробка сайту відбувалася всіма структурними підрозділами бібліотеки, а розміщення в Internet – співробітником цього ж закладу.

На сайті надана повна інформація щодо продуктів та послуг, що надає ЛОНМБ. Але з його появою бібліотека вийшла на новий рівень обслуговування користувачів, тепер вони можуть отримувати бібліотечні продукти та послуги, знаходячись далеко поза межами бібліотеки, зі свого робочого або домашнього комп'ютеру. За допомогою форми зворотного зв'язку користувач може замовити послугу ЕДД. У деяких випадках

спеціалісти ЛОНМБ сканують навіть цілі розділи з монографій. До речі, послуга ЕДД при замовленні через веб-сайт є абсолютно безкоштовною.

Спираючись на те, що ритм життя працівників охорони здоров'я не дозволяє регулярно відвідувати бібліотеку, було розроблено такий розділ веб-сайту, як «Періодика». У цьому розділі відображено всі фахові журнали, що надійшли до фондів бібліотеки за поточний рік. Для кожного видання створено окрему сторінку, на яку викладено відскановані копії змісту кожного номеру журналу. Фахівець кожної медичної галузі може слідкувати за надходженням періодики через Internet, вивчати зміст видань за своїм фахом та замовляти окремі статті через ЕДД. Таке замовлення в робочі дні бібліотеки обробляється протягом години. Ця послуга є важливим елементом маркетингової стратегії бібліотеки, тому що знаходиться заклад, після пожежі у 2010 році, у віддаленому районі міста.

На сайті також викладено видання ЛОНМБ, такі, як рекомендаційні списки літератури, списки на допомогу лікарям різних спеціальностей, бібліографічні огляди.

Цікавим елементом сайту є презентації книжкових виставок. Відрізняється така виставка від віртуальної тим, що вона діє в бібліотеці в зазначений термін. Презентація містить фотографії виставки та її окремих розділів, фото кожного джерела супроводжується бібліографічним описом. Вся презентація записується у файли формату .avi або .wmv та розміщується на відеопорталі YouTube, після чого код плеєру розташовується в розділі «Книжкові виставки».

Віртуальну виставку в її традиційному виді (фото документа, бібліографічний опис та анотація) розміщено в розділі «Нові надходження». Але безкоштовний хостинг не дає можливості надавати велику кількість матеріалів на одній веб-сторінці (приблизно 10 – 12 джерел), тому на початку сторінки є посилання на завантаження повних анотованих списків нових надходжень.

Недоліком сайту є те, що на ньому не викладено електронний каталог. Але ЛОНМБ просто не вистачає коштів на придбання програмного забезпечення Web-Ipbis, завдяки якому стає можливою послуга онлайн-пошуку джерел з фондів бібліотеки.

Таким чином, перегляд віртуальних виставок, своєчасне надання інформації про нові надходження, оперативне обслуговування користувачів через Internet – усе це сприяє просуванню бібліотечних

продуктів та послуг серед медичних працівників Луганську та області і є важливим елементом маркетингу закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібліотечно-інформаційна інфраструктура медичної, фармацевтичної галузі України: традиційний та інноваційний шляхи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 26 – 27 трав. 2011 р. / Національна наукова медична бібліотека України ; Бібліотека національного фармацевтичного університету ; Українська бібліотечна асоціація ; Асоціація бібліотек. – Х., 2011. – 107 с.

2. Луганская областная научная медицинская библиотека : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mediclibr.ucoz.ru/>

УДК 025

*Ю. Г. Дишлова,
м. Луганськ*

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ФОНДІВ

На сучасному етапі процес формування бібліотечних фондів зазнає значних змін, у першу чергу під впливом електронного середовища. Електронні документи стали істотною складовою фондів будь-якої бібліотеки, що впливає на загальну систему фондоутворення. Ці зміни особливо помітно проявляються при формуванні фондів електронних бібліотек. Процес формування інформаційних ресурсів в бібліотеках відбувається в умовах, коли правове забезпечення не відповідає потребам суспільства. У цій ситуації бібліотеки зобов'язані, з одного боку, дотримувати прав авторів творів, з іншого – забезпечити широке використання цих творів у цілях освіти і наукової діяльності користувачів (читачів, відвідувачів).

Метою дослідження є виявлення проблем невідповідності нормативно-правової бази сучасному процесу формування електронних фондів бібліотек та визначення шляхів її вдосконалення.

Нормативно-правові проблеми постійно виникають у повсякденній діяльності бібліотечних установ і мають юридичний і практичний характер. Вони ще тільки вивчаються як в окремих країнах, так і на міжнародному рівні в рамках діяльності Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІС) та ІФЛА [1, с. 196 – 208].

Відносини, що виникають при формуванні електронних фондів бібліотек, створення автоматизованих електронних центрів, служб електронної доставки документів, що встановлюють відповідальність та обов'язки бібліотек, пов'язані з підбором і використанням електронних документів. Ці відносини вимагають вирішення економічних, технічних, організаційно-правових та технологічних питань.

Важливе значення мають питання організації й обробки електронних документів, їх облік, розвиток системи зберігання та міжбібліотечного обміну та ін. При вирішенні цих питань важлива роль держави у встановленні правильного правового режиму регулювання відносин, які стимулювали б створення авторами творів і забезпечували б їх широке розповсюдження в суспільстві, у тому числі за допомогою бібліотек, тобто задовольняли б інтереси авторів, видавців, бібліотекарів і користувачів. Ці відносини не регулюються повною мірою чинними нормативно-правовими актами, наприклад, з авторського права.

До об'єктів авторського права належать такі електронні документи: електронні видання (класична література і рідкісні книги, енциклопедії та довідкові видання, видання з образотворчого мистецтва, архітектури, періодичні та продовжувані видання: журнали, газети, інформаційні бюлетені, бібліографічні видання, комп'ютерні навчальні та розвивальні програми або мультимедійні програмні продукти та інші повнотекстові документи), бази даних та електронні каталоги, комп'ютерні програми, текстова інформація, надана в електронних мережах.

Як показує світовий досвід, законодавство в цій сфері має бути одним з найбільш мобільних. Навіть у тих державах, де, здавалося б, давно і стабільно діє законодавство з авторського права, періодично приймаються поправки й доповнення, що пов'язано насамперед зі змінами практичної діяльності бібліотек. Так, наприклад, у США розроблено законопроект про авторське право в електронному середовищі, представлений на розгляд Американського Конгресу. У цьому законопроекті враховуються інтереси творців, розповсюджувачів і користувачів електронної інформації та можливості регулювання питань авторського права. Не чекаючи затвердження законопроекту Бібліотека Конгресу, Національна федеральна служба реферування та індексування, Американська асоціація видавців взяли практичні рішення, уклавши угоду про реєстрацію авторського права на видання, що випускаються на оптичних CD-дисках [2, с. 76 – 78].

Необхідність вирішення цих проблем в умовах, коли практична діяльність бібліотек випереджає законодавство, цілком очевидна.

Таким чином, як в Україні, так і за кордоном питання авторського права є визначальними в процесі формування електронних ресурсів, розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування, забезпеченні ефективного функціонування сучасних служб електронної доставки документів через глобальні телекомунікаційні системи. Чинне законодавство з авторського права і внутрібібліотечні підзаконні акти не створили єдиного правового простору, що регулює взаємини між авторами, видавцями, бібліотеками-виробниками електронних документів, їх розповсюджувачами та користувачами.

У зарубіжних країнах, наприклад у США, поширена практика ліцензійних угод, що є засобом регулювання доступу до інформації в електронному середовищі. З цією метою розроблені спеціальні методичні рекомендації для бібліотек, що стосуються укладання таких угод. З метою захисту авторських прав в електронному середовищі США розроблена й набула поширення система «ідентифікатор цифрових об'єктів» (DOI), призначена для маркування електронних документів і захисту їх від несанкціонованого доступу в мережах, у тому числі в Інтернеті.

Можна припустити такий можливий шлях розвитку українського законодавства про авторське право: забезпечити гармонізацію інформаційного та бібліотечного законодавства з цивільним, кримінально-процесуальним та інтелектуальним законодавством України та міжнародними правовими актами, насамперед із Всесвітньою (Женевською) конвенцією про авторське право та Бернською конвенцією про охорону літературних та художніх творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойкова О. Ф. Авторское право и его использование в деятельности библиотек // Бойкова О. Ф. Библиотека и закон : справочник / О. Ф. Бойкова. — Вып. 2. — М. : Либерия. 1997. — С. 196 — 208.
2. Гениева Е. Авторское право распространяется на всех / Е. Гениева // Библиотека. — 1998. — № 4. — С. 76 — 78.
3. Стрельцов А. А. Направления совершенствования правового обеспечения информационной безопасности Российской Федерации / А. А. Стрельцов // Информ. о-во. — 1999. — № 6. — С. 15 — 20.

УДК 025.135

*А. А. Добродомова,
г. Донецьк*

КРИТЕРИИ ОТБОРА ДОКУМЕНТОВ ДЛЯ ОЦИФРОВКИ В ПРОЦЕССЕ СОЗДАНИЯ ЭЛЕКТРОННОЙ БИБЛИОТЕКИ

За все годы своего существования библиотеки накопили огромный массив документов. Информация, хранящаяся в библиотеках и архивах, является историческим достоянием человечества, основой экономического и духовного прогресса общества. Сохранение этого достояния является важной задачей, которая стоит перед всеми библиотеками.

В библиотеках Украины хранится около 60 млн документов XV – XX веков. Почти 2 млн из них – редкие и ценные документы, в том числе рукописные материалы, которые являются памятниками мирового значения.

Однако документы длительного хранения, находящихся в библиотеках и архивах, постепенно разрушаются. В наихудшем состоянии находятся издания второй половины XIX – начала XX века, напечатанные на кислотной бумаге [1].

Одним из путей обеспечения сохранности уникальных изданий является оцифровка библиотечных фондов и создание электронных библиотек. Данная работа традиционных библиотек позволит не только обеспечить сохранность документального наследия, но и предоставить пользователям наиболее полный доступ к информации.

Однако процесс оцифровки чрезвычайно ресурсоемкий. Здесь имеется в виду наличие соответствующей материально-технической базы (компьютеры, сканеры, дисковое пространство для хранения электронных копий и т. д.), квалифицированные кадры и, конечно же, финансовые ресурсы (оплата электроэнергии, ремонт техники и т. д.). К тому же соотношение технических возможностей библиотеки и размера ее фонда не позволяет провести полномасштабную оцифровку. Поэтому остро стоит вопрос о необходимости проведения анализа и отбора документов, подлежащих первоочередной оцифровке.

Процесс отбора документов для оцифровки требует научного подхода. Очень важно выработать и обосновать критерии, по которым будут отбираться издания.

Н. В. Баева, описывая опыт формирования электронных ресурсов

методом оцифровки в информационно-библиотечном центре Тюменского государственного университета, указывает следующие критерии отбора материалов для оцифровки:

- 1) историческая, культурная и научная ценность документа;
- 2) необходимость организации широкого доступа к документу;
- 3) снижение угрозы повреждений документов и обеспечение их сохранности;
- 4) спрос на электронную доставку данных документов [2].

И. М. Зайцева, Е. А. Константинова (Национальная библиотека Республики Карелия) указывают на такие принципы отбора документов:

- каждый выбранный документ должен представлять собой культурную ценность;
- особая редкость документа и опасность его физического разрушения, утраты;
- для краеведческих книг важны национальная выразительность и достоверность [5].

А. М. Голубев при отборе документов для поэтапной оцифровки указывает следующие критерии:

- наличие соответствующего оборудования для оцифровки документов;
- ценность и уникальность документа;
- принадлежность к определенной тематике, относящихся к определенным памятным датам, юбилеям или событиям;
- популярность документа [4].

Таким образом, на основе анализа представленных материалов можно сказать, что большинство библиотек используют такие критерии, как:

- ценность источника;
- спрос на него;
- техническая возможность его оцифровки.

Причем ценность источника является ведущим критерием при оценивании.

Однако, на наш взгляд, в качестве главенствующего критерия следует рассматривать *критерий свободного распространения источника*, т. е. отсутствие нарушений авторского права в соответствии с действующим законодательством Украины.

Согласно Закону Украины «Об авторском праве и смежных правах», авторское право действует в течение всей жизни автора и 70 лет после его смерти. По завершении срока действия авторского права произведения становятся общественным достоянием.

На второе место следует вынести *критерий исторической, культурной и научной ценности и уникальности документа*. Для анализа исходного источника по этому критерию, на наш взгляд, целесообразно использовать критерии ценности документов, применяемые в делопроизводстве для проведения экспертизы ценности:

- значимость отраженных в документах событий, полнота их освещения;
- значение информации, содержащейся в документе (новизна, уникальность);
- повторение и поглощаемость информации, содержащейся в других документах;
- подлинность документа (подлинник или копия).

Следующий критерий – *существующий или возможный спрос на источник*.

Немаловажным является также *критерий технической возможности и пригодности документа к оцифровке*. Процесс сканирования пагубно сказывается на документах. Поэтому старые, раритетные, редкие издания должны подвергаться процессу оцифровки только один раз. Значит, нужно сделать вывод, может ли библиотека, имея определенные технические возможности, получить максимально качественную копию документа, чтобы предотвратить впоследствии повторный процесс сканирования. К тому же, для оцифровки некоторых особо ветхих документов нужно использовать специальные дорогостоящие книжные сканеры, дабы не допустить окончательного разрушения источника в процессе его оцифровки или же вообще отказаться от его оцифровки.

Рис. 1. Алгоритм оценки исходного источника при отборе документов для оцифровки

Анализировать документ по критериям отбора для его оцифровки должна специальная экспертная комиссия в составе квалифицированных специалистов основных структурных подразделений (3 – 7 человек). На основании выводов комиссии следует создавать списки изданий для оцифровки (план) на определенный период (квартал, год).

На основании изложенного материала нами был разработан алгоритм оценки исходного источника при отборе документов для оцифровки (рис. 1)

Таким образом, оцифровка фонда библиотеки – сложный и трудоемкий процесс, но отказываться от него библиотеки просто не имеют право. Грамотный и продуманный подход к отбору материалов для оцифровки позволит рационально использовать все ресурсные возможности библиотеки.

ЛИТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Програми збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000 – 2005 роки» № 1716 від 15 верес.

1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1716-99-%EF>

2. Баева Н. В. Формирование электронных ресурсов методом оцифровки в ИБЦ [Электронный ресурс] / Н. В. Баева, М. В. Ключева // Интеграция образовательных и научных ресурсов в контексте развития высшего образования в Тюмени. – Тюмень : Изд-во Тюм. гос. ун-та, 2005. – С. 80 – 83. – Режим доступа : <http://www.tmnlib.ru/DbFileHandler.axd?FileId=2954>

3. Вебер Х. Оцифровка как метод обеспечения сохранности? / Х. Вебер, М. Дерр ; пер. с англ. А. И. Земскова. – М. : ГПНТБ, 1999. – 48 с.

4. Голубев А. М. Проблемы оцифровки аудиовизуальных документов [Электронный ресурс] / Голубев А. М., Прозорович Ю. Э., Неборская Т. В. // Междунар. науч.-практ. конф. «Миссия библиотеки в формировании интеллектуального потенциала общества». – Режим доступа :

<http://old.nlb.by/press/upload/2883.pdf>

4. Зайцева И. М. Технология оцифровки изданий в Национальной библиотеке Республики Карелия [Электронный ресурс] / И. М. Зайцева, Е. А. Константинова. – Режим доступа : http://fulr.karelia.ru/files/editor/files/Konst_zajceva%20.doc

5. Развитие фондов электронных документов: Предварительный вариант политики Российского информационно-библиотечного консорциума [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ribk.net/docs/rilc_digpolicy_ru.doc

УДК 004.738.5:025.7.9

*Д. М. Кайряк,
м. Луганськ*

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ: ПОНЯТТЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ

Сьогодні такими термінами, як "мультимедіа", "віртуальність", "електронні документи", нікого не здивуєш. Усі сучасні люди знайомі з ними, тому що зазначені терміни є продуктом розвитку електроніки та комп'ютерних інформаційних технологій. Не дивно, що бібліотека разом з іншими установами культури у своїй діяльності широко використовує "дари" інноваційної діяльності людства. Одним з них є електронне видання.

Багато користувачів бібліотечно-інформаційного простору не бачать різниці між електронними документами, електронними ресурсами та електронними виданнями. Але всі ці поняття мають принципові відмінності. Метою даного дослідження є аналіз видання електронного походження як інноваційного виду публікації, виявлення його характерних особливостей і перспектив.

Теоретичні та практичні аспекти проблеми використання електронних видань розкриваються в працях таких авторів, як В. Теремко, О. Лопата, Л. Туровська, Т. Ярошенко, О. Литвиненко, В. Вуль.

Електронний документ – інформація, зафіксована на матеріальному носії у вигляді набору символів, звукозапису або зображення і призначена для передачі у часі та просторі з використанням засобів обчислювальної техніки та електрозв'язку з метою зберігання та суспільного використання [5]. Електронні ресурси в свою чергу являють собою сукупність, множину (колекції) електронних документів.

Електронне видання – це видання, записане на носій інформації, розраховане на використання за допомогою електронних технічних пристроїв, електронний документ (група електронних документів), який пройшов редакційно-видавничу обробку, призначений для розповсюдження в незмінному вигляді та має вихідні відомості [4]. Існує інше визначення електронного видання – це публікація, представлена як сукупність даних (текст, статичні та рухомі зображення, звук), записаних у цифровій формі на машинному носії або в пам'яті комп'ютера та призначених для сприйняття людиною за допомогою спеціальних апаратних і програмних засобів [2]. Як бачимо, перше визначення більш ємке та коректне, оскільки важливою властивістю електронного видання, яка відрізняє його від електронних документів, є редакційно-видавничу обробку та наявність вихідних відомостей. Отже, тільки повністю зверстане видання, що зберігається в пам'яті комп'ютера або в спеціальному запам'ятовуючому пристрої тривалого збереження, має право називатися електронним.

Електронні видання пройшли свій шлях еволюції. В останні десятиліття ХХ століття майже всі видавництва перейшли на комп'ютерний набір і верстку книг, журналів і газет. Видання зберігались у пам'яті комп'ютера в електронній формі протягом усього процесу підготовки. Тобто спочатку електронні видання існували як аналог друкованих, але на нематеріальному носії. Однак для того, щоб електронна книга, журнал або газета дійсно могли суперничати зі своїми друкованими аналогами, необхідні засоби їх розповсюдження, доведення до читача. Періодичні електронні видання почали поширюватись переважно в мережах, зокрема, в глобальній мережі Internet. Інформаційним середовищем для розповсюдження книжок стали компакт-диски. Далі у складі електронних видань почали використовувати мультимедійні

компоненти, наприклад, звукові або відеофрагменти, а також анімаційні вставки. З 2007 року великої популярності набули пристрої для читання електронних видань, так звані електронні книги (e-book reader або просто eBook). Як наслідок, електронні видання перетворилися на засіб комплексного інформаційного впливу на людину поряд з радіо та телебаченням.

Електронні публікації займають все більш значне місце у сфері зберігання, обробки та передачі інформації. Щоб детально проаналізувати розмаїття електронних видань (ЕВ), потрібно розглянути їх класифікацію. Вона представлена в міждержавному стандарті ДСТ 7.83 – 2001 "Електронні видання. Основні види та вихідні відомості". (Україна не входить до числа країн, які проголосували за його прийняття). За цією класифікацією ЕВ розрізняють:

за наявністю друкованого еквіваленту:

- ✓ електронний аналог друкованого видання;
- ✓ самостійне електронне видання;

за природою основної інформації:

- ✓ текстове (символьне) ЕВ;
- ✓ образотворче ЕВ;
- ✓ звукове ЕВ;
- ✓ програмний продукт;
- ✓ мультимедійне ЕВ;

за цільовим призначенням:

- ✓ офіційне ЕВ;
- ✓ наукове ЕВ;
- ✓ науково-популярне ЕВ;
- ✓ виробничо-практичне ЕВ;
- ✓ нормативне виробничо-практичне ЕВ;
- ✓ учбове ЕВ;
- ✓ масово-політичне ЕВ;
- ✓ довідкове ЕВ;
- ✓ ЕВ для дозвілля;
- ✓ рекламне ЕВ;
- ✓ художнє ЕВ;

за технологією розповсюдження:

- ✓ локальне ЕВ;
- ✓ мережеве ЕВ;

- ✓ ЕВ комбінованого розповсюдження;
за характером взаємодії користувача та ЕВ:
- ✓ детерміноване ЕВ (параметри, зміст і спосіб взаємодії з ним визначені видавцем і не можуть бути змінені користувачем);
- ✓ недетерміноване (інтерактивне) ЕВ (параметри, зміст і спосіб взаємодії з ним прямо чи опосередковано встановлюються користувачем);
за періодичністю:
- ✓ неперіодичне ЕВ;
- ✓ серіальне ЕВ;
- ✓ періодичне ЕВ;
- ✓ ЕВ, що продовжується;
- оновлюване ЕВ (випуски такого видання мають однакову назву та частково співпадаючий зміст, кожний наступний випуск містить у собі решту актуальної інформації і повністю заміняє попередній);
за структурою:
- ✓ одностомне ЕВ;
- ✓ багатостомне ЕВ;
- ✓ електронна серія.

Оскільки ЕВ створюються за допомогою комп'ютерних технологій, доцільним є їх класифікування за форматами: HTML, PDF, Plain text, Electronic Publication, DjVu, FictionBook, eReader, OpenDocument, SGML, XML, TeX, PostScript, TIFF, JPEG, SWF, EXE. Важливу роль у сучасному суспільстві відіграють бібліографічні видання, які допомагають користувачам орієнтуватися в документних масивах, що швидко зростають, знайти необхідну інформацію.

Отже, можна виділити ще один вид електронних видань за цільовим призначенням – бібліографічні ЕВ.

Як ми бачимо, електронним виданням притаманні характеристики як традиційних друкованих видань, так і специфічні, властиві тільки новітнім публікаціям. Звичайно, як і друковані видання, електронні мають свої переваги та недоліки. Почнемо з переваг. По-перше, до них належать компактність і портативність – можливість зберігання на новітніх носіях десятків і сотень тисяч видань. Це може бути вирішенням однієї з проблем сучасних бібліотек – нестача приміщень. По-друге, використання мультимедіа (звук, відео, анімація) роблять електронне видання більш функціональним. Розвинений пошуковий механізм і зручна навігація, що

досягаються за допомогою гіперпосилань, відіграють важливу роль у сприйнятті інформації користувачем. Інноваційні технології дають змогу змінювати окреслення та розмір шрифту. На публікування електронних варіантів видань витрачається набагато менше часу та коштів у порівнянні з паперовими, тому видання електронного походження мають низьку вартість розповсюдження, а це означає їх доступність. Приємним є той факт, що сучасні видання допомагають захистити навколишню природу, тому що для їх виготовлення не використовують папір, заради якого вирубують ліси. Недоліків у електронних видань набагато менше. В першу чергу до них належить необхідність спеціального обладнання (комп'ютер з відповідним програмним забезпеченням, дисковод або USB-порт; кабель чи модем для роботи в локальній чи глобальній мережі; eBook). Незручності завдає підвищена стомлюваність під час роботи з монітором. Нетрадиційність представлення інформації викликає труднощі в користуванні у людей зрілого та похилого віку.

Таким чином, електронні видання мають більше переваг, ніж недоліків. А це дає підстави вважати, що з часом електронні видання перетворяться на найпоширеніше і найулюбленіше джерело знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вуль В. А. Электронные издания [Электронный ресурс] / В. А. Вуль. – Режим доступа :
<http://www.hi-edu.ru/e-books/>. – Загл. с экрана.
2. Ноль Л. Я. Информационные технологии в деятельности музея [Электронный ресурс] / Л. Я. Ноль. – Режим доступа :
http://museolog.rsuh.ru/nol_kniga.html. – Загл. с экрана.
3. Теремко В. Стратегічні випробування електронною книжністю / В. Теремко // Вісник Кн. палати. – 2011. – № 4. – С. 1 – 5.
4. Электронное издание [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<http://ru.wikipedia.org/wiki/>. – Загл. с экрана.
5. Электронный документ [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<http://ru.wikipedia.org/wiki/>. – Загл. с экрана.

КОМПЛЕКСНЫЕ РЕШЕНИЯ – КЛЮЧЕВОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ВНЕДРЕНИЯ ИТ В УЧРЕЖДЕНИЯХ КУЛЬТУРЫ

Динамика изменения внешней среды и информационных технологий независимо от других факторов предъявляют свои требования к работе учреждений культуры. С внедрением информационных технологий библиотеки, музеи, клубы получают второе дыхание.

Внедрение информационных технологий, покупка техники часто идут вразнобой без соответствующего согласования, не давая ожидаемого эффекта, который можно было бы реально получить. Оборудование с оптимальными техническими параметрами позволит стабильно и надежно решать задачи, стоящие перед конкретным учреждением культуры, а материальные средства не будут потрачены впустую.

Многие музеи и библиотеки, приобретая технику, пытаются экономить, создавая доморощенные программы, отказываясь от программ более дорогостоящих (при закупке), но более надежных, уже апробированных другими аналогичными учреждениями, позволяющими интегрироваться в мировое информационное пространство. Часто они не предусматривают бюджет на ряд затрат сопутствующих внедрению систем автоматизации: лицензионное программное обеспечение (ПО), подготовку кадров и пользователей, наличие ИТ-специалистов.

Так все-таки, разрабатывать свою систему или купить уже готовую? Этот вопрос рассматривал Б. И. Маршак (Государственная публичная научно-техническая библиотека России, Москва, Россия) [7]. Анализируя опыт разработки и внедрения различных автоматизированных библиотечных систем, он пришел к выводам, что:

- для самостоятельной разработки такого рода системы необходимо привлечение не менее 5-ти (а лучше больше) высококвалифицированных специалистов (программисты, библиотечные технологи, другие специалисты);
- первые серьезные результаты могут быть получены не менее чем через пять лет разработки.

Проведенные им подсчеты показали, что если каждый из этих специалистов согласится работать, получая около 100 долларов США в месяц, то $(100 \text{ долларов} \times 5 \text{ специалистов} \times 12 \text{ месяцев} \times 5 \text{ лет} = 30\,000 \text{ долларов США})$ стоимость готовой системы (даже дорогой), скорее всего, будет ниже, а результаты можно получить значительно раньше. И это притом, что в расчете не учтены начисления на заработную плату, расходы на оборудование, электроэнергию, Интернет, телефон, и прочее, и прочее... Такой несложный подсчет говорит сам за себя.

У нас есть много талантливых программистов, но продукт, созданный для отдельно взятой организации, решающий локальные задачи не ориентирован на поддержку мировых стандартов обмена информацией, а учреждение теряет возможности глобального взаимодействия на уровне IT ресурсов. Как минимум невозможно участие в корпоративных проектах и других формах работы, которые сами по себе являются экономически выгодными.

Как показывает практика учреждений, использующих доморощенное программное обеспечение, оно успешно функционирует и позволяет создавать свои ресурсы на протяжении того времени, пока над его развитием и поддержкой продолжает работать конкретный программист или конкретная команда. С их уходом или нежеланием заниматься данной работой, продукт «замирает» во времени, не может развиваться и вынуждает организацию возвращаться к выбору программного обеспечения, и как следствия снова тратить средства на обучение сотрудников.

Известно много случаев, когда библиотекам приходилось неоднократно менять ПО потому, что при принятии решения об экономической целесообразности и техническом обосновании выбора программного продукта была допущена ошибка. К типичным ошибкам можно отнести как закупку слишком дорогостоящей мощной техники в начале пути, когда ее мощности еще не востребованы, так и слишком маломощной (дешевой по требованиям тендерных закупок) техники, не обеспечивающей аппаратными ресурсами в достаточной мере. Иногда при закупке техники не учитываются требования базового и прикладного ПО.

Переходя с одного программного продукта на другой для сохранения собственных наработок (электронных информационных баз данных), существует необходимость разработки отдельной программы-конвертора, которая также имеет свою стоимость. Даже успешное создание подобной

программы и успешная, с технической точки зрения, конвертация не обеспечивают стопроцентной корректности переноса всех данных [1]. Впоследствии переконвертированные данные требуют длительного индивидуального редактирования вручную, так как «шаблонных» ошибок мало. Каждый случай особенный. В противовес кустарных программ почти все АБИС уже оснащены инструментами глобальной корректировки. Непростой и длительной задачей остается и обучение персонала. Затраты увеличиваются по мере увеличения объемов БД, при низком уровне профессионализма предшественников. Все эти факторы сказываются не только на стоимостных и временных затратах конечного продукта, но и на снижении конкурентоспособности создаваемых продуктов и организации.

Любая необоснованная экономия на этапе внедрения ведет впоследствии к необходимости исправления ошибок. При этом цена исправления ошибки зависит от этапа ее обнаружения.

Большое число дефектов может быть внесено в конечный информационный продукт уже на стадии формулировки технического задания (требований). Просчеты, попавшие в требования, продуцируют их волнообразное распространение на весь процесс разработки, а устранение их последствий требует больших затрат средств и времени. Боем (Boehm) и Папаччио (Papasio) утверждают, что если затраты на обнаружение и устранение дефекта на стадии формулирования требований составляют \$1, то на стадии проектирования эти затраты увеличиваются до \$5, на стадии кодирования — \$10, на стадии модульного тестирования — \$20, а после поставки программного продукта заказчику стоимость работ по устранению того же дефекта достигает \$200 [2]. Диаграмма, иллюстрирующая затраты на устранение дефекта на разных стадиях разработки, показана на рис. 1. По большей части такая эскалация затрат связана с необходимостью повторного выполнения работ на стадии, предшествующей той, на которой этот дефект был обнаружен и устранен. Проще говоря, чем больше сделано — тем дороже переделывать.

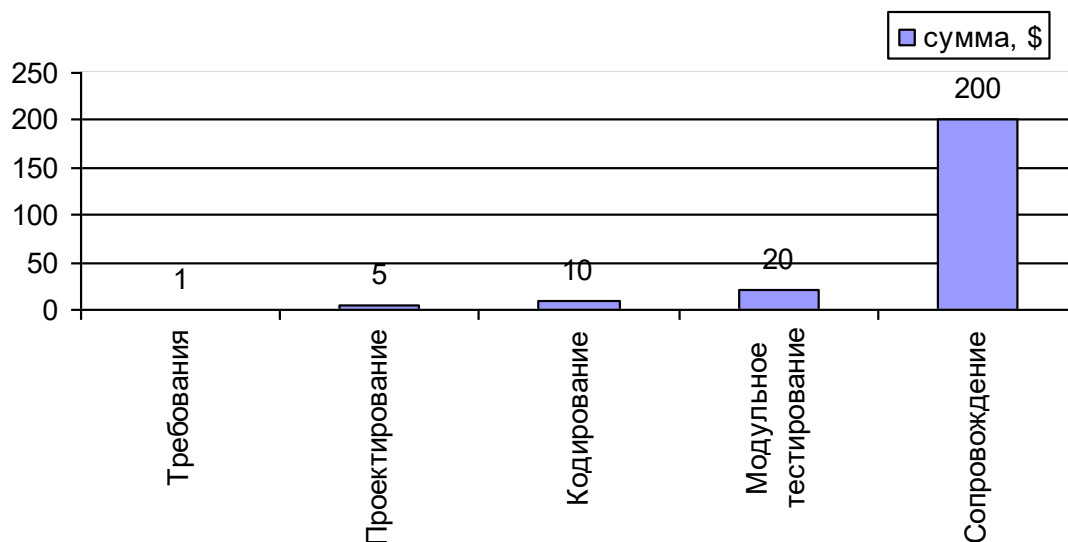

Рис. 1. Стоимость устранения дефекта на стадии разработки

Ошибки часто возникают как следствие отсутствия четкой стратегии развития организации, непонимания руководителем ключевых моментов информатизации, отсутствием специального технического образования при одновременном отсутствии высокопрофессиональных консультантов. Не смотря на развитие в должности и приобретение управленческого опыта процесс «старения» по профессии неизбежен. Во избежание такой ситуации необходимо прислушиваться к мнению независимых IT специалистов, использовать доступные средства повышения квалификации (семинары, вебинары, дистанционные курсы), обязательно изучать опыт внедрения информационных систем в тех учреждениях, которые имеют положительный результат их практического использования.

Проанализировав опыт ведущих библиотек Украины, сравнив результаты их деятельности, и основываясь на собственном опыте эксплуатации трех АБИС (одна из которых являлась собственной разработкой) пришли к выводу, что наиболее оптимально и эффективно задачи нашей библиотеки может решать комплексная информационная система, а не разрозненные программные приложения [5]. Комплексная система автоматизации — система, решающая не отдельно стоящую задачу, а их совокупность.

Ядро комплексной информационной системы НТБ НТУ «ХПИ» реализовано на базе отказоустойчивого кластера из двух серверов, работающих под управлением ОС Microsoft Windows Server с использованием виртуализации. Данное техническое решение позволяет

без увеличения количества физических аппаратных средств/серверов использовать требуемое количество программных приложений в информационной системе библиотеки. Это решение обеспечивает динамичность системы в целом, а так же повышает эффективность эксплуатации и надежность работы интегрированных приложений:

- системы автоматизации библиотеки с поддержкой технологии радиочастотной идентификации (RFID),

- системы контроля и управления доступом,
- системы видеонаблюдения,
- системы оповещения,
- WEB-приложений,
- охранной сигнализации.

Динамическая системы обеспечивает некоторые преимущества:

- оптимальное выполнение функциональных задач,
- масштабируемость,
- управляемость,
- производительность,
- надежность,
- эффективное использование аппаратных средств, балансировка нагрузок (энергопотребления и сопутствующие расходы).

Анализируя возможности разработанной комплексной информационной системы НТБ НТУ «ХПИ» на основе новейших информационно-коммуникационных технологий, можно утверждать, что только комплексные решения обеспечивают перспективы развития электронных информационных ресурсов, создают программно-техническую базу для изменения самой философии взаимодействий на разных профессиональных уровнях и являются экономически эффективными одновременно.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бочаров Б. П. Глобальная корректировка БД с использованием программы AWK / Б. П. Бочаров, М. Ю. Воеводина, Л. П. Семененко // Культура народов Причерноморья. — Симферополь, 2003. — № 40 (июнь) : Автоматизация вузовских библиотек. — С. 76 – 80.
2. Быстрое тестирование = Rapid testing : монография / Р. Калбертсон, К. Браун, Г. Кобб. — М. ; СПб. ; К. : Издат. дом Вильямс, 2002. — 384 с.
3. Главчев М. І. К вопросу коммуникационного обеспечения электронных ресурсов / М. І. Главчев, Ю. М. Главчева // Бібліотечно-інформаційний сервіс: сучасний

стан і перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції, 14 – 15 жовт. 2010 р. — Х. : ХНТУСГ, 2010. — С. 180 – 186.

4. Земсков А. И. Электронная информация и электронные ресурсы : публикации и документы, фонды и библиотеки / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг. — М. : ФАИР, 2007. — 528 с. : ил. — (Специальный издательский проект для библиотек).

5. Ковязина Е. В. Проектирование электронной библиотеки крупного вузовского объединения / Е. В. Ковязина // Науч. и техн. б-ки. — 2010. — № 2. — С. 22 – 28.

6. Когаловский М. Р. Тенденции развития технологий управления информационными ресурсами в электронных библиотеках / М. Р. Когаловский // Труды VIII Всерос. науч. конф. «Электронные библиотеки: перспективные методы и технологии». — Суздаль, 2006. — С. 46 – 55.

7. Маршак Б. И. Система автоматизации библиотек — основная компонента полнофункциональной АБИС [Электронный ресурс] / Б. И. Маршак // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества. — Судак, 2003. — Режим доступа :

<http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/2003/tom1/sec/Doc17.HTML>

8. Семененко Л. П. Техническая защита библиотечных фондов / Л. П. Семененко // Збереження бібліотечно-інформаційних ресурсів України: нова політика і нові технології : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / ХДНБК ; уклад. : В. В. Мірошникова, О. П. Куніч. — Х., 2007. — С. 118 – 127.

9. Kit, Edward. Software Testing in the Real World: Improving the Process / Edward Kit. — Reading, MA: Addison-Wesley, 1995.

УДК 01(075.8)

*О. О. Товкес,
м. Шахтарськ*

ІСТОРИЧНІ, ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У БІБЛІОГРАФІЧНОМУ ОБСЛУГОВУВАННІ

Бібліографічне обслуговування, виходячи з сучасного розуміння терміну, виникло в бібліотеках зовсім недавно, якщо врахувати їх багатовікову історію. Сьогодні бібліографічне обслуговування є найважливішою частиною роботи різноманітних типів та видів бібліотек.

Довідково-бібліографічне обслуговування входить у склад бібліографічного обслуговування. В спеціальній літературі разом з терміном «бібліографічне обслуговування» часто зустрічається термін «інформаційне обслуговування», який є більш широким поняттям по

відношенню до терміна «бібліографічне обслуговування». У наш час ці два терміни закріплені в міждержавному термінологічному стандарті 7.0-99, згідно якого, під інформаційним обслуговуванням розуміють «забезпечення користувачів необхідною інформацією, яке здійснюється інформаційними органами та службами шляхом представлення інформаційних послуг».

Довідково-бібліографічне обслуговування входить до складу загального бібліографічного обслуговування, яке є видом бібліографічної роботи. У свою чергу бібліографічна робота є процесом бібліографічної діяльності, яка є відображенням всіх процесів діяльності і включає різнопланові поняття. Об'єктами бібліографічної діяльності є документи та споживачі. Бібліографічна інформація існує у вигляді документа але використовується споживачами. Це основна взаємодія між бібліографічною інформацією та довідково-бібліографічним обслуговуванням. Визначимо загальні поняття, що використовуються в цій галузі.

Бібліотечні технології – це сукупність бібліотечних процесів та операцій, а також прийомів, методів та засобів їх здійснення, які направлені на створення, зберігання та використання бібліографічної продукції та виконання бібліотечно-бібліографічних послуг в традиційному та електронному режимах.

Віртуальна бібліографічна довідка – це бібліотечна служба, черговий оператор якої допомагає читачам знайти інформацію про книги та Інтернет - ресурси, а також скласти список літератури з конкретної теми.

Дистанційне обслуговування – обслуговування користувачів, яке здійснюється бібліотечними закладами через канали зв'язку.

Електронна бібліографія – бібліографія, яка функціонує в електронному середовищі, яка спирається на електронно-інформаційні технології та сучасні засоби зв'язку.

Електронна бібліотека – бібліотека машиночитаних носіїв інформації, та яка функціонує в електронному середовищі.

Інформаційна технологія – сукупність методів, виробничих процесів та програмно-технічних засобів, об'єднаних в технологічний комплекс, який забезпечує збір, створення, зберігання, накопичення, обробку, пошук, виведення, копіювання, передачу та розповсюдження інформації.

Головне завдання довідково-бібліографічного обслуговування – це виконання довідок. Треба сказати, що довідково-бібліографічне

обслуговування з'явилося набагато раніше, ніж бібліографічне інформування. Ще з середини ХІХ століття в деяких бібліотеках Російської імперії почали створюватися так звані «довідкові столи» або «довідкові бібліотеки», в завдання яких входили відповіді на читацькі запити. Ці запити в майбутньому перетворилися на «довідки».

Вперше в Російській імперії питання щодо необхідності відокремлення довідкового обслуговування користувачів і створення спеціальних відділів у структурі бібліотеки розглядалося на першому всеросійському з'їзді з бібліотечної справи, який відбувся у червні 1911 року в Санкт-Петербурзі. Однак усі рішення з'їзду не були запроваджені в практику. Відсутність підтримки з боку держави та наступні історичні події надовго затримали розвиток довідково-бібліографічного обслуговування.

Сьогодні існує багато напрямів розвитку інформаційних технологій в сфері бібліографічного обслуговування. Одним з прикладів є віртуальна довідка, що надається в рамках корпоративного всеукраїнського проекту «Об'єднана віртуальна довідкова служба», у якому беруть участь:

- Національна бібліотека України для дітей;
- Донецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. Н. К. Крупської;
- Миколаївська центральна бібліотека для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменка
- Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського
- Херсонська обласна бібліотека для дітей;
- Дніпропетровська централізована бібліотечна система для дітей;
- Центральна бібліотека ім. М. Л. Кропивницького ЦБС для дорослих м. Миколаїв;
- Севастопольська центральна бібліотека ім. Л. М. Толстого;
- Центральна дитяча бібліотека ім. А. П. Гайдара м. Севастополь;
- Державна науково-педагогічна бібліотека ім. В. О. Сухомлинського;
- Львівська обласна бібліотека для дітей.

Бібліотечні заклади можуть також внести свій вклад у розвиток культурно-інформаційної сфери суспільства, ефективно використовуючи ті невеликі кошти, що все ж таки одержуються в рамках наявного фінансування, мобілізуючи наявні можливості, перебудовуючи свою

роботу таким чином, щоб вона якомога більше відповідала запитам суспільства.

Як свідчить досвід НБУВ та інших бібліотечних закладів, у яких зроблені суттєві кроки по комп'ютеризації основних внутрішньо бібліотечних процесів, у стислі строки можна досягти підвищення якості обслуговування читачів саме шляхом впровадження електронних технологій у бібліотечну роботу. Залишаючись книгозбірнею, бібліотека зможе значно прискорити процес зустрічі читача з книгою, коли інформація про фонд і пошукові системи буде відображена в електронному вигляді. Якщо ж на кооперативних засадах бібліотеки, згуртовані в об'єднання, матимуть спільні каталоги, якщо чітко діятимуть системи взаємної доставки книг, тоді це сприятиме більш повному задоволенню запитів читачів. На корпоративних засадах бібліотечні заклади можуть досягти більш ефективного витрачення коштів, призначених для закупівлі періодики.

Потребує аналізу також процес ефективного використання в бібліотеці інформації в електронному вигляді, електронних версій книг і періодики, електронних інтернет-ресурсів.

На противагу цьому дублювання інтернет-кафе на безоплатній основі у бібліотеці, майбутнє навряд чи виправдає.

Сказане про можливості електронних технологій у великих бібліотеках зовсім не означає лише теоретичний інтерес до даної проблеми для бібліотек сільських. Адже вже сьогодні місцеві бюджети чи навіть залучення спонсорських коштів можуть дозволити придбання для бібліотеки і підключення до інтернету хоча б одного комп'ютера, і це напевне збільшить інформаційний потенціал книгозбірні, залучить нових користувачів, забезпечить доступ сільським жителям до нових інформаційних ресурсів, у т. ч. і в сфері виробництва, самоосвіти тощо.

На сьогодні найголовнішим завданням у бібліотечній справі є формування національного інтелектуального ресурсу, організованого на основі інтелектуальних інформаційних технологій та забезпечення максимального доступу до електронних ресурсів бібліотек з урахуванням правової нормативної бази і кадрового потенціалу бібліотек.

Одним з основних критеріїв оцінювання досконалості бібліотечних технологій є аналіз ступеня задоволення інформаційних потреб споживачів та ефективності використання різних засобів доступу до інформації. Аналіз практики доводить, що проблема формування інформаційної

культури споживачів, їх уміння користуватися інформаційно-пошуковими системами, електронними носіями інформації, а також професійна компетенція бібліотечного персоналу залишається актуальною для дослідження як з наукової, так і з практичної точки зору. Комплексність таких досліджень дозволяє оперативно коригувати технологічні цикли системи обслуговування, вводити у бібліотечну практику інновації як змістовного, так і організаційно-управлінського типів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баркова О. В. Інформаційна технологія формування фонду електронних документів / О. В. Баркова // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2002. – Вип. 8. – С. 209 – 220.
2. Інформаційне Суспільство: шлях України. – К. : Бібліотека Інформаційного Суспільства, 2004. – 287 с.
3. Електронні журнали. – К. : Британська Рада в Україні, 1999. – 140 с.
4. Костенко Л. Й. Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель / Л. Й. Костенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 1. – С. 23 – 28.
5. Кучма І. Право першої ночі? Відкритий доступ / І. Кучма // Дзеркало тижня. – 2004. – № 11. – 20 – 26 берез. – С. 16.
6. Національна система електронних бібліотек / А. О. Чекмарьов, Л. Й. Костенко, Т. П. Павлуша ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 1998. – 50 с.
7. Україна на шляху до суспільства знань: освіта, наука, культура / за ред. А. В. Пазюка. – К. : МГО «Прайвесі Юкрейн», 2005. – 69 с.

УДК 027.7:004

*О. О. Шиліна,
м. Луганськ*

ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ АВТОМАТИЗОВАНИХ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ (АБІС) БІБЛІОТЕК ВНЗ

У теперішній час будь-який заклад або установа має справу з великим обсягом інформації. Сучасні вимоги, що висуваються до інформації, критеріями якої є сучасність, точність, надійність і в певному ступені конфіденційність, зумовили розвиток програмного забезпечення (ПЗ), основним завданням якого є автоматизація роботи з великими обсягами інформації [3, с. 31]. Проблема автоматизації бібліотечно-

бібліографічних процесів розглядається в працях таких бібліотекознавців, як Я. Л. Шрайберг, Л. І. Альошин, Ф. С. Воройський.

Проблеми вибору АБІС до конкретної бібліотеки розглянуті в доповідях Б. І. Маршака „Основні компоненти повнофункціональної АБІС”, Є. П. Ільїної „Деякі аспекти впровадження нового програмного забезпечення в технологічний цикл обробки документів”, описані в статті І. О. Саркісової „Автоматизація бібліотечної діяльності вищих навчальних закладів”.

Комп’ютеризація бібліотек, що почалася з автоматизації традиційних бібліотечно-інформаційних процесів, створила й створює передумови для комп’ютеризації безпосередньо управлінської діяльності в бібліотеці [4, с. 28]. Метою цього дослідження є розгляд проблемних питань автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів з позиції вибору програмного забезпечення в бібліотеках ВНЗ. Безумовно, що на цьому шляху варто врахувати низку моментів: наявність достатньої кількості техніки (ПК, периферійних пристроїв тощо) для того, щоб забезпечити нею управлінські кадри; ступінь готовності системи керування в бібліотеці до нововведень, пов’язаних з масовою комп’ютеризацією.

Критеріями готовності є:

- психологічна готовність управлінського апарату змінити технологію своєї праці;
- передбачення необхідного економічного й організаційного механізму, який спонукує його до цього;
- передбачення системи перекваліфікації та навчання кадрів.

Варто врахувати, наскільки комп’ютеризація керування економічно доцільна й наскільки вона буде сприяти підвищенню продуктивності роботи апарату управління бібліотеки.

Для успішного забезпечення навчального, науково-дослідного та управлінського процесів в бібліотеках ВНЗ відведено істотне місце автоматизації.

Під поняттям автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів будемо розуміти дії, здійснювані в бібліотеці з метою створення комфортних умов її працівникам, оперативного забезпечення користувачів релевантною та пертінентною інформацією [1, с. 14]. Автоматизація бібліотеки – дуже складний процес, який впливає на всі сфери життєдіяльності бібліотеки, і тому такий процес повинен проводитися в кілька етапів, ураховуючи специфіку бібліотеки. Це не тільки установка

системи обробки даних, а й питання розвитку та адаптації робочого процесу з метою найбільшого використання переваг, що надають інформаційні системи. Автоматизація бібліотеки проводиться поступово, і терміни застосування інформаційних технологій з метою організації міжбібліотечної співпраці мають бути сплановані і визначені з самого початку [5, с. 54 – 55].

Система автоматизації бібліотеки складається, як правило, з низки етапів і вибору послідовності їх розробки, адаптація і реалізація залежить цілком від потреб бібліотеки [2, с. 8].

Дуже важливим для бібліотек є питання: „Яку саме програму обрати?“. Чи то програмна система LIBER, чи то CDS/ISIS або ALEPH, „УФД / Библиотека“, чи система автоматизації бібліотек „ИРБИС“. Треба, щоб ПЗ відповідало запитам конкретної бібліотеки й виконувало потрібні функції. Процес вибору потребує глибокого аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів діяльності певної бібліотеки. Автоматизація бібліотеки – складний і відповідальний процес.

Так, перед тим, як упровадити будь-яке програмне забезпечення, слід уважно прорахувати всі компоненти обраного продукту. Треба звертатися до аналізу об'єктивних умов, у яких створюється система і які є вирішальними до прийняття оптимального плану впровадження АБІС.

Стратегічний вибір автоматизованої програми для бібліотеки полягає у визначенні її місця й ролі в інформаційному просторі, формуванні власного сучасного зразка, що відповідає потребам суспільства й окремих споживачів.

Успіх упровадження автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи залежить від комплексного використання і дотримання вимог організаційних, технічних і технологічних рішень, ефективної роботи з персоналом.

Отже, важливо зрозуміти, що процес упровадження автоматизованої бібліотечної програми повністю змінює бібліотеку, дає можливість перейти на наступний етап розвитку бібліотеки, задовольняти електронні потреби сучасних користувачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алешин Л. И. Автоматизация в библиотеке : учеб. пособие / Л. И. Алешин. – М. : Профиздат, 2001. – Ч. 1. – 176 с.

2. Ляшенко І. Ю. Автоматизація бібліотечних процесів з використанням інформаційних мережевих технологій : автореф. дис. канд. техн. наук : спец. 05.13.06 / І. Ю. Ляшенко. – К., 1998. – 17 с.

3. Робін Т. Управління автоматизацією бібліотеки / Т. Робін. – К. : Кондор, 1997. – 56 с.

4. Сорока М. Інформаційні продукти бібліотек: проблеми кооперативного формування та суспільного використання / М. Сорока // Бібл. вісн. – 2002. – № 1. – С. 27 – 30.

5. Сукиасян Э. Р. Каталогование как научная и учебная дисциплина / Э. Р. Сукиасян // Библиотековедение. – 1997. – № 2. – С. 52 – 57.

УДК [021.2+821.161.2]:004.738.5(71)

*M. V. Varlagina,
Sevastopol*

DEVELOPING E-LIBRARIES ON UKRAINIAN STUDIES IN CANADIAN MULTICULTURAL CONTEXT

In the 21st century globalized societies differ a lot from the ones existed in the 20th century, so multiculturalism policy has changed as well in many modern countries. The nature of informational processes has been rapidly changing. Global community members are being highly informed and sharing information actively via online communities and other Web-based resources. The fact that 1.5 billion people have currently access to the Internet illustrates the necessity to transform traditional ways of collecting, presenting and preserving data to new vital forms of existence. Thus, e-libraries development is an urgent need to keep up to date with new effective technologies and to make it possible to share information with the whole global community. In this report the author focuses on Canadian modern multicultural policies, the current state of Ukrainian diaspora in Canada, its needs and the development of electronic libraries in Canadian context and especially electronic library collections on Ukrainian studies based in Canada.

Ukrainian Canadians form a mature ethno-cultural group that celebrated its 120th anniversary in 2011. In 2006, there were an estimated 1,209,085 persons residing in Canada (mainly Canadian-born citizens) of Ukrainian origin, making them Canada's ninth largest ethnic group; and giving Canada the world's third-largest Ukrainian population behind Ukraine itself and Russia.

Ukrainians were among the early advocates of a policy that recognized the contributions of ‘the other ethnic groups’ to the development of Canada. Ukrainian Canadians demanded political representation for the ‘other ethnic groups’, not only through individual politicians, but also through umbrella organizations such as the Ukrainian Canadian Congress (UCC). They lobbied for the acknowledgement of languages other than English and French (for example as credited subjects in schools), for an official recognition of the contribution of ‘other ethnic groups’ when writing and representing Canada’s history, and more representation within the media. One of the underlying arguments throughout the discussion was the Ukrainian Canadian pioneering experience in Western Canada which was often paralleled with that of the English and French. Other important factors were the precarious situation in the homeland, the fear of Ukraine’s Russification and the inherent urge to preserve the Ukrainian heritage abroad.

The multiculturalism policy introduced in 1971 acknowledged that Canada was a multicultural country within a bilingual framework. The government pledged to support ethnic groups – through cultural encounters and language acquisition – in overcoming cultural barriers so that they would have the opportunity to “share their cultural expressions and values with other Canadians”.

The 1970s/80s also saw a surge in the numbers of (academic) conferences held by Ukrainian Canadians that dealt with multiculturalism and the preservation of heritage. These kinds of activities were made possible by the emergence of Ukrainian Canadian institutes (such as CIUS at the University of Alberta), programs, and chairs of Ukrainian Studies. Ukrainian-Canadian studies blossomed during the 1970s, 80s, and 90s, and certainly hit a pinnacle in 1991, when the centennial of Ukrainian settlement in Canada coincided with Ukraine’s declaration of independence.

In 2009, the Canadian government initiated the *Paul Yuzyk Award for Multiculturalism*, which commemorates the “late Senator Yuzyk’s pioneering legacy in the areas of multiculturalism, diversity, and pluralism” and acknowledges that he “played a key role in the development and implementation of Canada’s multiculturalism policy” (www.yorku.ca/robarts/.../Lalande.pdf).

When evaluating multiculturalism in Canada between 1971 and 2009, it becomes obvious that the policy itself and its implementation have significantly developed, responding to changes in immigration patterns in Canada. In regards

to recognition, the multiculturalism policy certainly achieved much, particularly from a Ukrainian-Canadian and a historian's perspective.

In the 21st century it is reported that significant percentage of Canadians speak a language other than French, English or an Aboriginal language. As it has been already mentioned, the presence of Ukrainian language speakers is huge in this diverse picture in Canadian context. In addition to the official English and French languages, many prairie public schools offer Ukrainian language education for children, including immersion programs. Every day, libraries across Canada serve people who need information and library materials in other languages and Ukrainian in particular. Many libraries provide these materials; however, budget limitations and the difficulties involved in acquiring materials in other languages prevent most libraries from developing significant collections. Nonetheless, since most libraries now have Internet access and provide Web-based resources for their patrons, they are able to provide access to significant online collections that are of interest to people who speak other languages. Library and Archives Canada's approach to multicultural library collection development recognizes that the Internet and the Web have brought about a paradigm shift in the methods of delivering multicultural library collections and in the amount of information that can be made accessible to library patrons in any library in Canada.

The current level of multicultural e-content on the Web has exponentially increased the potential for libraries to provide multicultural library services and access to information and e-content in other languages. One of the main roles for libraries in providing this type of service is to evaluate and provide links to an appropriate selection of e-content.

The results of author's research show that there are trends in developing of Web-based library collections (or/and e-libraries) for Canadians of Ukrainian origin and their counterparts abroad supported by various organizations.

The University of Toronto Library is one of the leading research libraries in the world and has over 600,000 volumes in its Slavic and East European collection. The Petro Jacyk Resource Centre was created to support the activities of the Centre for European, Russian and Eurasian Studies (CERES) and the Department of Slavic Languages and Literatures. Officially opened in March 1995, it is named after Petro Jacyk, a Toronto businessman and philanthropist, who donated the necessary startup funds. Mr. Jacyk gave generously to the development of Ukrainian Studies at the University of Toronto. (<http://pjrc.library.utoronto.ca/>).

It is necessary to distinguish The Center for Ukrainian Canadian Studies at the University of Manitoba (http://umanitoba.ca/faculties/arts/departments/online_resource_centre.html). Its Online Resource Center exists to create, preserve and communicate knowledge dealing with Ukrainian Canadians. It serves as a source of general online information about Ukrainian Canadian cultural heritage. It even offers free online courses on Ukrainian Studies.

The website for Library and Archives Canada offers searchable online collections of textual documents, photographs, audio recordings, and other digitized resources. Also includes virtual exhibits about Canadian history and culture, and research aids that assist in locating material in the physical collections. Contains materials on Ukrainian studies (<http://www.collectionscanada.gc.ca/>).

It is equally important to mention independent libraries of Canada, such as Oseredok Ukrainian Cultural and Educational Centre, Winnipeg (<http://www.oseredok.org/>). The Library holds over 40 000 books and periodicals in Ukrainian and English, including a collection of children's books, folklore, music, humanities and sciences, a rare book collection and reference materials pertaining to all facets of Ukrainian culture. The Archives and Museum collect and preserve materials and artifacts, including documents, ancient maps, rare books, films, photographs, items of folk art, pioneers tools, musical instruments, and regional folk costumes. The Web site only presents a brief description of the library.

The brief overview of Ukrainian studies online resources show that today in Canada a handful of libraries have done an excellent job of developing a Web presence for multicultural library services. Rather than having all public libraries in Canada develop multicultural Web pages and re-create what several libraries have already started, a co-ordinated approach to a decentralized system of developing multicultural Web services should be considered.

The latter fact can be viewed as a challenge for Canadian E-Libraries and lead to further research and development in the area from different perspectives.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Адамчук Анна Володимирівна, бібліотекар 1 категорії Луганської обласної наукової медичної бібліотеки (м. Луганськ, Україна)

Бобрішева Олександра Володимирівна, завідувач кафедри бібліотечно-інформаційної діяльності Луганського державного інституту культури і мистецтв (м. Луганськ, Україна)

Бондаренко Наталія Олександрівна, магістрант Луганського державного інституту культури і мистецтв, бібліотекар Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки імені О. М. Горького (м. Луганськ, Україна)

Варлагіна Марія Вікторівна, асистент кафедри теорії та практики перекладу Севастопольського національного технічного університету, здобувач Харківської державної академії культури (м. Севастополь, Україна)

Главчев Максим Ігорович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обчислювальної техніки та програмування НТУ «ХПІ» (м. Харків, Україна)

Главчева Юлія Миколаївна, заступник директора Науково-технічної бібліотеки НТУ «ХПІ» (м. Харків, Україна)

Говорова Ірина Анатоліївна, студентка групи КБМП-ІІ спеціальності 8.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» Луганського державного інституту культури і мистецтв (м. Луганськ, Україна)

Голуб Любов Дмитрівна, викладач Гадяцького училища культури ім. І. П. Котляревського (м. Гадяч, Україна)

Горяїнова Юлія В'ячеславівна, завідувач кафедри «Соціальна робота» Горлівського регіонального інституту ВНЗ Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (ГРІ ВНЗ ВМУРоЛ «Україна») (м. Горлівка, Україна)

Григор'єва Ірина Вікторівна, начальник управління культури Луганської обласної державної адміністрації (м. Луганськ, Україна)

Дшилова Юлія Георгіївна, викладач кафедри бібліотечно-інформаційної діяльності Луганського державного інституту культури і мистецтв (м. Луганськ, Україна)

Добродомова Аліна Олександрівна, в. о. завідувача відділу автоматизації бібліотечних процесів Донецької обласної наукової універсальної бібліотеки ім. Н. К. Крупської (м. Донецьк, Україна)

Дудко Тетяна Всеволодівна, директор Авдіївської ЦБС (м. Авдіївка, Україна)

Загуменна Віра Вікторівна, кандидат педагогічних наук, професор, заслужений працівник культури України, професор кафедри менеджменту інформаційного та виставкового бізнесу Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ, Україна)

Зенцева Алла Юріївна, завідувач відділу «Поет Михайло Матусовський» Музею історії та культури міста Луганська (м. Луганськ, Україна)

Кайряк Дарина Миколаївна, магістрант кафедри бібліотечно-інформаційної діяльності Луганського державного інституту культури і мистецтв (м. Луганськ, Україна)

Кваша С. Д. (м. Донецьк, Україна)

Кириченко Олена Василівна, заступник директора Науково-технічної бібліотеки НТУ «ХПІ» (м. Харків, Україна)

Кіриченкова Юлія Євгенівна, студентка групи КБ-ІІІ Луганського державного інституту культури і мистецтв (м. Луганськ, Україна)

Костичева Ірина Анатоліївна, викладач Донецького училища культури (м. Донецьк, Україна)

Кулик О. М. (м. Докучаєвськ, Україна)

Куценко Світлана Володимирівна, магістрант Луганського державного інституту культури і мистецтв, завідувач методичного відділу Старобільської районної центральної бібліотеки (м. Старобільськ, Україна)

Лагутіна Катерина Євгенівна, викладач кафедри бібліотечно-інформаційної діяльності Луганського державного інституту культури і мистецтв (м. Луганськ, Україна)

Литвиненко Наталія Кімівна, старший викладач кафедри бібліотечно-інформаційної діяльності, начальник навчального відділу Луганського державного інституту культури і мистецтв (м. Луганськ, Україна)

Лук'янченко Ольга Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри бібліотечно-інформаційної діяльності Луганського державного інституту культури і мистецтв (м. Луганськ, Україна)

Морозова Єлизавета Володимирівна, студентка 5 курсу кафедри бібліотекознавства та бібліографії факультету документальних комунікацій та менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне, Україна)

Морозова Тетяна Петрівна, доцент, доцент кафедри культурології Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне, Україна)

Озерна Юлія Сергіївна, магістрант Луганського державного інституту культури і мистецтв, бібліотекар Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки імені О. М. Горького (м. Луганськ, Україна)

Семак Ганна Володимирівна (м. Львів, Україна)

Семененко Лариса Петрівна, директор Науково-технічної бібліотеки НТУ «ХПІ» (м. Харків, Україна)

Сергеева Марина Володимирівна, студентка групи КБ-IV Луганського державного інституту культури і мистецтв (м. Луганськ, Україна)

Сікора Ганна Леонідівна, магістр, бібліотекар ДонНТУ НТБ (м. Донецьк, Україна)

Товкес Олена Олександрівна, бібліограф читального залу Шахтарської міської центральної бібліотеки (м. Шахтарськ, Україна)

Хрипко Ольга Богданівна (м. Львів, Україна)

Шепелева Людмила Костянтинівна, викладач вищої категорії ЦК документознавства та бібліотечних дисциплін коледжу Луганського державного інституту культури і мистецтв (м. Луганськ, Україна)

Шиліна Оксана Олександрівна, завідувач сектору відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення, магістрантка Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Луганськ, Україна)

Юшковець Вікторія Геннадіївна, магістрант Луганського державного інституту культури і мистецтв, провідний бібліотекар відділу абонементу Донецької ОУНБ ім. Н. К. Крупської (м. Луганськ, Україна)

Наукове видання

ЧАС. СУСПІЛЬСТВО. БІБЛІОТЕКА

МАТЕРІАЛИ IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

24 – 25 листопада 2011 р.

Відповідальний за випуск:
О. В. Бобришева

Підп. до друку 21.11.2011. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура Times New Roman. Друк RISO. Ум. друк. арк. 9.
Тираж 100 пр. Зам. № 147.

Видавництво
Луганського державного інституту культури і мистецтв
91055, м. Луганськ, Красна площа, 7.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2686 від 15.11.2006 р.
Тел.: (0642) 59-02-62.